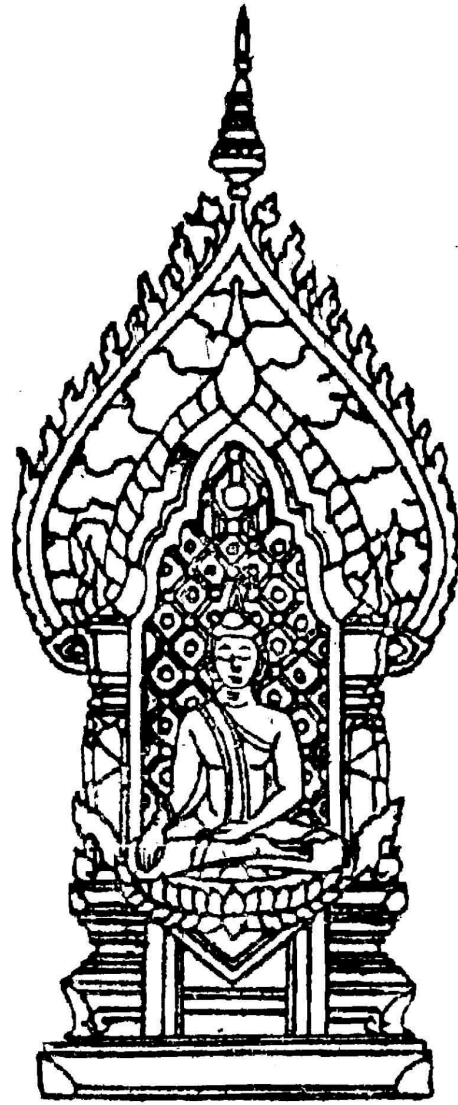

พระเจ้า ๑๐๐ ปี

ของ

มหาบุษย์ แสงฉาย ป. ๖ อนนคาราม

จ. เจ. ร. น.

สารบัญ

เรื่องพระเคมีย์บรมโพธิสัตว์	๑
เรื่องพระมหาชนกบรมโพธิสัตว์	๒๐
เรื่องพระสุวรรณสามบรมโพธิสัตว์	๓๐
เรื่องพระเจ้าเนมิราชบรมโพธิสัตว์	๔๐
เรื่องพระมหโสถบรมโพธิสัตว์	๕๐
เรื่องพระกฤษีทัตบรมโพธิสัตว์	๘๔
เรื่องพระจันทกุมารบรมโพธิสัตว์	๘๓
เรื่องพระนารถพรหมบรมโพธิสัตว์	๑๐๓
เรื่องพระวิฑูรย์ทัตบรมโพธิสัตว์	๑๑๓
เรื่องพระเวสสันดรบรมโพธิสัตว์	๑๓๔

๑. เต. พระเตมีย์ ยิงด้วยเนกขัมมบารมี
แกลงทำเป็นใบและง่อยเปลี้ย พระบิดาให้ฝังทงเป็น

ทศชาติชาดกสังเขป

เรื่องพระเตมีย์

เอเต องเค อธิฏฺจาย วสุธานี โสฬสํ วลี
อธิฏฺจาเนห สโม นตฺถิ เอสา เม อธิฏฺจานปารมิตี.

คำแปล

เราได้อธิษฐานองค์เหล่านั้นไว้ตลอด ๑๖ ปี ผู้เสมอ
ด้วยอธิษฐานของเราไม่มี อันนั้นเป็นอธิษฐานบารมีของ
เรา ๆ นั้น เป็นคำของพระพุทธเจ้าที่ตรัสแก่ภิกษุสงฆ์
ทั้งหลาย ซึ่งแสดงให้เห็นว่าใน ๑๐ ชาติ ซึ่งเป็นชาติ
ใหญ่ใกล้จะตรัสรู้ นั้น ชาติเป็นพระเตมีย์อันเป็นชาติที่
พระองค์ทรงยังด้วยอธิษฐานบารมี คือ ทรงยังด้วยความ
ตั้งพระทัยมั่นคง มุ่งที่จะออกทรงบรรพชาให้ได้เท่านั้น
ใครจะทำอย่างไรก็ช่าง พระองค์ไม่ทรงถือสาเลย ทรง
มุ่งแต่จะทำอย่างไร คนทั้งหลายจึงจะเห็นว่าพระองค์

เป็นใบ้ เป็นง่อย หนวก เป็นบอด เป็นคนกาลกัณณ
 ไม่สมควรที่จะให้อยู่ครองบ้านเมืองต่อไป ให้คนทั้ง
 หลายมีพระราชบิดามารดาเป็นต้น ตกลงพระทัยนำไป
 ทิ้งเสีย หรือฝังเสียทั้งเป็นในป่าใหญ่ เพื่อพระองค์จะ
 ได้โอกาสออกบรรพชา ในที่สุดก็เป็นอย่างสมตั้งใจ
 ได้ถูกรับส่งให้นำไปฝังทั้งเป็นที่ป่าชาพฤกษ ขณะทนาย
 เพ็ชฌฆาตกำลังขุดหลุมอยู่นั้น พระองค์ได้ทรงลุกขึ้นจับ
 งอนรถพระที่นั่ง ยกรถชนแกว่งหมุนบนพระเศียร เพื่อ
 ทรงทดลองว่าพระองค์จะสู้เพ็ชฌฆาตได้หรือไม่ เพ็ชฌ-
 ฆาตได้แลเห็นก็เกรงพระบารมอย่างล้นพ้น ถึงกับนั่งลง
 กราบแทบพระบาทของพระองค์ แล้วนั่งคุกเข่าประณม
 มือตามรูปที่ท่านทั้งหลายได้เห็นอยู่นั้น ส่วนเรื่องพิสดาร
 มีดังต่อไปนี้

เมื่อก่อนที่พระพุทธองค์จะได้มาเกิดเป็นพระเตมีย์
 นั้น พระองค์ได้เกิดเป็นพระเจ้าพาราณสี เสวยราช-
 สมบัติอยู่ ๒๐ ปี เป็นธรรมดาอยู่เองที่พระมหากษัตริย์
 ในสมัยโน้นต้องเป็นผู้ทรงวินิจฉัยคดีเอง ไม่มีผู้พิพาก-
 ษาแทนพระองค์เหมือนทุกวันนี้ เพราะฉะนั้น เมื่อพระ

องค์ต้องทรงรับหน้าที่พิพากษาเอง ก็จำเป็นแท้ที่จะตรัส
 สั่งให้ลงราชอาณาจักร จองจำ เขียนฆ่าซึ่งผู้ทควรจองจำ
 เขียนฆ่าตามพระราชกำหนดกฎหมาย บางทีก็ลงโทษ
 ผิดไป ด้วยเหตุอย่างใดอย่างหนึ่ง เป็นต้นว่า ทำตามคำ
 ของพะยาน ไม่ใช่ตามความจริงก็มี เพราะฉะนั้น เวลา
 ที่พระองค์สวรรคตแล้ว พระองค์จึงได้ไปตกอสูสัทนรก
 อยู่ถึง ๘ หมื่นปี เมื่อพ้นจากนรกมาแล้ว จึงได้ขึ้นไป
 เกิดเป็นเทพบุตรอยู่ในดาวดึงส์สวรรค์ เสวยทิพย์สมบัติ
 จนตลอดอายุขัย อันมีกำหนดนับด้วยปีในเมืองคนได้ ๓
 โทกฏ ๖ ล้านปี แล้วจึงจุติลงมาเกิดเป็นพระราชโอรส
 ของพระเจ้าพาราณสี มีพระนามว่า พระเทมย์ พระราช
 มารดาทรงพระนามว่า พระนางจันทราเทวี
 การที่ได้พระนามว่า พระเทมย์นั้น เพราะเหตุที่
 ในเวลาพระองค์เสด็จลงสู่พระครรภ์นั้น มีฝนตกทั่วประ
 เทศ ทำให้ประชาชนในพระราชอาณาเขตมีใจชุ่มชื้น
 เบิกบาน ทั้งเมื่อประสูติแล้วพวกโหราพฤตมาจารย์ก็ทูล
 ทำนายว่า พระราชกุมารพระองค์นี้จะทำให้โลกชุ่มชื้น
 เขือกเย็นได้ ทั้งเมื่อกำหนดนับตามวันถือปฏิสนธิ ก็เห็น

ว่าเป็นวันที่ฝนตกใหญ่ สมควรถวายพระนามให้ต้อง
ตามนิมิต พระเจ้าพาราณสีองค์พระราชบิดาพร้อมกับ
พระประยูรญาติอำมาตย์มนตรี จึงได้ทรงขนานนามว่า
เต็มยศกุมาร ๆ คำว่าเต็มยศกุมาร แปลว่า ผู้ทำให้ชุ่มชื้น
แล้วคนทั้งหลายก็เรียกว่าพระเต็มยศตั้งแต่นั้นมา ถ้าจะ
เรียกให้เป็นภาษาของเราให้ถูกต้องตามคำแปล ก็ต้องเรียก
ว่า “เจ้าฟ้าชุ่ม” เพราะเหตุผลดังที่กล่าวมาแล้ว

มีเรื่องต่อไปว่า เมื่อพระเต็มยศ หรือเจ้าฟ้าชุ่ม
ประสูติแล้วได้ ๑ เดือน พระพลเสียงนางนมได้อุ้มเข้าเฝ้า
พระราชบิดา ๆ ทอดพระเนตรเห็นก็ทรงโปรดปรานอย่าง
ยิ่ง ได้ทรงรับจากมือพระพลเสียงไปวางลงบนพระเพลา
ของพระองค์ ขณะที่ประทับอยู่ในโรงมหาวิจิฉัย ใน
ขณะนั้นเอง ก็มีพวกราชบุรุษนำโจร ๔ คน เข้าไปสู่ที่เฝ้า
กราบทูลขอให้ทรงลงโทษ พระราชบิดาจึงตรัสสั่งว่าพวก
เจ้าโจรนำโจรทั้ง ๔ นั้น ไปเขียนให้สมควรความผิดแล้วไปตัด
ศีรษะเสียบ้าง ไปเสียบหลาวทั้งเป็นเสียบบ้าง เมื่อองค์
พระเต็มยศราชกุมาร ได้ทรงฟังพระราชโองการให้ลงโทษ
โจรทั้ง ๔ นั้น ก็ทรงสะดุ้งหวาดเสียวเกรงกลัวต่อพระ

ราชอาณาจักรเหล่านั้นยิ่งนัก จึงทรงรำพึงไปว่า
 เรามาจากไหนจึงได้มาเกิดในที่นี้ ก็นึกได้ว่าเรามาจาก
 สวรรค์ แล้วนึกต่อไปว่า ก่อนนั้นเรามาจากไหน ก็นึก
 ได้ว่ามาจากนรก คือเมื่อก่อนเราได้เป็นพระราชาอยู่ใน
 เมืองนี้ แล้วได้ไปตกนรกเพราะบาปกรรมที่ทำโทษแก่
 มหาชน แล้วเราได้ขึ้นไปเกิดในสวรรค์เพราะทาน ศีล
 ภาวนา แต่มาบัดนี้ เราได้มาเกิดในที่นี้อีกแล้ว เราจะ
 ต้องไปตกนรกอีกแล้ว เมื่อทรงนึกอย่างนี้ทรงนึกกลัว
 ราชสมบัติยิ่งนัก กลัวจะได้เป็นพระเจ้าแผ่นดินยิ่งนัก
 เวลาพระพลึงนางนม รับพระองค์กลับไปยังที่บรรทม
 ของพระองค์ พระองค์ก็ทรงนึกเกลียดนึกกลัวอย่างนั้น
 อยู่เสมอ จึงทรงรำพึงว่า ทำอย่างไรหนอเราจึงจักพ้น
 ราชสมบัตินี้ไปได้ ในขณะที่มีเทพธิดานางหนึ่งซึ่งเคย
 เป็นพระมารดาของพระองค์ในปางก่อน ได้จำแลงตัว
 ให้ปรากฏออกมาจากเสวตฉัตร แล้วกระซิบบอกว่า
 เเทมย์เอ๋ย ถ้าลูกต้องการอยากไปให้พ้นราชสมบัติแล้ว
 ลูกจงทำเป็นคนง่อยเปลี้ย เสียขา ไม้ บ้า หูหนวก

ดาบอดให้จงได้ พระเทมียก็รับว่าได้ ลูกจักษ์ทำเป็นคนง่อย
เปลี้ยเสียขา ไม้บ้า หนวก บอด จึงจะไปพ้นจากราชสมบัติ
นี้ได้ ว่าจะแล้วเทวดาก็หายวับไป

ก่อนนั้นมา องค์พระเทมียก็ทำเป็นคนง่อยเปลี้ยเสีย
ขา ไม้ บ้า หนวก บอด จนพระเพลิงนางนมรู้สึกผิด
ปกติ จึงนำความไปกราบทูลพระราชมารดา และตั้งใจ
สังเกตต่อมา เมื่อยังเห็นเป็นอย่างนั้นอยู่ พระราช
มารดาจึงไปกราบทูลให้พระราชบิดาทรงทราบ พระราช
บิดาจึงโปรดให้พวกนายแพทย์ไปตรวจดูว่า จะเป็นอย่าง
ไร พวกนายแพทย์ไปตรวจดูถี่ถ้วนแล้วก็กลับมากราบ
ทูลว่า พระราชกุมารเป็นปกติอยู่ทุกส่วน พระอวยวะ
ไม่มีสิ่งใดวิกลวิกาลเลย เป็นแต่ไม่เห็นทรงกระดูก
กระดูก ไม่ทรงร้องไห้ ไม่ทรงไต่ยื่นสิ่งใดเท่านั้น เมื่อ
พระราชบิดามารดา ได้ทรงสดับก็ทรงแปลกพระทัยยิ่งขึ้น
ส่วนองค์พระเทมียถึงเวลาเสวย พระเพลิงนางนมก็ให้
เสวยนมตามเวลา แล้วบรรทมหลับเป็นปกติ แต่เวลา
คืนนั้นก็มิกระดูกกระดูกอย่างไร ไม่ทรงร้องไห้ เมื่อ

เป็นอย่างนั้น พระราชบิดาจึงโปรดให้ทดลองว่าจะเป็น
คนพิจารณาจริงหรือไม่ ถ้าเป็นคนพิจารณาจริงหรือไม่จริงก็
จะต้องรู้กัน แล้วเริ่มพิธีทดลองเป็นลำดับไปถึง ๑๖ ปี คือ
ในปีแรก เมื่อน้องพระเตมีย์มีพระชนม์ได้เดือน
เศษ ก็โปรดให้ทรงทดลองด้วยนม คือไม่ให้เสวยนม
ตามเวลาเพื่อจะดูว่า ถ้าเป็นคนพิจารณาจริงก็จะไม่กระตุก
กระดิก ไม่ร้องไห้ ทรงทดลองอยู่ตลอดปีก็ไม่เห็นมี
อาการกระตุกกระดิกหรือร้องไห้อย่างไร

ในปีที่ ๒ ให้ทดลองด้วยขนม คือ ให้พระพลึง
นางนมอุ้มไปวางลงบนพระยักุ ท้ามกลางทารถที่เบนบริ
วาร แล้วเอาขนมไปวางไว้เป็นกองใหญ่ให้พวกเด็กแย่ง
กัน เพื่อจะสังเกตว่าพระราชกุมารจะเป็นอย่างไร ทำ
อยู่อย่างนั้นเสมอจนตลอดปี ก็ไม่เห็นองค์พระกุมาร
แสดงอาการกระตุกกระดิก หรือร้องไห้ยากได้ขนมแต่
อย่างใด ให้นอนอย่างไรก็นอนอยู่อย่างนั้น

ในปีที่ ๓ จึงให้ทดลองด้วยผลไม้ คือ ให้เอาผล
ไม้ต่างๆ ไปกองไว้ให้พวกเด็กแย่งกันต่อหน้าองค์พระ

กุมาร แต่ไม่เห็นองค์พระกุมารแสดงอาการอย่างไร
ได้ทดลองเป็นระยะ ๆ ไปจนตลอดปี

ในปีที่ ๔ โปรดให้ทดลองด้วยของเล่นต่างๆ คือ
เอารูปช้าง รูปม้า รถเล็กๆ เรือเล็กๆ และเครื่องเล่น
อย่างอื่นอีกไปถวาย แต่ก็ไม่เห็นอาการแสดงความยินดี
หรือชอบใจอย่างไร ทดลองอยู่เป็นระยะ ๆ จนตลอดปี

ในปีที่ ๕ ให้ทดลองด้วยของเสวย คือ ให้จัด
อาหารต่างๆ ไปเลี้ยงพวกทารกต่อหน้าองค์พระราชา
กุมารได้พากันกินอย่างสนุกสนาน ส่วนองค์พระ
กุมารได้แต่ทรงนอนเฉยอยู่ทุกคราวที่ทดลอง

ในปีที่ ๖ โปรดให้ทดลองด้วยไฟ คือ ให้ปลุก
พลับพลามุงด้วยใบไม้ขึ้นหลังใหญ่หนึ่งหลัง มีประตู
หน้าต่างพร้อม แล้วให้อุ้มองค์พระกุมารไปบรรทมใน
กลางพลับปลา ให้เหล่าทารกบริวารเล่นอยู่ในที่นั้น พอ
สัครู้ก็ให้คนเราไฟไปจุดพลับปลาขึ้นด้านหนึ่ง พอไฟ
ไหม้พลับปลาขึ้น พวกเด็กบริวารก็พากันแตกตื่นหนีเป็น
อลหม่าน องค์พระกุมารคงนอนเฉยอยู่ แต่พอไฟไหม้
จนจะใกล้เข้าแล้ว พวกพลับพลาก็รีบเข้าไปอุ้มเอาลง

มาจากพลับพลา ทำอยู่อย่างนั้นเป็นระยะ ๆ ตลอด ๑ ปี

ในปีที่ ๗ ก็โปรดให้ทดลองด้วยช้าง คือ ให้อุ้มองค์พระกุมาร ไปวางลงที่สนามใหญ่แห่งหนึ่งในพระราชวัง พร้อมกับเหล่าเด็กบริวาร แล้วให้ปล่อยช้างจับมันออกจากโรงวิ่งตรงไปที่สนามนั้น พวกเด็กบริวารได้พากันแตกหนีด้วยความกลัว แต่องค์พระกุมารทรงทำไม่รู้ไม่เห็นเหมือนแต่ก่อน จนพระพี่เลี้ยงนางนมได้อุ้มหนีไปเอง

ในปีที่ ๘ ให้ทดลองด้วยงู คือ ให้หมองูปล่อยงูไปพันองค์พระกุมาร แต่องค์พระกุมารก็ไม่แสดงอาการกลัวหรือตกใจอย่างไร ทรงนอนเฉยอยู่เหมือนคนไม่มีจิตมีใจอะไร

ในปีที่ ๙ โปรดให้ทดลองด้วยมหรสพ คือ ให้พวกเต้นรำและพวกตลกไปเล่นถวาย ส่วนพวกเด็กบริวารที่คู้กันอยู่ในที่นั้น ถ้ำตอนสนุกขบขัน ก็สนุกขบขัน แต่องค์พระกุมารได้ทรงบรรทมเฉยอยู่เหมือนแต่ก่อนมา

ในปีที่ ๑๐ โปรดให้ทดลองด้วยตาบ คือ ให้พวก
เพื่อชมฆาตราดาบเข้าไปทำท่าเหมือนจะฟัน แต่ก็ไม่เห็น
องค์พระกุมารแสดงอาการตกใจอย่างไร

ในปีที่ ๑๑ โปรดให้ทดลองด้วยเสียงสังข์ คือ
ขณะที่องค์พระกุมารนอนหลับอยู่บนพระแท่นนั้น ให้
คนช่อน้อยู่ใต้พระแท่นเป่าสังข์ขึ้นพร้อมกัน เพื่อจะ
ทดลองดูว่าองค์พระกุมารหุจะหนวกหรือจะดี ถ้าหุค
ต้องตกพระทัย แต่ก็ไม่เห็นองค์พระกุมารแสดงอาการ
อย่างไร

ในปีที่ ๑๒ ให้ทดลองด้วยเสียงกลอง คือ ใน
ขณะที่องค์พระกุมารบรรทมหลับอยู่นั้น ให้คนตักกลองชน
ครึกครน เพื่อจะดูว่าจะเป็นอย่างไร แต่ก็เห็นองค์พระ
กุมารทำเป็นหลับเฉยอยู่ไม่ลืมพระเนตรเลย

ในปีที่ ๑๓ ให้ทดลองด้วยประทีป คือ ให้ตั้งโคม
ประทีปขึ้นรอบค้ำหนักข้างในที่ประทับขององค์พระกุมาร
ให้จุดไฟให้สว่างไสว พอสักครู่ใหญ่โคมประทีปที่กะ
ไสไว้สั้น ๆ เท่ากันก็ดับลงพร้อมกัน เหลือแต่ดวงใหญ่
ดวงเดียว พวกเจ้าพนักงานได้ขยายไฟให้ใหญ่ขึ้น ให้

ไฟลุกขึ้น เพื่อจะดูว่าขณะที่ไฟดับและลูกไฟลงขึ้นนั้น
องค์พระกุมารจะเป็นอย่างไร แต่ก็เห็นทรงนอนเฉยอยู่

ในปีที่ ๑๔ ให้ทดลองด้วยแมลงวัน คือ โปรดให้
เอาน้ำอ้อยชะโลมองค์พระราชากุมาร จนทั่วพระกายแล้ว
ให้อุ้มไปวางไว้ในที่แห่งหนึ่ง ให้ฝูงแมลงวันมาตอมมา
เกาะ ขณะนั้นฝูงแมลงวันก็มาตอมมาเกาะอยู่เต็มพระ
กายซึ่งน่าจะรำคาญยิ่งนัก แต่ก็ไม่เห็นองค์พระกุมาร
แสดงอาการรำคาญอย่างไร

ในปีที่ ๑๕ ให้ทดลองด้วยมุกคูล คือ ปล่อยให้
นอนถ่ายมุกถ่ายคูลอยู่เอง ไม่ให้มีใครล้างใครเช็ด ทั้ง
ไว้ครึ่งวันก็มี ตลอดวันก็มี ซึ่งตามธรรมดาคนเราไม่มี
ใครจะทนนิ่งอยู่ได้ แต่องค์พระกุมารก็ทรงนิ่งเฉยอยู่

ในปีที่ ๑๖ ให้ทดลองด้วยความร้อน คือ ให้เอา
ไฟถ่านใส่เตาไปตั้งไว้ใกล้ ๆ รอบองค์พระกุมาร ด้วย
คิดว่า ถ้าเป็นคนปกติก็คงจะต้องทนความร้อนไม่ได้ แต่
องค์พระกุมารก็ทนได้ ด้วยทรงนึกว่าไฟในนรกร้อนยิ่ง
กว่านอกหลายเท่านี้ ๆ และในตอนปลายปีนี้

โปรดให้ทดลองด้วยผู้หญิง คือ ให้เจ็ดนางกษัตริย์
 รุ่น ๆ สาว ๆ สวย ๆ ให้แต่งองค์ให้งดงามเต็มที่เข้าไป
 ประเล้าประโลมเข้าหยอกองค์พระกุมาร แต่องค์พระ
 กุมารก็ไม่แสดงอาการยินดีอย่างไร ทรงนึกเสียว่า เรา
 ตกนรกชาติก่อนอยู่ถึง ๘ หมื่นปี ก็เพราะหลงรักเหล่า
 นารีเช่นนี้แหละเป็นต้นเหตุ เป็นอันว่าการทดลองด้วย
 เหล่านารีครั้งนี้เป็นครั้งสุดท้ายแล้ว พระราชบิดาจึง
 ทรงลงความเห็นว่า องค์พระกุมารเป็นคนเปลี่ยว เป็น
 คนใบ้ เป็นคนหนวก เป็นคนกาลกัณณ์เสียแล้ว ไม่
 สมควรเลี้ยงไว้อีกต่อไป จึงตรัสสั่งให้นำไปฆ่าเสีย องค์
 พระชนนิตูลขอเท่าไรก็ได้ ในที่สุดพวกเพ็ชฌฆาต
 ได้ช่วยกันห้าม องค์ พระ ราช กุมาร ขน รถ ม้า ขับ ออก
 ไป ด้วยตั้งใจจะไปทางประตูด้านตะวันตกแห่งพระนคร
 แต่เทวดาเข้าคลใจให้ขับออกไปทางประตูตะวันออก พอ
 ไปถึงป่าใหญ่แห่งหนึ่ง ก็หยุดรถไว้ด้วยเข้าใจว่า เป็นป่า
 ชาติดับ พวกเพ็ชฌฆาตจึงพร้อมกันลงจากรถไปขุดหลุม
 เพื่อจะฝัง ด้วยตั้งใจว่าจะต้องฝังองค์พระกุมารเสียทั้ง
 เป็นในทันที ในขณะที่นั้น องค์พระกุมารก็นึกดีพระทัยว่า

เราได้พ้นจากเรือนมหานรกมาแล้ว คราวนี้เราจะต้อง
 แสดงให้พวกเพ็ชฌฆาตรู้ว่า เราเป็นปกติดี ไม่ใช่คน
 ง่อยเปลี้ยเสียขา ไข้ บำ หนัก บอดอย่างไร แต่ว่า
 ถ้าเขาจะฝังเราทั้งเบ็นเราพอจะสู้เขาได้หรือไม่ จำเป็น
 ที่เราจะต้องทดลองกำลังดูก่อน เพราะเราไม่ได้ออก
 กำลังแขนขามาถึง ๑๖ ปีแล้ว เส้นเอ็นจะเป็นอย่างไร
 ก็ไม่รู้ เมื่อทรงดำริดังนี้แล้ว จึงค่อยเหยียดพระหัตถ์
 และพระบาทออกทดลองดู พอทรงเห็นว่ากำลังด้อย
 จึงทรงลกขณนึ่ง ขณะนั้นวิษณุกรรมเทพบุตรผู้ได้รับสั่ง
 พระอินทร์ได้นำเครื่องทรงที่พญาลงมาถวาย เมื่อทรง
 เครื่องทรงแล้วจึงกระโดดลงจากรถ ยกรถชนกวัดแกว่ง
 ไปมาอยู่ พอดีพวกเพ็ชฌฆาตได้เหลือบแลมาเห็น ต่าง
 ก็พิศวงงงงวย เข้าใจว่าเป็นองค์อินทร์มาจากสวรรค์ จึง
 พากันหมอบกราบลงแทบพระบาท แล้วนึ่งคุกเข้าประณม
 มือชนทูลถามว่า พระองค์เป็นเทวดาหรือคนธรรมดา หรือ
 องค์อินทร์ในสวรรค์อย่างไร พระเจ้าข้า ? ตรัสตอบว่า
 เราไม่ใช่เทวดา ไม่ใช่คนธรรมดา ไม่ใช่องค์อินทร์ใน
 สวรรค์ เราเป็นโอรสของพระเจ้าพาราณสีทพวกเธอ

กำลังขุดหลุมจะฝังอยู่นั้นแหละ ขอให้พวกเธอพิจารณา
ดูให้ละเอียดเถิด เมื่อพวกเพี้ยมมาตีพิจารณาดูพระบาท
พระหัตถ์ตามที่ตนจำได้ถนัดแล้ว ก็ยังอัศจรรย์ใจ กราบ
ทูลขออภัยโทษ แล้วรับนำความกลับไปกราบทูลองค์
พระราชบิดามารดาโดยเร็วพลัน

เมื่อองค์พระราชบิดามารดาทรงทราบเหตุอัศจรรย์
ดังนั้น ก็รับพร้อมด้วยหมู่อำมาตย์ราชบริวารขนทรวงรถ
ออกไปเชื่อเชิญองค์พระกุมารว่า ลูกเอ๋ย พ่อเข้าใจผิด
เสียแล้ว พ่อเข้าใจว่าลูกเป็นคนง่อยเปลี้ยเสียขา ไข้ไข้
หนวกบอด จึงให้พวกเพี้ยมมาต้นำออกมาฝังทิ้งเป็น
แต่บัดนี้รู้แน่แล้วว่าลูกเป็นปกติดีทุกประการ ขอให้ลูก
กลับไปเป็นมหากษัตริย์แทนบิดาในวันนี้เถิด บิดาทรง
มารดา และประชาชนของลูก จะดีใจหาที่เปรียบมิได้
องค์พระกุมารกราบทูลว่า ขอเดชะพระบารมีถนอมเกล้า
ข้าพระพุทธเจ้าอดทน ทำตนเป็นคนง่อยเปลี้ยไข้ไข้ เสีย
ขา หนวกบอด ตามอด สู้ทนพิชิตทดลองต่างๆ มาถึง ๑๖ ปี
ด้วยความประสงค์ จะหนีออกจากราชสมบัติ มาบวช

บัดนี้ก็สมประสงค์แล้ว ลูกขอทูลลาบวชวันนั้ เมื่อพระ
 ราชบิดามารดาทรงฟังคำทูลตอบคั่งนักเสียดพระทัยยิ่ง จึง
 ทรงอ่อนวอนออกแล้ว ๆ เล่า ๆ ในที่สุดก็ทรงอนุญาต
 ให้บวช

เมื่อองค์พระเตมีย์ราชกุมารได้รับพระราชทานพระ
 บรมราชานุญาตให้ออกบวชแล้ว ก็ทรงคิดว่า เราจะต้อง
 บวชเป็นฤกษ์ในวันนั้ ในขณะนั้น พระอินทร์ก็ให้วิษณุ-
 กรรมเทพบุตรนำเครื่องบวชมาถวาย พระองค์ก็ทรงบวช
 เป็นฤกษ์ในทันที เมื่อทรงบวชแล้วก็ได้แสดงธรรมถวาย
 พระราชบิดามารดา แสดงโทษแห่งฆราวาสนานาประ-
 การ องค์พระราชบิดามารดาพร้อมทั้งหมู่อำมาตย์ราช
 บริวารก็ทรงยินดีอยากจะบรรพชาตาม องค์พระราช
 บิดาจึงให้บ่าวร้องมหาชนทั้งปวงว่า ใครอยากจะบวชก็จง
 บวช มหาชนคนทั้งปวงมีพระราชบิดามารดาเป็นต้น ก็
 ได้พากันบวชตามพระเตมีย์ พระอินทร์ให้วิษณุกรรมเทพ
 บุตรลงมานิรมิตศาลาถวายในป่าใหญ่นั้น กว้างยาวถึง
 ๓ โยชน์ องค์พระเตมีย์ได้จัดให้พวกเหล่าสตร้อยู่ใน

ตอนกลางศาลา ให้พวกบุรุษอยู่ล้อมรอบ ครั้นอยู่มาไม่
 ฆ้องค์พระเต็มยกตั้งพระทัยเจริญกสิณ แล้วได้สำเร็จ
 ญาณวิเศษ ขึ้นไปนั่งเทศน์อยู่บนอากาศได้ ได้สั่งสอน
 คนทั้งปวงที่บวชตามนั้นให้สำเร็จอภิญา ๕ สมบัติ ๘
 เหาะเห็นเดินอากาศ ดำดินบินบนได้ ด้วยกันทั้งสี่
 ต่อมากษัตริย์ไกลเคียงองค์หนึ่งทรงทราบว่า พระเจ้า
 พารณสีหน่ออกบรรพชาแล้ว จึงทรงยกกองทัพไปเพื่อ
 จะยึดเอาราชสมบัติในเมืองพารณสี แต่เมื่อเห็นมีแต่
 พวกนักเลงสุรากับทรัพย์สมบัติทิ้งอยู่ว่างเปล่าทั้งนั้น จึง
 ตรัสถามว่า เป็นด้วยเหตุใด เมื่อทรงทราบแล้วก็ตรัสว่า
 เราก็จะต้องตามไปบวช แล้วยกกองทัพตามไป องค์พระ
 เตมียฤๅษีได้ทราบแล้วด้วยทิพยญาณ จึงเหาะไปต้อนรับ
 ในกลางทาง ทรงนั่งแสดงธรรมอยู่บนอากาศ พระเจ้า
 แผ่นดินองค์นั้นกับบริวารได้ฟังธรรมแล้วก็พากันเลื่อมใส
 ตกงใจบรรพชา ต่อมาพระราชาก็ ๓ พระองค์
 ยกกองทัพมาที่เมืองพารณสีอีก ทรงทราบแล้วตามออกไป
 บรรพชาอีก ส่วนช้างม้าในกองทัพที่ไปนั้น ก็กลาย

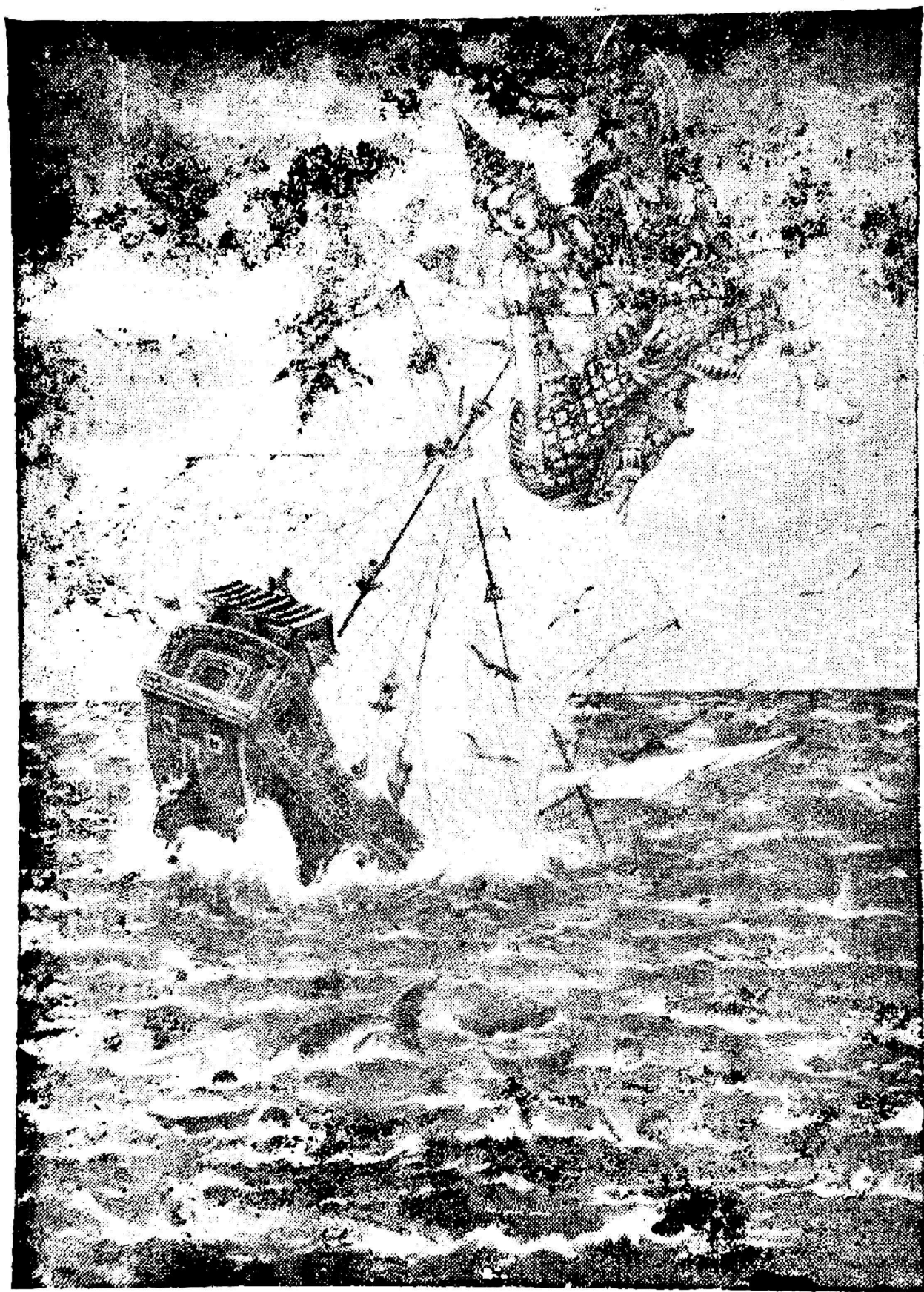
เป็นช่างม้า ม้าม้า รถต่าง ๆ ก็ผูกอยู่ในม้า คนทั้ง
 สิบนั้นต่างก็ได้สำเร็จงานสมบัติด้วยกันทั้งนั้น เวลา
 ตายแล้ว ก็ได้ขึ้นไปเกิดเป็นพรหมอยู่ในพรหมโลกทั้ง
 นั้น ผูกช้างผูกม้าที่มีใจเลื่อมใสต่อพวกฤๅษเฒ่านั้นก็
 ได้ขึ้นไปเกิดในสวรรค์ ๖ ชั้นหมดด้วยกันทั้งนั้น

ครั้นต่อมาถึงครั้งพุทธกาลนี้ นางเทพธิดานั้น ได้
 มาเกิดเป็นนางอุบลวัณณา นายสารถัษัฎฐม้านั้น ได้
 มาเกิดเป็นสารบุตร พระอินทร์ได้มาเกิดเป็นพระอมุ-
 รุทธิ์ พระชนกชนนีได้มาเกิดเป็นพระพุทธรูปตามารดา
 บริวารทั้งปวงนั้น ได้มาเกิดเป็นพุทธบริวาร องค์พระ
 เตมีย์ผู้มีอริยฐานใจมั่นคงนั้น ได้มาเกิดเป็นพระพุทธรูป
 องค์ เป็นอนันสนเรื่องพระเตมีย์เพียงเท่านั้น

พระพุทธรูปเจ้าของเราทั้งหลาย ครั้งเสวยพระชาติ
 เป็นพระเตมีย์ ได้ทรงสร้างอริยฐานบารมี สู้ฝ่าฟัน
 ความลำบากด้วยการทดลอง อย่างเหลือแสนที่จะทนได้
 จนในที่สุดก็ได้ออกบวชเป็นฤๅษี สำเร็จงานสมบัติ

ทงทรงสอนบริษัฑบริวาร ให้สำเร็จคุณวิเศษตามกัน
 อย่างนำอัสจรรยัคงที่เล้ามานแล พระองค้จ้งได้สำเร็จ
 เป็นองค้พระสัมมาสัมพุทธเจ้า ผู้ประเสริฐล้นเทพยดา
 มนุษย์ในสากลโลก ไม่มีผู้ใดเสมอเหมือน ค้งนแล.

๒. ชะ. พระมหานก ยิงด้วยวชิรขรรค์ ๓ พยายามว่ายนํ้า
อยู่ ๗ วัน ๗ คืน นางมณีเมขลา มาช่วยจนได้ขึ้นครองเมือง

เรื่องพระมหาชนก

คำของพระมหาชนก

อาสาเสถว ปุริโส น นิพฺพินฺนุเทยฺย ปณฺทิตโต
ปสฺสามิ โวหิ อตฺตานิ ยถา อิจฺฉิ ตถา อหุ

คำแปล

บุรุษผู้เป็นบัณฑิต ผู้มีความหวังสิ่งใดสิ่งหนึ่ง
ไม่ควรเบื่อหน่ายความเพียร เราเห็นตัวเราเป็นตัวอย่าง
เราต้องการอย่างใดก็ได้ทั้งนั้น คือเราต้องการชนจาก
น้ำในมหาสมุทร ก็ชนใด ผู้ทมกกำลัง เวลาได้รับทุกข์
ไม่ควรหมดหวังที่จะได้ความสุข เพราะสิ่งที่ไม่ม้ประ-
โยชน์ และมีประโยชน์ม้อยู่มาก ผู้ที่ไม่ถึงถึงข้อน ใน
เวลาได้รับทุกข์ ย่อมตายเสียเปล่า สิ่งที่เราไม่ได้คิด
ไว้ แต่มชนเป็นชนกม สิ่งที่เราคิดไว้ไม่เป็นอย่างคิด

ก็มี ทรัพย์สมบัติทั้งหลายย่อมไม่มีแก่สตรีบุรุษ เพราะ
ถ้าฟังคดีอย่างเดียวกัน

นี่เป็นถ้อยคำของพระมหาชนก

เรื่องพระมหาชนกซึ่งจะเล่าต่อไปนี้เป็นเรื่อง
ที่ ๒ ใน ๑๐ ชาดก คือ ชาดกที่พระพุทธเจ้าของเราทั้งหลาย
ได้เสวยพระชาติเป็นพระมหาชนกผู้ยิ่งใหญ่ด้วย
ความเพียร ไม่มีผู้ใดเสมอเหมือน มีเรื่องมาว่า ใน
คราวนั้นพระพุทธเจ้าของเราทั้งหลาย ได้จุติจากสวรรค์
ลงมาถือปฏิสนธิในพระครรภ์ของพระอัครมเหสี แห่ง
พระเจ้าอริยราชชนกในกรุงมิลินา ต่อมาไม่ช้า พระเจ้า
อริยราชชนก ก็ได้ทำสงครามกันกับพระเจ้าโปลชนกผู้
เป็นพระอนุชา แล้วพ่ายแพ้สิ้นพระชนม์ในสงคราม
ฝ่ายพระอัครมเหสีจึงรับจดเอาสิ่งของสำคัญ มีแก้วมณี
อันหาค่ามิได้เป็นต้นลงบรรจุในกระเช้า ปกปิดด้วย
ผ้าเก่า ๆ เอาข้าวสารบรรจุไว้เบื้องบน ทรงนุ่งห่มพระ
ภูษาเก่า ๆ ลอบหนีออกจากพระนครไป ด้วยตั้งพระ

ทัชจะไปที่เมืองกาลัมปากันคร แล้วทรงดำเนินไป
 ในขณะนั้น ได้ร้อนขึ้นไปถึงพระอินทร์ ด้วยอำนาจ
 บุญบารมีของพระโพธิสัตว์เจ้า ซึ่งอยู่ในพระครรภ์
 ของพระนาง พระอินทร์จึงรีบเสด็จลงมาจำแลงเป็น
 คนขับเกวียนสวนทางมา ถามพระนางเจ้าว่า จะไปที่
 ไหน เมื่อพระนางเจ้าตรัสตอบว่า จะไปที่เมืองจัมปากัน
 นคร จึงเชิญพระนางเจ้าให้ขึ้นเกวียนแล้วขับไป ล่วง
 หนทางไกล ๖๐ โยชน์ ก็ไปถึงศาลานอกเมือง ในเวลา
 เช้าวันนั้น ให้พระนางเจ้าลงพักอยู่ที่ศาลาหลังนั้น
 แล้วพระอินทร์ก็หายวับกลับขึ้นสู่สวรรค์

ขณะนั้น มีทิสปาโมกข์อาจารย์คนหนึ่ง กับ
 ศิษย์ ๕๐๐ คน ออกจากเมืองมาเพื่อจะไปอาบน้ำที่แม่
 น้ำ ได้พบพระอัครมาเหสี ก็นกรักรเหมือนน้องสาว
 แต่เมื่อทราบว่าเป็นพระอัครมาเหสีของพระเจ้าอริฏฐ-
 ชนกเมืองมิลลา ก็รีบอัญเชิญให้ไปประทับอยู่ที่บ้าน
 ของตน ต่อมาไม่ช้า พระนางเจ้าก็ประสูติพระราชโอรส
 ผู้มีพระฉวีวรรณปรากฏดังทองคำ พระนางเจ้าจึงพระ
 ราชทานพระนามว่า มหาชนกราชกุมาร เมื่อมหาชนก

ราชกุมารทรงพระเจริญวัยขึ้นเป็นหนุ่มแล้ว พระนาง
 เจ้ากัทรังเลาเรื่องเบื่องหลังให้ฟังทุกประการ พระมหา
 ชนกราชกุมารได้ทรงฟังแล้ว จึงทรงคิดว่า เราจะกลับไป
 ไปชิงเอาราชสมบัติของพระราชบิดาของเราให้จงได้ แล้ว
 คิดว่า ธรรมดาผู้ต้องการเป็นใหญ่จะต้องมีทรัพย์มาก
 เพื่อแจกจ่ายบริวารจึงจะได้ จำเราจะคิดค้าขายให้มี
 ทรัพย์มากเสียก่อน จึงจักผ่อนคิดเอาราชสมบัติใน
 ภายหลัง ครั้นทรงพระดำริดังนั้นแล้วจึงกราบทูลถามพระ
 ราชมารดาว่า มีทรัพย์สิ่งใดติดมากับพระแม่เจ้าบ้าง
 พระราชมารดาตอบว่า มีแก้วอยู่ ๓ ดวง คือ แก้วมณี
 แก้วมุกดา แก้ววิเชียร ซึ่งล้วนแต่ตราค่าไม่ได้ทั้งนั้น
 องค์พระมหาชนก จึงทูลขอแก้วดวงหนึ่ง ไปขายซื้อ
 สิ้นค้า แล้วลงบรรทุกสำเภาไป พอสำเภาแล่นไปใน
 มหาสมุทรได้ ๗ วัน สำเภาก็อัปปางลง องค์พระมหา
 ชนกก็พยายามว่ายข้ามมหาสมุทร ในวันนั้นเองเป็น
 วันที่พระเจ้าโพลชนกในเมืองมิลลาสุวรรณคติไป พระ
 มหาชนก พยายามว่ายข้ามสมุทรอยู่ได้ ๖ วันแล้ว ก็
 ยังไม่ถึงฝั่ง พอถึงวันที่ ๗ พระองค์ทรงเห็นว่า เป็นวัน

เพ็ญ ๑๕ ค่ำ จึงทรงบัวนพระโอบรู้ด้วยน้ำเค็ม แล้ว
 ทรงตั้งใจถือศัลลูโบสถ ในคืนวันนั้นเอง นางมณ
 เมขลาเทพธิดา ซึ่งทั่วโลกบาลทั้ง ๔ ตั้งให้ดูแลมหา
 สมุทร คอยช่วยคนที่มีใจบริสุทธิ์ ประกอบด้วย
 กตัญญูกตเวทิตัน จึงนึกขึ้นได้ว่า เราไม่ได้ไปเที่ยว
 ตรวจดูมหาสมุทรถึง ๗ วันเข้าวันนั้นแล้ว จะมีเหตุการณ์
 อย่างไม่รู้ เมื่อเล็งดูด้วยทิพยเนตร ก็ได้เห็นหน่อ
 พระโลกเชษฐ องค์มหาชนกกำลังว่ายอยู่ในมหาสมุทร
 จึงคิดว่า ถ้าเราไม่ช่วยผู้ใจเป็นสัปบุรุษมันอยู่ในศีล
 ธรรมเช่นนั้น เราก็คงจะต้องถูกลงโทษเข้าเทพสมาคมไม่ได้
 คิดดังนั้นแล้วจึงรบเหาะไปหยุดอยู่ที่อากาศ เพื่อจะทอด
 ลองว่า บุรุษจะเป็นผู้ฉลาดต่อภัยอันตราย หรือแก้แค้น
 กล้าสามารถมากไปด้วยความเพียรอย่างไร จึงถามชน
 ว่า นี่ใคร พยายามว่ายอยู่ในท่ามกลางมหาสมุทร อัน
 แลไม่เห็นฝั่งเช่นนั้น เธอแลเห็นประโยชน์อะไร จึง
 พยายามนักหนาเช่นนั้น ? องค์พระมหาชนกได้ขึ้น
 เสียงถามลงมาจากเบื้องบน จึงคิดว่า เราว่ายน้ำอยู่ ๗
 วันเข้าวันนั้นแล้ว เอาไม่เคยเห็นใครเป็นเพื่อนสองเลย

ใครหนอมาพูดกับเรา จึงแหงนหน้าขึ้นไปดู เมื่อเห็น
นางเทพธิดา จึงนึกรวามันเป็นนางเทพธิดา จึงตอบ
ออกไปว่า ดูก่อนเทวดา เราตรองเห็นความเป็นไป
แห่งโลก และตรองเห็นอันสูงส่งแห่งความพยายาม
เพราะฉะนั้น ถึงเราแต่ไม่เห็นผิง เราก็ยังพยายาม
อยู่เช่นนั้น

เทวดานั้น อยากจะฟังคำพูดขององค์พระมหา
ชนกต่อไป จึงเอ่ยขึ้นว่า ผิงมหาสมุทรอันลึกหาประ
มาณมิได้ ย่อมไม่ปรากฏแก่เธอ เธอจักตายเสียก่อน
ความพยายามของเธอจักเปล่าประโยชน์

องค์พระมหาชนกตรัสตอบว่า เทพธิดาพูดอะไร
อย่างนี้ ถึงเราตายเพราะความพยายาม เราก็พ้นจาก
ความตึเตียน นั้นแน่ เทพธิดา ผู้หมกความพยายาม
ถึงตายก็ไม่เป็นหนของใคร ไม่มีใครจะตึเตียนได้ เรา
ผู้ทำหน้าที่ของบุรุษจะไม่เสียใจต่อภายหลัง

เทพธิดา จึงกล่าวต่อไปว่า การกระทำสิ่งใด
อันบุคคลให้ถึงที่สุดไม่ได้ด้วยความพยายาม การกระ
ทำสิ่งนั้นไม่มีผล มีแต่ทำให้ลำบากเปล่าเท่านั้น การ

พยายามในสิ่งที่ไม่ควรพยายามจนกระทั่งคว่ำตายนั้น จะมีประโยชน์อันใด

องค์พระมหาชนกกตรัสตอบว่า นี่แน่ะเทพธิดา ผู้ใคร่รู้ว่า การทำนั้นจะไม่สำเร็จ แล้วไม่รักษาชีวิตของตนไว้ ถ้าผู้หนึ่งรู้อย่างนั้นแล้ว ทั้งความพยายามเสีย เขาก็จะได้รับโทษแห่งความเกียจคร้าน บรมบางจำพวก เล็งเห็นผลแห่งความประสงค์ของตน ก็ตั้งใจทำการงาน มีการทำมา ค้ำขายเป็นต้น การงานนั้นจะสำเร็จหรือไม่ก็ตาม ไม่เป็นประมาณ มีแต่ความพยายามเท่านั้น เป็นประมาณ ๆ แต่ว่าเมื่อเขาพยายามอย่างนั้น การงานนั้น ย่อมสำเร็จไป ๆ ไม่ต้องดองน้โกล จงดูคนนอนกับเราเป็นตัวอย่าง คอคนนอน ๆ ซึ่งเป็นคนขยัน ท้อ พอสำเภาแตกก็พากันจมน้ำตาย เป็นเหยื่อปลาเหยื่อเต่าเสียหมด ยังเหลือแต่เราผู้เดียวเท่านั้น ๆ เราและใคร ๆ ไม่เคยเห็นเทวดาเลย มาวันนั้นเราได้เห็นเทวดาแล้ว อันนั้นก็เห็นผลแห่งความเพียรของเรา ๆ เพราะฉะนั้นเรา จักเพียรไปให้เต็มความสามารถ ให้เต็มกำลังของเรา เราจะทำความเพียรของบรมเพียรให้ไปถึงฝั่งมหาสมุทรให้ได้

เมื่อนางมณิเมขลา ได้ฟังพระวาจาอันมั่นคงของ
องค์พระมหากษัตริย์มาแล้วน จึงกล่าวขึ้นว่า
ท่านผู้สมบุรณ์ด้วยความพยายามโดยชอบธรรม ไม่
ยอมจมน้ำตายอยู่ในท่ามกลางมหาสมุทรนี้ มีความ
ประสงค์จะไปที่ใด ก็จงไปทีนั้นเถิด ๆ ข้าแต่ท่าน
ผู้มีความเพียรยิ่งใหญ่ ท่านประสงค์จะไปที่ใด ข้าพเจ้า
จะพาท่านไปทีนั้น

องค์พระมหากษัตริย์ตรัสบอกว่า เราประสงค์
จะไปเมืองมถิลานางมณิเมขลาจึงลงประครองอุ้มองค์
พระมหากษัตริย์ขึ้นแนบกับทรวงอกแล้วเหาะไป จนกระ
ทั่งถึงพระราชอุทยานของพระเจ้ามถิลาน แล้ววางลงที่
พระแท่นศิลา แล้วกลับไปสู่วิมานของตน
เข่าขึ้น พวกอำมาตย์ในกรุงมถิลาก็พากันเสด็จ
ปุษยราชรถ หาผู้มบุญไปครองเมือง ปุษยราชรถจึง
แล่นออกจากเมืองเข้าไปสู่พระราชอุทยาน ไปหยุดอยู่
ในที่ใกล้พระแท่นศิลา อันองค์พระมหากษัตริย์บรมอยู่
แล้วมหากษัตริย์คนทั้งปวงก็อัญเชิญเข้าไปเสวยราชย์ ใน
กรุงมถิลาน อภิเษกกับพระนางสวลีราชธิดา ต่อมาก

มีพระราชโอรสพระองค์หนึ่ง ทรงพระนามว่า ทิฆมว-
 กุมาร ได้เป็นมหาอุปราชช่วยพระเจ้ามหากษัตริย์
 บิดา เมื่อพระเจ้ามหากษัตริย์เสวยราชสมบัติอยู่ ๓ หมื่น
 ปี ก็ทรงเห็นโทษในทางฆราวาส จึงทรงเจริญสมณ
 ธรรมอยู่ในปราสาทถึง ๔ เดือน แล้วตรัสสั่งให้มหาด
 เล็กไปหาเครื่องบริขารของบรรพชิต จากร้านตลาดมา
 ถวายโดยไม่ให้ผู้ใดผู้หนึ่งรู้เห็น แล้วทรงปลงพระเกศา
 และพระมัสสุ อธิษฐานเพศบรรพชา หนีออกจาก
 พระนครมฤดา ประชาชนคนทั้งปวง มีพระนางสวลี
 อัครมเหสีเป็นต้น ติดตามอ่อนวอนสักเท่าไร ก็ไม่สู้
 เอื้อเฟื้อ ได้ไปเป็นฤๅษีเจริญพรหมวิหารอยู่ในป่าจน
 ได้สำเร็จมานแล้วขึ้นไปเกิดในพรหมโลก ต่อมาครั้ง
 สุดท้าย จึงได้มาเกิดเป็นพระพุทธเจ้า ผู้ที่เกี่ยวของ
 กันในคราวนั้น ได้มาเกิดทันพระองค์ทั้งนั้น คือ พระ
 อินทร์ได้มาเกิดเป็นพระอนุรุทธ อาจารย์ที่สาปโมกข์
 ได้มาเกิดเป็นพระมหากัสสป นางมณิเมขลาเทพธิดา
 ได้มาเกิดเป็นนางอุบลวันณา พระนางสวลีอัครมเหสี
 ได้มาเกิดเป็นพระนางพิมพามารดาพระราहुล ทิฆมว-

กุมาร ได้มาเกิดเป็นพระราहुล พระราชบิดามารดา
 ของพระมหาชนก ได้มาเกิดเป็นพระพททมารดาบิดา
 เป็นอันว่า สันเรื่องพระมหาชนก ที่มีรูปภาพเทวดา
 อยู่ในอากาศ กับมีรูปองค์มหาบุรุษราชวายุอยู่ในน้ำ
 ทะเล ซึ่งได้เห็นกันอยู่ในที่ต่างๆ เพียงเท่านั้น

ขอให้ท่านทั้งหลายจงจำไว้เถิดว่า ชาติเป็นพระ
 มหาชนกนั้น เป็นชาติที่ยิ่งด้วยความเพียร ทรงเห็น
 ผลแห่งความเพียรอย่างดียิ่ง ดังที่แสดงมา ทั้งได้ทรง
 บำเพ็ญเนกขัมมบารมีสละราชสมบัติ อัครเมหส์ปีโยรส
 ออกบรพชาอีกด้วย แต่บางท่านจะนึกสงสัยว่า เหตุ
 ไร จึงว่า เมื่อพระเจ้ามหาชนก เสวยราชย์อยู่ ๑๗ หมื่น
 ปีแล้ว ก็ทรงเห็นโทษทางฆราวาสแล้วออกบรพชา
 ขอบอกว่า โลกของเราบางครั้งคราวคนทั้งหลายก็อายุ
 น้อย อายุเพียง ๑๐ ปี เป็นอายุขัยตายเหมือนกันหมดก็
 มี อายุมากจนนับไม่ได้ ดังอสังขัยก็มี ในคราวนั้น
 คนทั้งหลายอายุมาก นับด้วยหมื่นด้วยแสน จึงได้ว่า
 ไว้เช่นนั้น ข้อสำคัญท่านควรอ่านคำโต้ตอบของพระ
 มหาชนกกับเทพธิดา จนให้จำได้จะเป็นการดี

๓. ส. พระสุวรรณสาม ยิงด้วยเมตตาบารมี
ลูกศรของกบิลยักษ์ กลับพ่นคนซพ และมารตามดกลับคืน

เรื่องพระสุวรรณสาม

คำของพระพุทธเจ้า

สาโม ขลา วเน อาสี สกฺเกน อภินิมฺมิตโต
ปวเน สหฺพชฺคฺเขหิ เมตฺตตาย มุปฺนามยฺ ฯ

คำแปล

เมื่อใด เราผู้ชื่อว่าสามะ อันท้าวสักกะทรง
อัญเชิญให้มาเกิดแล้ว ได้มาอยู่ในป่าใหญ่อันมากไป
ด้วยสีหะและพยัคฆ์ เราได้บำเพ็ญเมตตา ฯ เรามี
ฝูงสีหะ เสือโคร่ง เสือเหลือง หมี กระบือ กวาง
หมูป่า แวดล้อมเป็นบริวารอยู่ในป่า ฯ ไม่มีสัตว์
ใดๆ จะกลัวเรา เราก็ไม่กลัวต่อสัตว์ใดๆ คราวนั้น
เราเป็นผู้อนึ่งกำลังเมตตาอุปถัมภ์ไว้ ได้ยินคืออยู่ในป่า
ใหญ่ ดังนี้

ในครั้งก่อนโน้น มีตระกูลนายพราน ๒ ตระกูล
 อยู่ใกล้เมืองพาราณสี มีบุตรธิดาแต่งงานกัน ข้าง
 ผู้ชายชื่อว่า ทกฤทมาร ข้างผู้หญิงชื่อว่า ปาริกา-
 กุมาร ๗ แต่ทั้ง ๒ นั้น เป็นผู้จุติลงมาจากพรหมโลก
 ไม่เกี่ยวข้องกับทางโลกีย์เลย ต่อมาจึงพากันออกไป
 บวชเป็นฤาษีอยู่ในป่าหิมพานต์

อยู่มาวันหนึ่ง พระอินทร์ได้เสด็จลงมาบอกเหตุ
 การณ์แก่ฤาษีทั้ง ๒ ว่า ทั่วไปข้างหน้าจะมีอันตราย
 มาเบียดเบียน จะไม่อาจเลี้ยงตนเองได้ ขอให้คิดมีบุตร
 เกิด ฤาษีทั้ง ๒ ตอบว่า พวกอาตมาไม่เคยยินดีใน
 ทางโลกีย์เลย จะให้มีบุตรได้อย่างไร พระอินทร์จึง
 ตรัสบอกว่า เมื่อใดนางฤาษีณิ จวนจะมีระดู เมื่อนั้น
 ขอให้ท่านฤาษี เอาม้อลูบท้องน้อยของนางฤาษีณิ
 ก็จักมีบุตรชน ตรัสแล้วก็เสด็จขึ้นสวรรค์ ไปทุก
 อัญเชิญพระพุทธเจ้าของเราทั้งหลาย ผู้เป็นเทพบุตร
 อยู่ในสวรรค์ ให้ลงมาเกิดเป็นบุตรของนางฤาษีณิ
 ด้วยทรงเห็นว่า เป็นผู้ยังด้วยเมตตา มากด้วยกตัญญู
 ต่อมาฤาษีก็ได้กระทำตามเทพบัญชา ก็ได้บุตรขึ้นคน

หนึ่ง ซึ่งมีผัวพรรณดั่งทองคำ จึงตั้งชื่อว่า สุวรรณสาม
 कुमार เมื่อสุวรรณสามกุมารอายุได้ ๑๖ ปีแล้ว มารดา
 บิดา ซึ่งเข้าป่าหาลูกไม้ห่มันเสมอมานั้น เผอิญ
 วันหนึ่ง เวลาที่มารดาบิดากลับจากบ้านนั้น ก็มีฝน
 ฟ้าใหญ่ตกลงมา จึงพากันเข้าไปอาศัยอยู่ที่ต้นไม้
 ต้นหนึ่ง ซึ่งเกิดอยู่บนจอมปลวก เวลานั้นฝนเจือกถัน
 เหนือไกล อันตกลงจากร่างกายของฤๅษี ฤๅษีณทั้ง ๒
 ไปถูกจมูกงูเห่าตัวหนึ่ง ซึ่งอยู่ที่รูในจอมปลวกนั้น
 งูเห่าตัวนั้นก็โกรธ จึงพ่นพิษออกมาถูกลูกตาของฤๅษี
 ฤๅษีณทั้ง ๒ นั้นบอดลงทันที จนไม่สามารถที่จะ
 กลับศาลาถูก เวลานั้นเมื่อพระสุวรรณสาม ไม่เห็น
 มารดาบิดากลับมาตามเวลา จึงออกติดตาม ได้พบ
 แล้วนำกลับมาสู่อาศรมศาลา ต่อนั้นมาพระสุวรรณ
 สาม ก็ตั้งใจปฏิบัติเลี้ยงดูมารดาบิดา ที่ถ้ำยอจจา
 บัสดาวะนั้น พระสุวรรณสาม ได้ผูกเชือกขึงไว้ให้
 มารดาบิดาจับเดินไป เข่าชน ก็ได้ไปเที่ยวหาลูกไม้
 ห่มันในป่ามาเลี้ยงดูมารดาบิดาทุกวันไป น้ำอาบน้ำใช้
 ไม้สัพพัน ก็ไปหามาให้ไว้เป็นนิจไป ถึงหน้าหนาว

ก็คัมภีร์ให้อาบ หนำร้อนก็ไปเที่ยวหาตักน้ำที่เย็น ๆ
 มาให้อาบ - ถึงเวลากลางคืนมากก็นวดให้บีบให้ ได้
 ปฏิบัติทุกสิ่งทุกอย่างไป ไม่ใช่แต่เท่านั้น พระสุวรรณ-
 สามนั้นยังตั้งใจเจริญเมตตา แผ่ไมตรีจิตไปแก่สัตว์
 ทั้งปวงทุกถ้วนหน้า จนเป็นที่รักใคร่ของสัตว์ป่าทั้งปวง
 ถึงฝูงกษัตริย์นรทมิฬชลาตชกแล้ว ก็ลงมาจากภูเขาคันธ-
 มาทน์ มาช่วยเก็บผลไม้ให้ ต้นไม้ที่สูง ๆ ก็มีฝูงวานร
 ขนเก็บผลไม้มลงมาให้ ทุกคราวเวลาจะไปตักน้ำที่แม่
 น้ำ ก็มีฝูงสัตว์ป่า เช่น ละมั่ง กวาง อีเก้ง ติดตาม
 ห้อมล้อมไปทุกวันเสมอมา

อยู่มาวันหนึ่ง พระเจ้าบิลยักษิ แห่งกรุงพาราณสี
 ได้เสด็จออกไปหาขิงเนื้อในป่าหิมพานต์ แต่พระองค์
 เดียว เทียวขิงเนื้อไปจนกระทั่งถึงแม่น้ำมคคสัมม-
 ตานที พพระสุวรรณสามเคยไปตักน้ำเป็นนิจ ก็ได้ทอด
 พระเนตรเห็นพระสุวรรณสาม กับฝูงเนื้อลงไปตักน้ำ
 เห็นพระสุวรรณสามมีรูปร่างสวยงาม แปลกมนุษย์นัก
 หนา จึงอยากจะทรงทราบว่า ผู้นั้นเป็นเทวดาหรือมนุษย์
 อย่างไร ถ้าเราออกจากที่ซ่อนไปตามดู เมื่อเป็น

มนุษย์ก็จะไม่เป็นไร ถ้าเป็นเทวดาก็จะเหาะไปเสีย
 ถ้าเป็นนาคก็จะดำดินลงไป จำเราจะต้องยิงเสียให้
 หมคกำลังเสียก่อนจึงจะได้ แล้วจึงทรงยิงด้วยลูกศร
 อันกำซาบด้วยยาพิษ ลูกศรถูกพระสุวรรณสามข้างขวา
 ทะลุออกข้างซ้าย ผุ่งสควับารู้ว่าพระสุวรรณสามถูกยิง
 ก็พากันแตกพ่ายหนี พระสุวรรณสามได้ตั้งสติไว้ให้
 ดี ค่อยยกหม้อน้ำลงจากศีรษะ กวาดทรายมารอง
 หม้อน้ำไว้ให้ดีแล้ว ก็วางหม้อน้ำลง จึงค่อยเอนกาย
 ลง หันศีรษะไปทางอาศรมมารดาบิดา ด้วยความ
 เคารพต่อมารดาบิดา แล้วจึงคิดว่า ในป่าใหญ่นี้ เรา
 และมารดาบิดา ก็ไม่เคยมีข้าศึกศัตรูเลย คงจะมีศัตรู
 มาจากท่อน เราจะต้องให้รู้ตัวศัตรูให้ได้ ก็คิดแล้ว
 จึงบ้วนโลหิตออกจากปากพูดขึ้นด้วยเสียงอันดังว่า ใคร
 ยิงเรา ผู้ประมาท กำลังขาดเจริญเมตตานี้ ๆ ผู้ที่ยิง
 เรานี้ เป็นกษัตริย์หรือพราหมณ์ หรือพ่อค้าพ่อครัว
 อย่างไร เนื้อหนังของเราไม่เป็นประโยชน์แก่ใครเลย
 เหตุไรจึงมีผู้ยิงเรา ผู้ยิงเรานี้เป็นใคร เป็นลูกเต้าเหล่า

กอของใคร เหตุไฉนเราแล้วจึงหลบหน้าไปซ่อนเสีย
 พุดคองแล้วก็นิ่งค้อย
 เมื่อพระเจ้าบลิษกษัย ได้ทรงสดับคำของพระ
 สุวรรณสามนแล้ว ก็ทรงสลดพระทัย ได้เสด็จออก
 จากพุ่มไม้ ไปยืนอยู่ในที่ไกล แล้วตรัสบอกว่า เรา
 คือพระเจ้าบลิษกษัย ในกรุงพาราณสีเป็นผู้เชี่ยวชาญ
 ในทางธนู ได้มาเที่ยวยิงเนื้อในป่าแต่ผู้เดียว ส่วน
 มาณพเป็นใคร เป็นลูกเต้าเหล่ากอของใคร พระ
 สุวรรณสามจึงคิดว่า ถ้าเราจะบอกว่า เราเป็นเทวดา
 หรือเป็นนาค เป็นยักษ์ เป็นกนิษฐ เป็นกษัตริย์อย่าง
 ใดอย่างหนึ่ง พระราชาพระองค์นั้นคงจะเชื่อเราเป็นแน่
 เราควรจะกล่าวตามความจริง จึงได้ทูลตอบอกไปว่า
 ข้าพระองค์เป็นบุตรของทูลดาบส และนางปาริกา
 ข้าพระองค์ชื่อว่าสุวรรณสาม วันนข้าพระองค์จะต้อง
 ตายด้วยลูกศรของพระองค์ แต่ขอทูลถามว่า เหตุ
 ไฉนพระองค์จึงทรงยิงข้าพระองค์ แล้วหลบซ่อนอยู่ใน
 พุ่มไม้ คนยิงเสียก็เพราะอยากได้หนัง คนยิงข้างก็เพราะ
 อยากได้งา พระองค์ยิงข้าพระองค์ด้วยเหตุใด พระเจ้า

บิลยักษ์ตรัสตอบว่า เพราะฝูงเนื้อเห็นเจ้าแล้วพากัน
แตกหนี เราจึงโกรธเจ้า แล้วยิงเจ้าเสีย พระสุวรรณ
สามทูลว่า ข้าเดิมแต่ข้าพระองค์จำความได้มาจน
บัดนี้ ไม่เคยมีเนื้อตัวใดตัวหนึ่งในป่าจะกลัวข้าพระ
องค์เลย ถึงฝูงกษัตริย์แสนจะขฉลาด ก็ยังไม่กลัว
ข้าพระองค์

เมื่อพระเจ้าบิลยักษ์ได้ทรงฟัง จึงทรงพระดำริว่า
เราจะพูดเท็จต่อกุมารนี้ไม่ได้เสียแล้ว จึงตรัสบอกตาม
ความจริงว่า เรายิงเจ้าเพราะอยากรู้ว่าเจ้าเป็นใคร เจ้า
อยู่ที่ไหน ใครใช้ให้เจ้ามาตักน้ำ พระสุวรรณสาม
ทูลตอบว่า ข้าพระองค์อยู่ที่ศาลากลางป่าโน้น ได้
เลี้ยงมารดาบิดาผู้ตาบอดทั้ง ๒ อยู่ในศาลาโน้น เวลา
ข้าพระองค์จกตักน้ำไปให้มารดาบิดา แต่ไปไม่ได้เสีย
แล้ว ข้าพระองค์ขอรอบทูลให้ทรงทราบ ว่า ลูกไม้
หิวมันที่บนอาหารนั้น ข้าพระองค์หาไว้ให้มารดาบิดา
พอมไปได้ถึง ๖ วัน แต่น่ายังไม่มี ถ้าไม่มีน้ำ มารดา
บิดาของข้าพระองค์ก็ต้องตายเสีย ข้าพระองค์เป็น
ทุกข์ด้วยถูกลูกศรคราวัน ยังไม่เท่าทุกข์เหมือนกัน

จะไม่ได้เห็นมารดาบิดาอีก ส่วนมารดาบิดา ไม่ได้
 เห็นข้าพระองค์ก็กลับไป ก็พากันร้องไห้ตลอดคืน
 ลงท้ายก็ต้องตายเป็นแน่ เพราะไม่มีผู้ปฏิบัติเลียงคู
 เมื่อพระเจ้าปดุงได้ทรงสดับ ก็ทรงพระดำริว่า
 กุมารนี้เป็นผู้น้อยอยู่ในการเลียงคูมารดาบิดามาก เราจะ
 ต้องการอะไรกับราชสมบัติ เราจักต้องไปรับหน้าที่
 ปฏิบัติมารดาบิดาแทนกุมารนี้ให้ได้ ทรงพระดำริแล้ว
 จึงตรัสว่า นี่แน่ะสุวรรณสาม เจ้าอย่าเสียใจไปเลย
 เราจะอาสาเลียงคูมารดาบิดาของเจ้า อยู่ในบ้านแทนตัว
 เจ้าจนตลอดชีวิต เราขอทราบวามารดาบิดาของเจ้า
 อยู่ที่ไหน พระสุวรรณสามทูลตอบว่า อยู่ทางทิศห้วนอน
 ของข้าพระองค์ เมื่อพระองค์เสด็จไปถึงแล้ว ขอ
 ได้ทรงโปรดแจ้งข่าวของข้าพระองค์ และทรงเลียงคู
 มารดาบิดาของข้าพระองค์ด้วยเถิด กราบทูลค้งนแล้ว
 ก็กลับไป

ในขณะนั้น พระเจ้าปดุงทรงเข้าพระทัยว่า
 พระสุวรรณสามตายแล้ว จึงทรงเสียดพระทัยยิ่งนักว่า

เราจะต้อไปตกนรกแน่ เพราะเราได้ทำร้ายผู้มกตัญญู
 เลียงมารดาบิดา

ในเวลานั้น มีนางเทพธิดานางหนึ่ง ซึ่งเคยเป็น
 มารดาของพระสุวรรณสามในชาติที่ ๑ นับถอยหลังจาก
 ชาตินั้นไป มีชื่อว่านางสุนทรเทพธิดา เมื่อนางสุนทร
 เทพธิดาแจ้งเหตุแล้ว จึงรบมาที่นั่นทันที เปล่งเสียง
 ลุงมาจากอากาศว่า บิลยักษ พระองค์ทำผิดมาก พระ
 องค์ฆ่าคนถึง ๓ คนด้วยลูกศรลูกเดียวกันเสียแล้ว พระ
 องค์จักต้อไปตกนรกเป็นแน่ จึงขอให้พระองค์ไปทรง
 รับเลี้ยงดูมารดาบิดาของกุมารนี้ให้จงได้ จึงจะได้ไป
 สวรรค์

เมื่อพระเจ้าบิลยักษได้ทรงฟังดังนั้น ก็ยงตก
 พระทัย จึงยกหมอนำขนบพรุษาแล้วเสด็จไปตามทางที่
 สุวรรณสามทรงบอก เมื่อถึงแล้วก็ทรงเล่าเรื่องให้ฟัง
 แล้วทรงนำมารดาบิดาของพระสุวรรณสาม ไปยังที่เกิด
 เหตุ เมื่อมารดาของพระสุวรรณสาม คลำดูหัวใจของ
 พระสุวรรณสามเห็นว่ายังอ่อนอยู่ ก็เข้าใจว่ายังไม่ตาย
 แล้วตั้งสัตยาธิษฐานขึ้นด้วยเสียงอันดังว่า สุวรรณสาม

เป็นผู้ประพฤติกุศลมาเป็นนิจ เจริญพรหมวิหารมา
 เป็นนิจ พุคแต่คำจริงมาเป็นนิจ ตั้งใจปฏิบัติมารดาบิดา
 เป็นนิจ เป็นทรกษัตริย์ของเราเท่ากับชีวิต ด้วยคำสั่ง
 ให้อุททชาพิชชหายไป พอพูดขาดคำลง องค์พระ-
 สุวรรณสามก็พ่นขนมาปลกตัวไปมาได้ ข้างบิดาจึง
 ตั้งสัตยาธิษฐานเหมือนกับมารดา พอจบพระสุวรรณ-
 สามก็ปลกตัวนอนลงไปอีกข้างหนึ่งได้ ฝ่ายนางสุนทร
 เทพธิดา จึงได้กล่าวคำสั่งชนเป็นลำดับที่ ๓ ว่า เรา
 ผู้อยู่ในภูเขาคันธมาถน์ ยังไม่เคยรักใคร่เมตตากรุณา
 ใคร่เท่ากับพระสุวรรณสามนี้ ด้วยคำสั่งนี้ ขอให้อุทท
 ชาพิชชหมดไป พอขาดคำลงองค์พระโพธิสัตว์ก็ลุกขึ้น
 นั่งเป็นปกติทันที

ขณะนั้นอัศจรรย์ทั้งปวงก็เกิดขึ้น คือ พระโพธิสัตว์
 มีชีวิตคืนมา ๑ มารดาบิดากลับมามีตาคเป็นปกติ ๑ ดวง
 อาทิตยชนมาพอด ๑ ท่านทั้ง ๔ คือพระเจ้าบิลยักษ ฤาษี
 ทั้ง ๒ กับพระสุวรรณสาม ไปถึงอาศรมศาลาในเวลา
 เดียวกัน พร้อมกันกับเวลาอรุณชน ๑

เมื่อท่านทั้ง ๔ ไปถึงศาลาแล้ว พระสุวรรณสาม

จึงแสดงกรรมถวายพระเจ้าบลิยกษ์ว่า ผู้ใดตั้งใจเลี้ยงดู
มารดาบิดาโดยชอบธรรม เทพยตามมนุษย์ทั้งหลายย่อม
คุ้มครองรักษาผู้เมื่อย่อมสรรเสริญผู้เมื่อย่อมเวลานั้นตาย
แล้วยังได้ไปเกิดในสวรรค์อีก

เมื่อพระเจ้าบลิยกษ์ได้ทรงฟังดังนั้นแล้ว ก็ทรง
เลื่อมใส แล้วตั้งใจฟังธรรมต่อไป จบแล้วก็ทรงอำลา
กลับบ้านเมือง ฝ่ายพระสุวรรณสาม ก็ตั้งใจปฏิบัติ
เลี้ยงดูมารดาบิดาอยู่ในป่าหิมพานต์ จนตลอดชีวิต
แล้วได้ขึ้นไปเกิดในสวรรค์ ต่อมาครั้งพุทธกาลนี้ พระ
เจ้าบลิยกษ์นั้นได้มาเกิดเป็นพระอานนท์ นางสนธิ
เทพธิดาได้มาเกิดเป็นนางอบลวณณา พระอินทร์ได้มา
เกิดเป็นพระอนรุทธิ์ บิดาได้มาเกิดเป็นพระมหากัสสป
มารดาได้มาเกิดเป็นนางภททกาบีลานี ซึ่งเป็นคู่อาวาห์
ของพระมหากัสสปเมื่อยังเป็นฆราวาส องค์พระ
สุวรรณสาม ซึ่งถูกลูกศรรูปที่เห็นอยู่นี้ ได้มาเกิดเป็น
พระพุทธเจ้าของเราทั้งหลาย เป็นอันว่าจบเรื่องพระ
สุวรรณสาม ผู้ทรงสร้างเมตตาบารมี พร้อมด้วยกตัญญู
กตเวทีย่างแรงกล้าเพียงเท่านั้น

๔. เณ. พระเนมิราช ยิงด้วยธนูฐานบารมีฯ พระมาตลีเทพสารถ
ให้ชม นรก สวรรค์ ของผู้ที่ได้ทำบุญและทำบาปไว้

เรื่องพระเจ้าเนมิราช

คำของพระพุทธรเจ้า

ปุนาปริ ยทา โหมมิ มิถิลาโย ปรุตุตเม
เนมิ นาม มหาราชา ปณฺทโท กุสลคุติโกฯ

คำแปล

เมื่อใด เราได้เกิดเป็นมหาราช ผู้ทรงพระนาม
ว่าเนมิราช ผู้เป็นบัณฑิต ผู้ต้องการด้วยกุศล อยู่ในกรุง
มิถิลาอุดมนคร ฯ เมื่อนั้นเราให้สร้างศาลา ๔ มุข
แล้วให้ท่านอยู่ในศาลานั้น แก่เนื้อนกและคนทั้ง
หลาย ฯ เราได้ให้ท่าน คือเครื่องนุ่งห่ม ที่นั่งที่นอน
ข้าวน้ำ โภชนาหาร เป็นมหาทานอยู่ไม่ขาดสาย ฯ
ราชเสวก ผู้อยากได้รับพระราชทานทรัพย์จากพระ-
ราชา ย่อมหาช่องที่จะทำให้พระราชบิดาไปรดปราน ค้วย

กาย วาจา ใจ ฉันทิ ๗ เราผู้แสวงหาพระโพธิญาณ
ก็ได้ให้ท่านแก่สัตว์ทั้งปวงทุกภพทุกชาติมานั้นนี้ ดังนี้
อันนี้เป็นใจความย่อ

ส่วนเนื้อความพิสดาร ในเรื่องพระเจ้าเนมิราช
นั้นมามีว่า ครึ่งก่อนโน้น พระพุทธเจ้าของเราทั้งหลาย
ได้เสวยพระชาติ เป็นพระเจ้าเนมิราช อยู่ในกรุงมถิลา
มหานคร ทรงยินดีในการบำเพ็ญบารมี มีท่าน ศีล
ภาวนา เป็นต้น คือ โปรดให้สร้างโรงทานขัน ๘ แห่ง
แล้วทรงบริจาคทานวันละ ๕ แสนกหาปณะทุกวันไป ทั้ง
ทรงรักษาศีล ๕ และศีลอุโบสถเสมอมา ทั้งทรงสั่ง
สอนประชาชนให้ยินดีในการให้ทาน รักษา ศีลทั่วพระ
ราชอาณาจักร พวกประชาชนที่ตายไปก็ยินดีไป
เกิดเป็นเทพบุตรเทพธิดาอยู่ในสวรรค์เป็นอันมาก อยู่
มาวันหนึ่ง พระอินทร์กลับจากทรงแสดงผลทานและ
ศีลแก่พระเจ้าเนมิราช แล้วขึ้นไปเล่าเรื่องพระเจ้า
เนมิราชให้เทวดาทั้งหลายฟัง เทวดาทั้งหลาย จึงอยาก
เห็นพระเจ้าเนมิราช ด้วยว่าท้าวเชอมนุญคุณแก่พวกตน
มาก่อน พระอินทร์จึงตรัสสั่งให้มาตลีเทพสารดี นำ

เวชยนตรก ลงมารับพระเจ้าเนมิราชขึ้นไป แต่พระเจ้า
 เนมิราช ได้ขอให้มาตลีพาไปทอดพระเนตรนรก
 เสียก่อน มาตลีขบรดแทรกพื้นดินลงไปให้ทอด
 พระเนตรนรกที่อยู่เป็นลำดับกันเพียง ๑๕ นรก คือ
 เวตรณีนทรก ๑ สุนัขขนรก ๑ อยปฐวันรก ๑ อังการ-
 กาสุนรก ๑ โลหกุมภินรก ๑ อโยธกนรก ๑
 กุสนรก ๑ อยสุลนรก ๑ สันยโชตินรก ๑ คุถนรก ๑
 โลหิตปุพพนรก ๑ กุฎการนรก ๑ อยบัพพตนรก ๑
 ชลิตอังการนรก ๑ มิจฉาทิฏฐินรก ๑ ทั้งตลอดชบาย
 กรรมของสัตว์นรกทั้งหลายเหล่านั้นถวายเป็นด้วย คือ ทูลว่า
 ผู้ดำ่ว่าทุบตีสมณพราหมณ์ กดข่มเหงผู้อื่น ตระหนี่
 เหนียวแน่นก็มาตกเวตรณีนรก อันเต็มไปด้วยน้ำแสบ
 น้ำเค็ม ทั้งเต็มไปด้วยฝูงสุนัข ชงล้วนแต่ตัวใหญ่ๆ
 เท่าช้างสาร สำหรับกัดกินเป็นอาหารดังที่ทรงเห็นอยู่
 นแหละ พระเจ้าข้า

ทูลแล้วก็ขบรตนำเสด็จไปจนถึงอยปฐวันรก คือ
 นรกแผ่นดินเหล็กแดง แล้วทูลว่า พวกสัตว์ในนรกนี้ เมื่อ
 ชาติเป็นมนุษย์อยู่ ได้ดำ่ว่า เบียดเบียน ฆ่าตี ชง

สมณะชพรามณผู้มสลดด้วยใจบาปหยาบช้า และดำว่
ทบทผู้มกคุณแก่คน จึงได้มตกนรกแผ่นเหล็กแดงน
พระเจ้าข้า

กราบทูลดงนแล้ว ขับรถเลยไปถงองการกาสนรก
อันเต็มไปดว้หลุมถ่านเพลิงใหญ่ ๆ พวกสคว้นรก
ตกอยู่มหลุมถ่านเพลิงนำเวทนา เมื่อท้าวเธอได้ทรง
เห็นแล้วก้ทรงสลดพระทัยขงน้ก จึงตรัสถามว่ พวกน
เมื่อชาติเป็นมนุษย์ได้ทำบาปกรรมสงโตไว้ มาตลักราบ
ทูลว่ พวกนใดเรียไรเอาของผูอนมาเป็นประโยชน์
ของคณดว้การหลอกลวงว่ จะเอามาทำให้เป็น
สาธารณประโยชน์ พระเจ้าข้า

กราบทูลดงนแล้ว ก้ขับรถเลยไป ถงโลหภูมิ
นรก อันเต็มไปดว้หม้อทองแดงใหญ่ ๆ มีน้ำทอง
แดงเคือดพล่าน พวกสคว้นรกได้ว้ยวนอยู่ในน้ำทอง
แดง เปล่งเสียงร้องไห้ระงมไป ท้าวเธอได้ทรงเห็น
แล้วก้ทรงสลดพระทัยขงน้ก จึงตรัสถามว่ เมื่อก่อน
พวกนได้ทำบาปกรรมสงโตไว้ มาตลักราบทูลว่ เมื่อ
ก่อนพวกน ได้ดำว่ ทบทสมณพราหมณไว้ พระเจ้าข้า

เมื่อกราบทุลคังนแล้ว ก็ขับรถต่อไป ถึงอโยธก-
 นรก คือ นรกอันเต็มไปด้วยน้ำเหล็กแดงที่เดือดพล่าน
 อันเป็นที่ตกอยู่ของพวกพรานนก พรานเนื้อ พราน
 ปลา แล้วขับรถไปถึงถสนรก คือ นรกแกลบ อันลูก
 เป็นเปลวไฟ อันเป็นที่ตกอยู่ของผู้ที่เอาแกลบ หรือเอา
 ข้าวลิบมาปนข้าวดีขาย ๆ แล้วขับรถต่อไปถึงอวยสุล-
 นรก คือ นรกหลาวเหล็ก อันมีพวกนายนิรยบาลแห่ง
 ผุ่สัตว์นรกด้วยหลาวเหล็ก ให้ทะเลเป็นช่องน้อยช่อง
 ใหญ่ อันเป็นนรกของพวกอหินนาทาน ลักขโมย
 ฉ้อโกง เขามาเลี้ยงชีพ ๆ นรกต่อไปนั้น เป็นสัญ-
 โชตินรก คือ นรกอันรุ่งเรืองเป็นเปลวเพลิง เป็นที่ตก
 อยู่ของผู้ทำลายชีวิตผู้อื่น ด้วยศัตราวุธต่าง ๆ ๆ
 ถัดไปเป็นกุนนรก อันเต็มไปด้วยมุกตुक ซึ่งลูกเป็น
 เปลวเพลิง ทั้งเหม็นเน่าเหม็นโง่งร้ายกาจ เป็นที่ตกอยู่
 ของผู้ทำร้ายเจ้าบุญนายคุณซึ่งตนเคยได้อาศัยกินอยู่ ๆ
 ถัดไปเป็นโลหิตปพพนรก อันเต็มไปด้วยเลือดหนอง
 เน่าเหม็นร้ายกาจทั้งลูกเป็นเปลวเพลิง เป็นที่ตกอยู่
 ของพวกฆ่ากัมมารดาบิดา พระอรหันต์ ภิกษุสามเณร ๆ

ถัดไปเป็นกฏการนรก อันมีการลงโทษสัตว์นรกด้วย
 เอาเบ็ดเหล็กแดง ^๔ ^๕ ^๖ ^๗ ^๘ ^๙ ^{๑๐} ^{๑๑} ^{๑๒} ^{๑๓} ^{๑๔} ^{๑๕} ^{๑๖} ^{๑๗} ^{๑๘} ^{๑๙} ^{๒๐} ^{๒๑} ^{๒๒} ^{๒๓} ^{๒๔} ^{๒๕} ^{๒๖} ^{๒๗} ^{๒๘} ^{๒๙} ^{๓๐} ^{๓๑} ^{๓๒} ^{๓๓} ^{๓๔} ^{๓๕} ^{๓๖} ^{๓๗} ^{๓๘} ^{๓๙} ^{๔๐} ^{๔๑} ^{๔๒} ^{๔๓} ^{๔๔} ^{๔๕} ^{๔๖} ^{๔๗} ^{๔๘} ^{๔๙} ^{๕๐} ^{๕๑} ^{๕๒} ^{๕๓} ^{๕๔} ^{๕๕} ^{๕๖} ^{๕๗} ^{๕๘} ^{๕๙} ^{๖๐} ^{๖๑} ^{๖๒} ^{๖๓} ^{๖๔} ^{๖๕} ^{๖๖} ^{๖๗} ^{๖๘} ^{๖๙} ^{๗๐} ^{๗๑} ^{๗๒} ^{๗๓} ^{๗๔} ^{๗๕} ^{๗๖} ^{๗๗} ^{๗๘} ^{๗๙} ^{๘๐} ^{๘๑} ^{๘๒} ^{๘๓} ^{๘๔} ^{๘๕} ^{๘๖} ^{๘๗} ^{๘๘} ^{๘๙} ^{๙๐} ^{๙๑} ^{๙๒} ^{๙๓} ^{๙๔} ^{๙๕} ^{๙๖} ^{๙๗} ^{๙๘} ^{๙๙} ^{๑๐๐}
 เกยวถนลากออกมา นรคนเป็นท
 ตกอยู่ของพวกตราคาสินค้ำโกงและค้ำขายโกง ฯ ถัด
 ไปเป็นนอยบัพพตนรก อันเต็มไปด้วยภูเขาสีเหล็กแดง
 สำหรับหนับสัตว์นรก ทับสัตว์นรกให้แบนไปก็มี
 จับพวกสัตว์นรกโยนลงไปใต้น้ำทองแดงก็มี แหวงด้วย
 หลาวเหล็กแดงก็มี ผั่งลงไปใต้น้ำเหล็กแดงจนถึง
 สะเอว แล้วมีภูเขาสีเหล็กแดงกลิ้งมาบดให้ละเอียดไป
 ตายแล้วเกิดมาใหม่อกก็มี นรคนเป็นทตกอยู่ของพวก
 หญิงที่ท่ากามาเมสมิฉาจารย์นอกใจสามี คือพวกใดไม่
 ได้ไปตกนรกไม่งว ก็มาตกนรกภูเขาสีเหล็กแดงนี้ ฯ
 ถัดไปเป็นชลิตอังการนรก อันเต็มไปด้วยถ่านเพลิง มี
 พวกนายนิรยบาล ไล่แทงฝูงสัตว์นรกไปบนแผ่นเหล็ก
 แดง เวลาทันเข้าแล้ว ก็จับโยนลงไปใต้น้ำถ่านเพลิง
 นรคนเป็นทตกอยู่ของพวกบุรุษ ชงเป็นชุกกับภรรยาผู้
 อหิงสา ฯ ถัดไปเป็นมิฉาติฏฐินรก อันเต็มไปด้วยพวก
 มิฉาติฏฐิ ใดที่ทนทุกข์นานาประการ ฯ มาตลได้ทูล
 ถึงบุพพกรรมของสัตว์นรกเหล่านั้น ถวายพระเจ้าเนมิ-

ราชดั่งวานเป็นลำดับมา พระเจ้าเนมิราชอยากทอด
พระเนตรนรกจนให้หมด แต่มาตลักราบทุลว่า นรกยังมี
มอกมากนัก ทอดพระเนตรจนตลอดพระชนมายุของ
พระองค์ก็ไม่หมด

พอกกราบทุลดั่งนั้นก็พอดิเทพบุตรคนหนึ่งซึ่ง
พระอินทร์ให้รับมาเตือนมาตลว่า จงรีบเชิญเสด็จ
พระเจ้าเนมิราชขึ้นไปสู่ดาวดึงส์สวรรค์โดยเร็ว มาตล
จึงบ้ายหน้าเวชยนตรถขึ้นไปทางสวรรค์ บันดาลให้
เห็นปราสาทต่าง ๆ อันตั้งอยู่ในอากาศ สูงขึ้นไป
จากพื้นดินนี้หลายพันโยชน์ ในขณะที่นั้น รถได้แล่นไป
ในอากาศผ่านไปทางปราสาทของวรุณเทพธิดา อันสูง
ใหญ่ ๑๒ โยชน์ มีสระและสวนหอมล้อม มีเทพธิดา
บริวารพันหนึ่ง ซึ่งเมื่อชาติก่อนครั้งศาสนาพระกัสสป-
พุทธเจ้าโน้น เทพธิดานางนี้ได้จัดปูอาสนะให้พระภิกษุ
สงฆ์ซึ่งไปฉันที่บ้านของตนทุกวันไป

ถัดนั้นได้ไปถึงวิมานทอง ๗ หลังของโสณทัณน-
เทพบุตร ซึ่งเกิดขึ้นด้วยการสร้างกุฏิที่อยู่อาศัย ๗ หลัง

ถวายแก่พระภิกษุสงฆ์ ในครั้งศาสนาองค์พระกัสสป
สัมมาสัมพุทธเจ้าโน้น

ถัดนั้นได้ไปถึงวิมานแก้วผลึกอันสูงได้ ๒๕ โยชน์
มีเสาแล้วด้วยแก้ว ๗ ประการ มียอดนับเป็นร้อย ๆ
สะพรั่งพร้อมไปด้วยสุรางค์นางสวรรค์ อันเกิดขึ้นด้วย
การให้ทาน รักษาดี ครั้งศาสนาพระกัสสปโน้น

ถัดนั้นได้ไปถึงวิมานแก้วมณี อันไพโรจน์
ชัชวาล เต็มไปด้วยเทพบุตรพื่อนรำขบร้อง ประโคม
ดนตรีอยู่อย่างสนุกสนาน วิมานนั้นเกิดขึ้นด้วยอันสูง
ที่เทพบุตรนั้นได้สร้างสวน สร้างสระ สร้างสะพาน
และถวายบังจัย ๔ แก่พระภิกษุสงฆ์ แต่ในครั้งศาสนา
องค์พระกัสสปโน้น

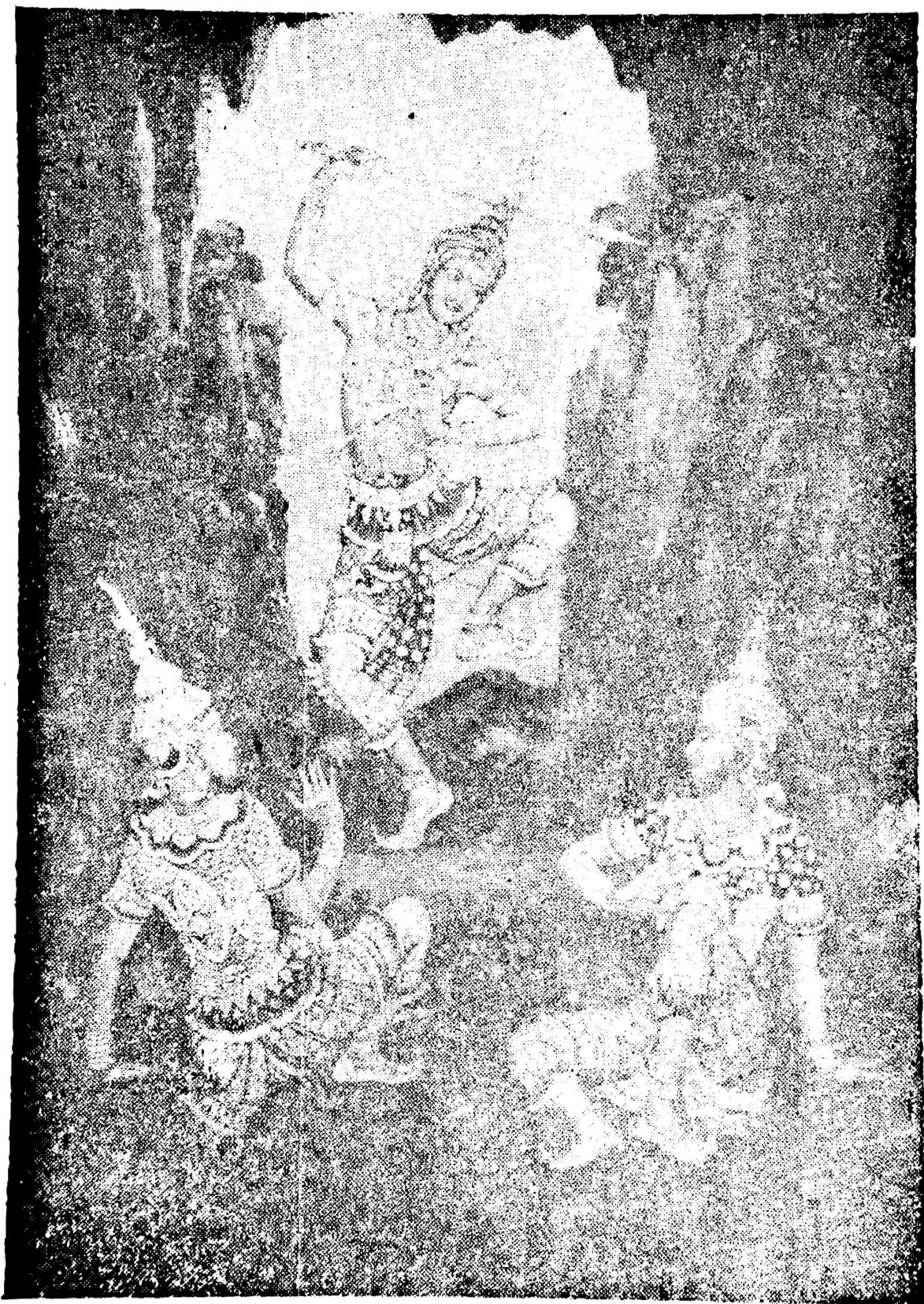
ถัดนั้นไปถัดถึงวิมานแก้วผลึก อันมีหลาย
ร้อยยอด มีไม้ดอกไม้หอมล้อมรอบ ทั้งมีแม่น้ำใส
สะอาดอยู่รอบวิมาน สะพรั่งไปด้วยสาวสุรางค์นาง
สวรรค์ เกิดขึ้นด้วยการสร้างสวนดอกไม้ สวนผลไม้
สร้างสระน้ำ บ่อน้ำ สะพาน ถวายจิวร บิณฑ-
บาท เสนาสนะ คีลานบังจัย กับรักษาอุโบสถศีลไว้

แต่ในครั้งศาสนาพระกัสสปพุทธเจ้าโน้น

ถนัดนั้นไปก็ไปถึงวิมานแก้วผลึก วิมานแก้ว
ไพฑูรย์ วิมานทอง วิมานอื่นๆอีกเป็นอันมาก พอ
ไปถึงวิมานไหน พระเจ้าเนมิราชก็ตรัสถามถึงบุพพบุคคล
ของเจ้าของวิมานนั้น มาตลิกกราบทูลให้ทรงทราบเป็น
ลำดับไป แล้วบันดาลให้วิมานทั้งปวงหายวับไป วิว
ขับริดเลยไป จนถึงภูเขาสัตตบริภณต์ทั้ง ๗ ชั้นซึ่งล้อม
ภูเขาสุเมรุ แล้วนำขึ้นไปจนกระทั่งถึงดาวดึงส์สวรรค์
พระอินทร์กับเทพยดา ได้พากันลุกมาต้อนรับอัญเชิญ
พระเจ้าเนมิราช ให้เสด็จเข้าไปประทับที่สุทธรรมาเทวสภา
พระเจ้าเนมิราชก็ได้ทรงกระทำตาม แล้วทรงแสดง
ธรรมให้เทพยดาทั้งหลายฟังอยู่ตลอด ๗ วัน ในมนุษย์
พระอินทร์ จึงให้มาตลิกอัญเชิญขึ้นสู่เวชยนตรถ ลง
มาส่งที่กรุงมถิลา แล้วท้าวเชอกทรงเล่าเรื่องนรก
สวรรค์ตามที่ได้ไปทอดพระเนตรเห็นมา ให้มหาชนคน
ทั้งปวงฟัง แล้วทรงตั้งพระทัยบำเพ็ญพระบารมี มีทาน
บารมี ศีลบารมีเป็นต้น จนกระทั่งทรงพระชรา จึง
ได้เสด็จออกบรรพชาเป็นพระฤๅษี เจริญพรหมวิหาร

อยู่ในพระราชอุทยานอัมพวัน ได้ฦานสมบัติ แล้ว
 ขึ้นไปเกิดในพรหมโลก ในชาติสุดท้ายได้มาเกิดเป็น
 พระพุทธเจ้า ส่วนพระอินทร์ได้มาเกิดเป็นพระอนรุทธ์
 มาตลีได้มาเกิดเป็นพระอานนท์ มหาชนในครั้งนั้นได้
 มาเกิดเป็นพุทธบริวาร เป็นอันว่าสนเรื่องพระเจ้า
 เนมิราชผู้เสด็จทรงเวชยนตรล ไปเที่ยวทอดพระเนตร
 นรกและสวรรค์ ดังรูปภาพที่ท่านทั้งหลายเห็นอยู่น
 เพียงเท่านั้น.

๕. มธ. พระมหโสดบันฑิต ยิงด้วยบุญญาบารมี
ชนะพระเจ้าจตุโลกบพิตร ๑๐๑ ให้ทำสัเทภาพด้วยอหังสา

เรื่องพระมโหสถ

คำของพระมโหสถ

อลโส คีหิ กามโกคี น สาธุ
อสณฺณโต ปพฺพชฺชโต น สาธุ
ราชา น สาธุ อนิสฺมมการี
โย ปณฺฑิตโต โภชโน คํ น สาธุ.

คำแปล

คฤหัสถ์ขเกยจไม่ดี บรรพชิตไม่สำรวมไม่ดี พระ
ราชาไม่ทรงใคร่ครวญก่อนจึงทำไม่ดี บัณฑิตขโภจรชไม่ดี
ชาติเป็นมโหสถนเป็นชาติที่ ๕ ใน ๑๐ ชาติ ชาติ
นยงด้วยบัญญัติบารมี ไม่ว่าจะทรงทำอะไร ก็ทรงทำ
ด้วยบัญญัติทั้งนั้น มีบัญญาน่าอัศจรรย์ยิ่ง ปราภฏเด่น
แต่ในเวลาจรเป็นเด็กอายุได้ ๗ ขวบ มีบัญญายิ่งกว่า

นักปราชญ์ ผู้ใหญ่ทั้ง ๔ ของพระเจ้าวิเทหราช ก่อน
 แต่จะมาเกิดเป็นมโหสถนั้น ได้เป็นเทพบุตรในดาวดึงส์
 สวรรค์ จุดแล้วลงมาเกิดเป็นบุตรของนางสุมนาเทวี
 ภรรยาของสิริวัฒนเศรษฐี ในหมู่บ้านด้านทิศตะวันออก
 แห่งกรุงมถิลา พร้อมกับเทพบุตรบริวารพันหนึ่ง ใน
 เวลาที่มโหสถลงถือปฏิสนธิขึ้น พระเจ้าวิเทหราชกรุง
 มถิลา ทรงฝันเห็นกองเพลิงใหญ่ทั้ง ๔ ลุกรุ่งโรจน์อยู่
 ในมุมทั้ง ๔ แห่งกำแพงพระราชวัง บัดเดียวใจก็มี
 กองเพลิงน้อยกองหนึ่ง เกิดขึ้นในท่ามกลางกองเพลิง
 ใหญ่ทั้ง ๔ แล้วลุกรุ่งโรจน์ยิ่งข้นกว่ากองเพลิงใหญ่
 ทั้ง ๔ สว่างขึ้นไปถึงพรหมโลก ทำให้โลกทั้งสี่สว่าง
 ไสวยิ่งนัก เพียงแต่เมล็ดผักกาดตกลงในพื้นดิน ก็มี
 คนแลเห็น แล้วมีมหาชนเทพยตามนุษย์เกือบก้อน
 กันมาบูชา แต่ไม่มีผู้ใคร่รู้สักร้อน เขาชนพวก
 นักปราชญ์ก็ทูลทำนายว่า จะได้นักปราชญ์ใหม่ผู้เศษ
 ยิ่งใหญ่ด้วยปัญญา ซึ่งอาจเกิดในคณวันนั้น หรือถือ
 ปฏิสนธิในคณวันนั้น ต่อขึ้นมาพระเจ้าวิเทหราชก็ทรง
 ไล่พระทัยในคำทำนายผ่นนั้นเสมอมา

อยู่มาเมื่อครบ ๑๐ เดือนแล้ว พระมโหสถก็
 ประสูติ พระอินทร์ได้นำแท่งยาทิพย์ลงมาใส่มือให้ขณะ
 ที่ประสูติ ให้ปรากฏเหมือนถ่อแท่งยาออกมาด้วย พอ
 ประสูติแล้ว บารมีกับนาคาลให้มโหสถพูดกับมารดาว่า
 ข้าแต่มารดา นี่แท่งยาทิพย์แก้โรคได้ทุกอย่าง ของ
 รั้วไว้เถิด มารดาได้รับเอาแท่งยาส่งให้เศรษฐีผู้เป็นบิดา
 บิดาก็แสนที่จะดีใจ เพราะปวดศีรษะมา ๗ ปีแล้ว
 เข้าใจว่าต้องหายด้วยยาทิพย์แน่ จึงฝนทาทันที โรค
 ปวดศีรษะนั้นก็หายในทันใด จึงตั้งชื่อบุตรว่ามโหสถ
 แปลว่าผู้มียาประเสริฐ ต่อئันมา ก็ได้ฝนยาแจกจ่าย
 แก่ผู้มีโรค จนเล่าลือกันไปทุกแห่งหน

เมื่อมโหสถอยู่ได้ ๗ ขวบ ก็คิดสร้างศาลา สระ
 โบกขรณ์ ไว้อย่างอัศจรรย์ จนพวกอำมาตย์ที่ออกไป
 เทียวเสาะหา เข้าใจว่าเป็นนักปราชญ์ คนที่พระเจ้า
 อยู่หัวทรงฝันเห็นเป็นแน่ จึงให้คนไปกราบทูล พระ
 เจ้าอยู่หัวจึงตรัสถามหัวหน้านักปราชญ์เก่า ซึ่งเป็น
 นักปราชญ์ผู้ใหญ่ ชื่อว่าเสนกว่า ควรจะไปรับมโหสถ

เข้ามาหรือยัง เสนกกราบทูลว่า ยัง จึงตรัสสั่งออกไปให้อำมาตย์คนนั้นคอยดูเหตุการณ์อีกต่อไปก่อน

ต่อมาวันหนึ่ง ได้มีเหยี่ยวตัวหนึ่งคาบก้อนเนื้อ ผ่านมาที่สนามเล่นของมโหสถ พวกเด็ก ๆ ได้พากันวิ่งไล่หกล้มหกลุก แต่มโหสถไม่ล้ม คือเวลาที่วิ่งไล่ นั้นมโหสถได้แหงนหน้าขมวดู ได้แต่จ้องดูเงาเหยี่ยว พอวิ่งทันเหยี่ยวบเงาเหยี่ยวเมื่อใด ก็ตบมือร้องขนเมอนนเหยี่ยวตกใจกึ่งก่อนเนื้อลงมา มโหสถกรีบวิ่งทัน คนทั้งหลายก็พากันอัศจรรย์ใจว่า ฉลาดมาก

อยู่มาอีกวันหนึ่ง มีชายคนหนึ่งจูงโคมาพกริมสระโบกขรณีแล้วลงไปอาบน้ำ มีชายอีกคนหนึ่งมาจูงเอาโคไป เจ้าของโครีบชนจากน้ำตามไป พอทันเข้าแล้ว ชายที่เป็นโจรนั้นก็ไม่นึกให้ อ้างว่าเป็นโคของตน ได้โต้เถียงกันไปจนถึงศาลาามโหสถ มโหสถจึงเรียกคนทั้ง ๒ นั้นเข้าไปถามว่า โคตัวนี้ใครให้กินอะไร โจรตอบว่า ให้กินข้าวต้ม กินถั่ว กินงา กินแป้ง เจ้าของตอบว่า ให้กินแต่หญ้า มโหสถจึงให้ไปนำใบประยงค์มาขยักกับน้ำให้โคดื่ม เมื่อโคดื่มแล้วก็อาเจียน

ออกมาเป็นหญ้าสมกับคำเจ้าของโค จึงตัดสินให้คน
โคให้เจ้าของ

อยู่มาอีกวันหนึ่ง มีหญิงเชื้อใจคนหนึ่ง ถอด
เครื่องประดับคออันดีด้วยด้ายสีต่างๆ เป็นปล้องๆ ไว้ที่
กองผ้าแล้วลงไปอาบน้ำที่สระ มีหญิงสาวคนหนึ่งมาพบ
เห็นก็หยิบเอาไป เจ้าของชนจากน้ำแล้วก็ติดตามทวง
ถามไปถึงศาลาามโหสถ มโหสถจึงรับตัดสินให้ แล้ว
ถามหญิงโจรนั้นก่อนว่า ด้ายประดับนี้เจ้าอบด้วยอะไร
หญิงโจรตอบว่า ด้ายของหอมหลายอย่างรวมกัน หญิง
เจ้าของบอกว่าอบด้วยดอกประยงค์อย่างเดียว จึงให้
เอาเครื่องประดับนั้นแช่ลงในภาค แล้วให้คนทำ
กลิ่นมาดมพิสูจน์ดู เมื่อผู้พิสูจน์บอกว่ามีแต่กลิ่นดอก
ประยงค์ ก็ตัดสินให้เจ้าของชนะ

อยู่มาอีกวันหนึ่ง มีหญิงอีกคนหนึ่งวางด้ายกลุ่ม
ไว้ริมสระแล้วลงอาบน้ำ มีหญิงอีกคนหนึ่งมาถือเอาไป
เจ้าของได้ติดตามทวงจนกระทั่งถึงศาลาามโหสถ มโหสถ
จึงถามหญิงโจรก่อนว่า เมื่อเจ้าจะม้วนด้ายกลุ่มนี้เอา
อะไรใส่ไว้ข้างใน หญิงโจรตอบว่า เอาเมล็ดฝ้ายใส่ไว้

ข้างใน ฝ่ายเจ้าของตอบว่าเอาเมล็ดมะพลับใส่ไว้ข้างใน
เมื่อให้คล้อออกไปได้เห็นเมล็ดมะพลับแล้ว ก็ตัดสินให้
เจ้าของชนะ

อยู่มาอีกวันหนึ่ง มีหญิงคนหนึ่งวางลูกอ่อนไว้ริม
สระ แล้วลงไปอาบนํ้า มีนางยักษ์ตนหนึ่งจำแลงเป็น
หญิงมนุษย์มาอุ้มเอาทารกนั้นไป หญิงมารดากริบชน
จากน้ำติดตามไปจนถึงศาลาของมโหสถ มโหสถมา
ตัดสินให้ คือ ได้ขุดดินให้เป็นรอย แล้ววางเด็กลง
กลางรอยขีด ให้นางยักษ์จับมือ ให้มารดาจับเท้า
แล้วบอกว่าใครดึงไปได้ก็เป็นบุตรของผู้นั้น เมื่อหญิง
ทั้งสองนั้นต่างฝ่ายต่างดึง เด็กนั้นเจ็บกร้องให้ มารดา
ก็เป็นเหมือนหัวใจจะแตก จึงวางมือแล้วยื่นร้องให้อยู่
มโหสถจึงถามพวกคนในที่นั้นว่า ใครใจอ่อนต่อเด็ก
คนทั้งปวงก็ตอบว่ามารดา มโหสถจึงกล่าวว่ ถ้าอย่าง
นั้นจงรู้เถิดว่า หญิงที่วางมือยื่นร้องให้นั้นแหละเป็น
มารดา หญิงไม่ใช่ เป็นยักษ์ต่างหาก เพราะตา
แดง ทั้งไม่กระพริบตา แล้วตัดสินให้หญิงมารดาชนะ
อยู่มาวันหนึ่ง มีบุรุษคนหนึ่งชื่อนายโคชการ เป็น

คนเคย พาภรรยามาถึงแม่น้ำแห่งหนึ่ง ก็มีชายรูปร่าง
สูงใหญ่คนหนึ่งรับอาสาพาว่ายข้ามน้ำ แต่ชายคนนั้น
ได้พาภรรยาของนายโคธการข้ามไปก่อน แล้วพาหนี
ไป นายโคธการได้ข้ามน้ำติดตามไป แต่ชายคนนั้นไม่
ยอมคืนภรรยาให้ ได้โต้เถียงกันไปจนถึงศาลามโหสถ
มโหสถจึงรับอาสาตัดสินให้ แล้วให้แยกคนทั้ง ๓ ไป
ตามข้อบิดามารดา หลักฐานบ้านช่องของตน และ
ของหญิงนั้นไว้ถถวนแล้ว แล้วให้มาอ่านคุดต่อหน้า
โจทก์จำเลย คำของชายโจรก็ผิดจากความจริง จึงตัด
สินให้ข้างสามีชนะ ให้ข้างโจรยอมคืนภรรยาให้

อยู่มาวันหนึ่ง มีชายคนหนึ่งพักรถไว้ที่ใกล้สระ
แล้วลงอาบน้ำ พระอินทร์ได้จำแลงเป็นชายอีกคนหนึ่ง
มาขับรถนั้นหนีไป เจ้าของได้ไล่ติดตามโต้เถียงกันมา
ถึงศาลามโหสถ มโหสถจึงให้ชายทั้ง ๒ นั้นจับท้ายรถ
บอกว่า ถ้าใครแขวนท้ายรถไปได้ทั้งไปทั้งมาก็ต้องเป็น
เจ้าของรถ แล้วให้คนขับรถไปโดยเร็ว เจ้าของแขวน
ท้ายรถไป จนเหนื่อยอ่อนหมดกำลังแล้วก็ปล่อยรถเสีย
ส่วนพระอินทร์ได้เกาะท้ายรถทั้งไปทั้งมา ได้ถามสบาย

มโหสถจึงว่าชายผู้น่าจะมีเหงื่อไหลไทรยสทั้งตัว เพราะ
 เกาะทำยรถทั้งไปทั้งมา แต่ก็ไม่มีเหงื่อเลย ทั้งไม่มี
 อาการเหนียวอ่อน ส่วนชายคนวางทำยรถก่อนนั้น
 อาการเหนียวอ่อน คนที่เกาะรถไปได้ทั้งไปทั้งมานั้นเรา
 เห็นว่าไม่ใช่มนุษย์ เพราะไม่มีเหงื่อ ไม่มีอาการเหนียว
 ตึงตักไม่กระพริบ ขณะนั้นพระอินทร์จึงกลายร่างจาก
 มนุษย์ เหาะขึ้นไปลอยอยู่บนอากาศ บอกว่าเราคือ
 พระอินทร์ลงมาทดลองปัญญา มโหสถ ให้ปรากฏแก่คน
 ทั้งหลาย ว่าแล้วก็หายวับกลับสู่สวรรค์

อยู่มาวันหนึ่ง พระเจ้าวิเทหราชให้เอาไม้ตะเคียน
 มาตัดเอาเพียงคืบหนึ่ง ให้กลึงให้กลม แล้วส่งออกไป
 ถามพวกคนในตำบลมโหสถอยู่นั้นว่า ข้างไหนเป็นท่อน
 ต้น ท่อนปลาย ถ้าไม่รู้จะปรับพันตำลึง คนทั้งหลายไม่
 รู้จึงพากันไปหามโหสถ มโหสถจึงให้เอาเส้นด้ายผูก
 กลางท่อนตะเคียนแล้วให้จุ่มลงไปใต้น้ำ ข้างต้นก็จุ่ม
 ลงไปก่อน เพราะหนักกว่าข้างปลาย จึงให้ทำเครื่องหมาย
 บอกส่งไปถวายว่า ข้างนี้เป็นข้างต้น ข้างนี้เป็น
 ข้างปลายถูกต้องตามความจริง

อยู่มาวันหนึ่ง พระเจ้าวิเทหราชโปรดให้ส่ง
กระโหลกศีรษะชายหญิงออกไปตามชาวบ้านนั้นว่า ศีรษะ
ไหนเป็นชาย เป็นหญิง มโหสถได้อธิบายให้ชาว
บ้านฟังว่า ศีรษะที่มีเส้นแสดกตรง เป็นศีรษะชาย ที่มี
เส้นแสดกคดเป็นศีรษะหญิง แล้วให้บอกส่งเข้าไป

กราบทูล

อยู่มาวันหนึ่ง พระเจ้าวิเทหราชโปรดให้ส่งงูตัวผู้
ตัวเมียออกไปตามว่า ตัวไหนเป็นตัวผู้ ตัวไหนเป็นตัว
เมีย มโหสถบอกว่า ธรรมดา งูตัวผู้หันหางใหญ่ ศีรษะ
ใหญ่ ตาใหญ่ ลายติดต่อกันดี ตัวเมียนั้นหางยาว
ศีรษะเล็ก ตาเล็ก ลายขาด แล้วให้บอกส่งเข้าไป

กราบทูล ก็ทรงเห็นว่าถูกต้องตามความจริง

อยู่มาวันหนึ่ง ตรีสสั่งออกไปว่า ให้ชาวบ้าน
กำบลั่นส่งโคเผือกมาให้ที่เท่า มีโหนดอยู่ที่ศีรษะ ร้อง
วันละ ๓ เวลาเข้าไปถวาย มโหสถจึงให้จัดส่งไก่ขาว
เข้าไปถวาย ก็ถูกต้องตามพระราชประสงค์

อยู่มาวันหนึ่ง ได้โปรดให้ส่งแก้วมณัฏมรุขรน้อยคดไป
คดมาตา ๘ คค ค่ายร้อยเก้าชาติ ออกไปให้ชาวบ้าน

นั้นร้อยถวายใหม่ ถ้าร้อยไม่ได้จะปรับไหมพันตำลึง
 มโหสถจึงให้พันด้ายแดงขนเส้นหนึ่ง เอานาผงทา
 ข้างหนึ่ง แล้วให้เอาไปวางไว้ในรูแก้วมณีนั่นหน่อย
 หนึ่ง แล้วให้เอาไปวางไว้ที่ทางมดแดงผ่านไปมา มด
 แดงใดกลืนนาผง ก็คาบดั่งเอาด้ายนั้นเข้าไป จน
 กระทั่งออกไปข้างโน้นได้ แล้วให้คนทั้งหลายเก็บเอา
 มาผูกด้ายให้ตแล้วส่งไปถวาย

อยู่มาอีกวันหนึ่ง ให้เอาโคตัวผู้ตัวหนึ่งมาเลี้ยงด้วย
 ถั่ว ให้กินถั่วจนท้องโต แล้วส่งออกไปให้ชาวบ้านนั้น
 ว่า พวกท่านจงให้โคตัวนี้ตกลูก แล้วส่งเข้าไปถวาย
 ให้ได้ ถ้าไม่ได้จะปรับไหมพันตำลึง มโหสถจึงให้คน
 เข้าไปกราบทูลว่า บิดาของข้าพระองค์เจ็บท้องลูกมา
 ๗ วันแล้ว คลอดยังไม่ได้ ขอได้โปรดให้จัดการคลอด
 ลูกด้วยเถิด พระเจ้าข้า พระเจ้าวิเทหราชได้ทรงฟังก็
 เห็นว่า เป็นการแก้เบญหาของพระองค์ จึงทรง
 ให้นำเสย

อยู่มาวันหนึ่ง ไตตรีสส์ส่งออกไปถึงชาวบ้านนั้นว่า
 ให้ต้มข้าวต้มเปรี้ยวประกอบด้วยองค์ ๘ มาให้เรา องค์

๘ นั้น คือ ไม่ให้ต้มด้วยข้าวสาร ๑ ไม่ให้ต้มด้วยน้ำ ๑
 ไม่ให้ต้มด้วยข้าว ๑ ไม่ให้ต้มด้วยเตาไฟ ๑ ไม่ให้ต้ม
 ด้วยไฟ ๑ ไม่ให้ต้มด้วยฟัน ๑ ต้มแล้วก็ไม่ให้หญิง
 หรือชายนำเข้าไปถวาย ๑ เวลานั้นเข้าไปถวายนั้น ไม่
 ให้เดินไปตามทาง ๑ ถ้าทำตามนี้ไม่ได้จะต้องถูกปรับ
 พันตำลึง มโหสถจึงชี้แจงให้ชาวบ้านฟังว่า ข้อนั้น
 ให้หุงด้วยข้าวสารนั้น คือ ไม่ให้ต้มด้วยข้าวที่เบนเมล็ด
 ให้ต้มด้วยปลายข้าวต่างหาก ข้อนั้นไม่ให้ต้มด้วยน้ำนั้น
 คือ ไม่ให้ต้มด้วยน้ำตามปกติ ให้ต้มด้วยน้ำค้าง ข้อนั้น
 ไม่ให้ต้มด้วยหม้อข้าวนั้น ได้แก่ไม่ให้ต้มด้วยหม้อข้าว
 เก่า ให้ต้มด้วยหม้อข้าวใหม่ ข้อนั้นไม่ให้ต้มด้วยเตา
 ไฟนั้น คือ ให้คอกเหล็กเป็นก้อนแล้ว แล้วจึงยกหม้อ
 ข้าวขึ้นตั้ง ข้อนั้นไม่ให้ต้มด้วยไฟนั้น คือ ไม่ให้ต้มด้วย
 ไฟตามปกติ ให้ต้มด้วยไฟที่เกิดด้วยไม้สไฟ ข้อนั้น
 ให้ต้มด้วยฟันนั้น คือ ให้ต้มด้วยใบไม้ ข้อนั้นไม่ให้
 หญิงหรือชายนำไปถวายนั้น คือ ให้กระเทยนำเข้าไป
 ถวาย ข้อนั้นไม่ให้เดินไปตามทางนั้น คือ ไม่ให้เดินตาม
 ทางหลวง ให้ท่านทั้งปวงต้มข้าวให้สุกแล้วจัดใส่

ภานนะใหม่ บัดปากด้วยผ้าขาว ตัดตราให้ดแล้วส่งเข้า
ไปถวาย คนทั้งหลายก็กระทำตาม

อยู่มาวันหนึ่ง ตรัสสั่งทดลองออกไปว่า เชือกที่
พันด้วยทรายสำหรับผูกขังข้าในพระราชวัง ขาดเสีย
แล้ว ให้ชาวบ้านนั้นพันเชือกทรายเข้าไปถวายใหม่ ถ้า
ทำไม่ได้จะปรับไหมพันตำลึง มโหสถจึงชี้แจงให้ชาว
บ้านทราบว่า เป็นกลบัญหา เราจะต้องช้อนกลจึงจะได้
จึงส่งคนเข้าไปกราบทูลเหมือนอย่างเก่า พระเจ้าอยู่หัว
ทรงเห็นว่าฉลาดจริง

อยู่มาวันหนึ่ง ตรัสสั่งทดลองออกไปถึงชาวบ้าน
นั้นว่า ให้ส่งสระโบกขรณี มีดอกบัว ๕ อย่างเข้าไป
ถวาย ถ้าไม่ได้จะต้องปรับไหมพันตำลึง มโหสถจึงให้
เลือกเอาคนที่ช่างพูดพวกหนึ่งมาแล้ว สั่งว่า ให้พวก
ท่านพากันไปเล่นน้ำจนตาแดง มุ่งห่มผ้าเปียก ถอนไม้
ค้อนก้อนดินไปออกันอยู่ที่ประตูพระราชวัง ให้นาย
ประตูเข้าไปกราบทูลว่า พวกข้าพระองค์ได้นำสระโบก
ขรณีใหญ่มาถึงประตูเมืองแล้ว แต่สระใหญ่นั้นเคยอยู่
แต่ในป่า พอได้เห็นบ้านเมืองก็กลัว ได้คนจนเชือก

ขาดแล้วกลับไปเสีย ขอได้โปรดให้ส่งสระในพระราชวังออกไปต่อเอาสระนั้นเข้ามาเถิด เมื่อคนเหล่านั้นได้ทำตามคำสั่งของมโหสถ พระมหากษัตริย์ก็ทรงพระโสมนัสปรีดา

อยู่วันหนึ่ง ตรีสสั่งออกไปเป็นปัญหาว่า ให้ชาวบ้านนั้นส่งสวนอุทยานอันเต็มไปด้วยต้นไม้ต่างๆ เข้าไปถวาย พระมโหสถก็แก้ด้วยอุบายเหมือนที่แล้วมา

อยู่มาวันหนึ่งตรีสสั่งออกไปว่า ให้มโหสถส่งม้าอัสตรเข้ามาให้แก่เรา เพราะเท้าม้าของเราแตกในเวลาที่จะออกไปรับมโหสถ มโหสถก็ทราบพระราชประสงค์ จึงเตรียมการเข้าไปเฝ้า ได้นัดแนะกับบิดาไว้แล้ว ให้บิดาผู้เป็นเศรษฐีจัดเครื่องราชบรรณาการเข้าไปเฝ้าก่อน ส่วนตนให้พวกบริวารจับเอาพาเกี้ยวหนึ่งมาผูกปาก ผูกเท้าให้ดี ห่อด้วยเสื่อลำแพนแล้วให้หามตามเข้าไปด้วย พอไปถึงที่เฝ้าบิดาซึ่งเฝ้าอยู่ก่อน ก็ถูกหลักหนึ่งให้ตามทรมโหสถได้แนะไว้ แล้วได้นั่งลงแทนที่บิดา พวกนักปราชญ์ราชครูทั้งหลายก็พากันคิดเตียนจนว่า นี่หรือที่เขาบอกกันว่า เป็นปราชญ์ ขาดความเคารพบิดาอย่างน

หรือ เมื่อพระวิเทหราชได้ทรงฟัง ก็ทรงเสียพระทัย
 มโหสถจึงให้พวกบริวาร / ลงไปแก้เอาพาแก้ตัวนั้นขึ้นมา
 สู้ที่เผาแล้วทูลถามว่า ข้าแต่มหाराชเจ้า พาแก้ตัวนี้กับ
 ม้าอัสตรที่เป็นลูกพาแก่นี่ ข้างไหนจะประเสริฐกว่ากัน
 ตรัสตอบว่า ม้าอัสตรประเสริฐกว่า จึงทูลว่า ถ้าอย่างนั้น
 พวกนักปราชญ์ของพระองค์ก็ทศเตยนข้าพระองค์นี้ ก็
 ฝึกไป เขาเข้าใจว่าบิดาประเสริฐกว่าบุตรเสมอไป ถ้า
 พระองค์เห็นว่าบิดาประเสริฐกว่าบุตรเสมอไปแล้ว ก็ทรง
 ไปรดับบิดาของข้าพระองค์ไว้ถ้าเห็นว่าบุตรประเสริฐกว่า
 บิดา ก็ขอได้ไปรดับข้าพระองค์ไว้เถิด เมื่อพระ
 เจ้าวิเทหราชได้ทรงฟังก็ทรงเห็นจริงด้วย จึงทรงรับ
 มโหสถไว้เป็นนักปราชญ์ประจำราชสำนัก เริ่มแต่วัน
 นั้นเป็นต้นไป

อยู่มาวันหนึ่ง มีเงาแก้วมณีอยู่ในรังแห่งกาบน
 ต้นตาลต้นหนึ่ง ล่องลงไปในสระ นักปราชญ์ทั้ง ๔ ของ
 พระเจ้าวิเทหราช คือ เสนก ปุกกุส กามินท์ เทวินท์
 จึงไปพิจารณาดู เข้าใจว่าแก้วมณีอยู่ในสระ จึงให้คน

ทั้งหลายวัดนาจนแห่ง เมื่อไม่ได้แก้วก็กลับไป พอถึง
 บิหมักก็เห็นแก้วมณีอย่างนั้นอีก ก็ให้คนไปวัดอีก ก็
 ไม่เห็นแก้วมณีอีก พระเจ้าวิเทห์จึงโปรดให้มโหสถไป
 พิจารณาดู มโหสถคิดว่าแก้วมณีอยู่บนรังกาบนต้นตาล
 จึงให้คนไปค้นดูก็ได้แก้วมณีลงมาถวาย

อยู่มาอีกวันหนึ่ง พระเจ้าวิเทห์เสด็จออกไปที่
 พระราชอุทยานกับมโหสถ มกังก่ำตัวหนึ่งอยู่บนซุ้ม
 ประตู ได้ลงมาหมอบอยู่ทพนคน พระเจ้าวิเทห์จึงตรัส
 ถามมโหสถว่า กิ่งก้านทำอะไร มโหสถกราบทูลว่า
 กิ่งก้านถวายตัวพระเจ้าข้า จึงตรัสว่า ถ้าอย่างนั้นเรา
 ควรจะให้สมบัติแก่มัน มโหสถจึงทูลว่า กิ่งก้านไม่
 ต้องการสมบัติ ต้องการเพียงอาหารกินอ่อนหนึ่งก็พอ
 จึงตรัสถามว่ามันกินอะไร ทูลตอบว่ามันกินเนื้อ ควร
 ขอเนื้อให้มันวันละเท่าไร ทูลตอบว่าวันละกาดกหนึ่ง
 จึงตรัสสั่งราชบุรุษคนหนึ่งว่า จงขอเนื้อมาให้กิ่งก้าน
 วันละกามาสกทุกวันไป ราชบุรุษก็ทำตามพระราช
 บัญชา ขอเนื้อไปให้กิ่งก้านทุกวัน อยู่มาวันหนึ่ง
 ขอเนื้อไปได้ เพราะเป็นวันอุโบสถคนไม่ฆ่าสัตว์ จึง

เจาะเงินกงมาสกนั้น เอาด้ายร้อยผูกคอกงกำไว้ พอ
 กงกำได้เงินกงมาสกเท่านั้น ก็จงทองชน เมื่อเห็น
 พระเจ้าวิเทห์เสด็จออกไปในวันหลัง ก็ไม่ลงมาถวาย
 บังคม ด้วยคิดว่า พระเจ้าแผ่นดินก็มีทรัพย์มาก เราก็ม
 ทรัพย์มากเหมือนกัน คิดแล้วก็ยกศรชะร่อนไปมาอยู่
 บนซุ้มประตู พระเจ้าวิเทห์ได้ทอดพระเนตรเห็น จึง
 ตรัสถามมโหสถว่า วันนั้นทำไมกงกำจึงไม่ลงมาถวาย
 บังคมเราเหมือนก่อน ๆ มโหสถก็พิจารณาดู พอได้
 เห็นเงินกงมาสกที่คอกงกำ ก็รู้ได้ทันที จึงทูลว่า กงกำ
 นี้ไม่เคยได้เงินได้ทอง มาวันนี้ได้เงินแฉวนคอเพียง
 เล็กน้อย แต่มันคงเข้าใจว่ามากเหลือเกิน มันจึงถือ
 ตัวไม่ยอมลงมาถวายบังคม เงินคงเป็นค่าเนื้อที่ขอให้
 มันทุกวัน แต่วันนี้เจ้าหน้าที่คงขอเนื้อให้ไม่ได้ จึงได้
 ร้อยเงินแฉวนคอมันไว้ จึงตรัสถามเจ้าหน้าที่ ก็ได้
 ความสมจริงตามคำมโหสถ ทรงโปรดปรานมโหสถมาก
 อยู่มาอีกวันหนึ่ง มีมาณพคนหนึ่งชื่อว่าบังคตตระ
 สำเร็จการเวียนที่เมืองตักกศิลา อาจารย์ได้ยกธิดาให้

เป็นภรรยา แต่มาณพนั้น เป็นคนไม่มีบุญ ไม่คู่ควร
 กับธิดาของอาจารย์ จึงให้เลิกเกลียดชังยิ่งนัก ถึง
 กับไม่ยอมให้ลูกเนื้อต้องตัวเลย เวลานอนกลางคืน
 เมอภรรยาตามเข้าไปนอนบนเตียง เขากเลยงลงนอนที่
 พน เมอภรรยาตามลงไปนอนที่พน เขากเลยงขึ้นบน
 เตียง เป็นอยู่อย่างนั้นตลอด ๗ วัน คิดอยากคนให้
 อาจารย์ก็เกรงใจยิ่งนัก แล้วจึงลาอาจารย์กลับบ้าน
 อาจารย์ก็ให้ภรรยาไปด้วย ขัดอาจารย์ไม่ได้จึงพามา
 ด้วย แต่ในระหว่างเดินทางมาด้วยกันเป็นเวลาแรมเดือน
 นั้น มาณพนั้นไม่เคยพูดด้วยเลย พอมาถึงต้นมะเดื่อ
 ต้นหนึ่งใกล้เมืองพระเจ้าวเทห์ ก็ขึ้นไปเก็บมะเดื่อกิน
 เมอภรรยาขอให้หึ่งลงมาให้ ก็บอกว่ามือเท้าของเจ้า
 ไม่มีหรือ เจ้าขึ้นมาเก็บเองไม่ได้หรือ ภรรยาจึงขึ้น
 ไปเก็บกินเอง พอมาณพเห็นดังนั้นก็คิดใจรบลงจาก
 ต้นมะเดื่อเอาหนามไปสะต้นมะเดื่อไว้ แล้วบอกว่า
 คราวนี้เราพ้นหญิงกาลกณแล้ว ว่าแล้วก็รีบเดินเข้า
 เมืองไป ภรรยาถึงไม่ได้ ได้แต่นั่งร้องไห้อยู่บนต้น
 มะเดื่อ พอได้ยินว่านั่นพระเจ้าวเทห์ ทรงช้างพระที่นั่ง

กลับจากพระราชอุทยาน ได้แลเห็นกุมารนั้นอยู่บน
 ต้นมะเดือกทรงนั่งขอบพระทัย จึงตรัสสั่งให้ไปถามดู
 ว่า มีสามหรือไม่ เมื่อได้รับคำตอบว่ามี แต่สามทั้ง
 ให้อยู่บนต้นมะเดือกนี้ จึงตรัสว่า ถ้าอย่างนั้นจงไปนำ
 ลงมา เมื่อบอกราชบุรุษไปชนหนามออกแล้ว กุมาร
 นั้นก็ลงมาถวายบังคม พระเจ้าวิเทห์ได้เห็นกุมารนั้น
 ปร่างสวยงามยิ่งนัก ประหนึ่งว่านางเทพอัปสรสวรรค์
 หงกัรยามรรยาท ก็ประหนึ่งว่าราชธิดาได้อบรมมา
 แล้วเป็นอย่างดี จึงทรงรับไปเป็นพระมเหสี พระราช
 ทานพระนามว่า พระนางอุทุมพรเทวี เพราะได้มาแต่
 ต้นอุทุมพร คือต้นมะเดื่อ อยู่มาวันหนึ่ง พระนาง
 อุทุมพรเทวี ได้ร่วมมรดพระที่นั่งคนเดียวกับพระเจ้า
 วิเทห์ ได้เห็นบังคุดตมมาณเพลูกเกณฑ์ให้มาแผ้วถาง
 หนทางอยู่ที่ทางหลวง พระนางจึงนึกว่า บุรุษคนนั้นเรา
 เข้าใจว่า จะเป็นผู้ควงเศษอะไรนักษณา ทแท้กถูกเขา
 เกณฑ์มาแผ้วถางหนทางอยู่เช่นนั้น ทรงนึกอย่างนั้นแล้ว
 ก็ทราชมชน พระเจ้าวิเทห์ทรงเห็นกเขาพระทัยว่า ขม
 ให้แก่บุรุษอนิจงชกพระขรรค์ออก จะตัดพระเศียรเสีย

มโหสถทูลห้ามไว้ทัน แล้วพระนางจึงทูลเกล้าว่า บรุษ
 คนน^๕แหละทงหม่อมฉันไว้ท^๖คนมะเดื่อ แล้วเล่าไปตาม
 ความน^๖ก^๖ที่ว่ามา พระเจ้าวิเทห์ไม่ทรงเชื่อ จึงตรัสถาม
 เสนาว่า เสนาเชอหรือ เสนาทูลว่า ข้าพระองค์ไม่เชอ
 เพราะนารเห็นปานนี้ บรุษใดเลยจะทงได้ จึงตรัสถาม
 มโหสถว่า มโหสถเห็นอย่างไร มโหสถกราบทูลว่า
 ข้าแต่มหาราชเจ้า สิ่งท^๗ง ๔ ย่อมไกลกันย^๘ง คือ ผังมหา
 สมุทรข้างโน้นกับข้างน^๙ ๑ ดินกับฟ้า ๑ คนสิริกกับคน
 กาลกัณณ^{๑๐} ๑ ธรรมของสัปบุรุษกับของอสัปบุรุษ ๑
 บรุษคนน^{๑๑}ต้องเป็นคนกาลกัณณ^{๑๒}แก่พระเจ้าข้า พระเจ้า
 วิเทห์ทรงเห็นชอบด้วย จึงพระราชทานพรแก่พระนาง
 ว่า ต้องการสิ่งใดจะให้ พระนางจึงทูลขอมโหสถเป็น
 น้องชาย อ่างเหตุว่า ได้ชีวิตเพราะมโหสถ พระเจ้า
 วิเทห์ก็พระราชทานให้

อยู่มาวันหนึ่ง พระเจ้าวิเทห์ได้ทอดพระเนตรเห็น
 แปะกับสุนัขหาอาหารไปแลกกัน คือ แปะเข้าไปที่
 โรงครัวลักเอาเนื้อไปให้สุนัข สุนัขเข้าไปที่โรงช่าง
 โรงม้า ขโมยเอาหญ้าไปให้แพะ จึงทรงดำริว่า ตั้ง

แต่ไหนแต่ไรมา ไม่เคยเห็นแพะกับสุนัขเป็นเพื่อนกัน
 เลย เพียงแต่จะเดินด้วยกันสัก ๒ ก้าวก็ไม่มี เราจะ
 ต้องเอาขอนตงเป็นบัญชาตามพวกปราชญ์ ใครรู้ได้ก็จะ
 รางวัล เข้าวันหลัง เมื่อพวกปราชญ์ทั้ง ๕ คือ เสนก
 ปุกกุส กามินทร์ เทวินท์ มโหสถ เข้าเฝ้าพร้อมกัน
 แล้ว จึงตรัสขึ้นว่า วันนั้นเราจะตามบัญชาพวกท่าน
 ถ้าใครแก้ไม่ได้ก็จักเนรเทศเสีย ใครแก้ได้ก็จะรางวัล
 ใหญ่ ตรัสแล้วจึงตรัสถามขึ้นว่า นี่แน่พวกปราชญ์
 สัตว์ ๒ ชนิดซึ่งไม่เคยเป็นมิตรกันเลย ตั้งแต่ตั้งโลกมา
 มาบัดนี้สัตว์ ๒ ชนิดนั้นเป็นมิตรกัน ได้แก่สัตว์จำพวก
 ไหน จงตอบมาเร็วไว เมื่อเสนกได้ฟังดังนั้น ก็หมด
 ปัญญา จึงแลดูมโหสถว่าจะคิดได้หรือไม่ มโหสถก็รู้ใน
 ที่ จึงคิดว่า พระเจ้าอยู่หัวของเราไม่ใช่มีสติปัญญา
 เฉียบแหลมอะไรนัก คงจักไปเห็นเหตุการณ์อย่างใด
 อย่างหนึ่งมาเป็นแน่ เราต้องสืบสวนให้รู้แน่ คิดแล้ว
 จึงกราบทูลว่า บัญชาหนักกลับนักพระเจ้าข้า ต้องไปคิด
 ในที่สงัดโดยลำพังผู้เดียวจึงจะได้ ขอได้โปรดตัสักวัน
 หนึ่งก่อนเถิด พระเจ้าข้า พระเจ้ามิเทห์ทรงอนุญาต

ปราชญ์ทั้ง ๕ ก็พากันถวายบังคมลา มโหสถได้ไปทูล
 ถวายพระนางอุทุมพรว่า ^๕วานนกับเจ้าวัน^๕พระเจ้าอยู่หัว
 เสด็จไปที่ไหนบ้าง ^๕เมื่อทราบแล้วก็ไปพิจารณาดูทาง
 ข้างหลังปราสาท ^๕ก็เห็นแพะกับสุนัขแลกอาหารกันกิน
 ดังที่เคยมีมา ^๕ก็รู้ว่าเองที่พระเจ้าอยู่หัวเก็บไปตั้งปัญหา
 ถวาย ^๕แล้วจึงกลับที่พักของตน ^๕เข้าชนพวกนักปราชญ์
 ทั้ง ๔ มีเสนกเป็นต้น ^๕ก็พากันไปตามมโหสถว่าได้แก่
 สัตว์จำพวกใด ^๕มโหสถก็บอกให้เป็นปริศนาย่อ ๆ คน
 ละข้อ คือ บอกให้เสนกว่า ^๕เนื้อแพะคนชอบกิน ^๕เนื้อสุนัข
 ไม่มีใครกิน ^๕บอกให้ปุกกล่าวว่า ^๕หนังแพะคนเอามาเป็น
 หนังปูหลังม้า ^๕แต่หนังสุนัขไม่มีใครใช้ ^๕บอกกามินทร์
 ว่า ^๕แพะมีเขาชอบกินหญ้า ^๕สุนัขไม่มีเขาชอบกินเนื้อ
 บอกเทวนทัตว่า ^๕แพะกินหญ้ากินใบไม้ ^๕สุนัขไม่กินหญ้า
 ไม่กินใบไม้ ^๕บัดนี้สัตว์ทั้ง ๒ นั้นเป็นมิตรกัน ^๕บอก
 เพียงย่อ ๆ เท่านั้นแล้ว ^๕ก็พากันเข้าเฝ้าพระเจ้าวเทห
 กราบทูลแก้ปัญหาวงศ์ของท้าวเธอ ^๕ท้าวเธอก็ทรงโปรด
 ปรานพระราชนางรางวัลคนละเท่ากัน ^๕เวลาพระนาง
 อุทุมพรทรงทราบก็ทูลว่า ^๕นักปราชญ์ทั้ง ๔ นั้นเรียนคำ

แก้มาจากมโหสถ ไม่สมควรพระราชทานรางวัลให้เท่ากัน
 เลย แล้วเล่าเหตุการณ์ถวาย พระเจ้าวิเทหกิจตรัสว่า
 ถ้าอย่างนั้นเราจะถามปัญหาใหม่ ใครจะแก้ไขดีกว่ากัน
 เขาชนเมื่อพวกนักปราชญ์ทั้ง ๕ เข้าเฝ้าพร้อม
 กันแล้ว จึงตรัสถามปัญหาเรื่องทรัพย์กับปัญญาว่า อย่าง
 ไหนจะประเสริฐกว่ากัน เสนกจึงทูลชนก่อนว่า ทรัพย์
 ประเสริฐกว่าปัญญา เพราะคนไม่มีทรัพย์ ถึงจะม
 ศิลปวิทยา หรือมีชาติตระกูลสูงอย่างไรก็ตาม ก็ต้อง
 ได้รับความมีทรัพย์ ส่วนมโหสถทูลว่า คนมีแต่ทรัพย์
 ไม่มีปัญญา ย่อมไม่รู้ว่าสิ่งใดเป็นบาปเป็นบุญ มุ่งเอา
 แต่ได้ฝ่ายเดียว ไม่ถือผิดถือถูกเป็นใหญ่ จะทำสิ่งใดก็
 ทำตามชอบใจ เมื่อถือว่าเรามีทรัพย์ไม่กลัวใคร ตายแล้ว
 ก็ไปนรก ส่วนคนมีปัญญาไม่ว่าจะทำอะไรก็ตามเหตุ
 ผล ไม่เอาแต่ใจตนเป็นใหญ่ เมื่อเป็นอย่างนั้นก็ไม่ได้
 ให้ตนและผู้อื่นเดือดร้อน ด้วยเหตุนี้ข้าพระองค์จึงขอ
 ทูลว่า ปัญญาประเสริฐกว่าทรัพย์พระเจ้าข้า กราบทูล
 ครั้นแล้วพระเจ้าวิเทหกิจตรัสถามเสนกอีกว่า จะว่าอย่างไร
 เสนกก็แก้ไขไปตามความเห็นของตน แล้วทรงข้อยอถาม

มโหสถ มโหสถก็อ้างเหตุผลถวาย ต่างฝ่ายต่างแก้กัน
ไปหลายอย่าง ลงท้ายมโหสถชนะ ด้วยอ้างเหตุผลว่า
บุญญาช่วยคนได้ทั้งในชาตินี้และชาติหน้า เมื่อมีเหตุ
ผลกลับเกิดขึ้น คนไม่มีบุญญาข่อมมดเหมือนนบคคา
คนมีบุญญาข่อมสว่างเหมือนแลดทองฟ้า การที่จะคิด
กิจการต่าง ๆ ได้ ข่อมคิดได้ด้วยบุญญาทั้งนั้น ข้อสำคัญ
ยิ่งก็คือ แรกเริ่มเดิมทีที่จะรู้ว่าอะไรจักเป็นเงินเป็นทอง
ได้ ก็ต้องรู้ได้ด้วยบุญญาทั้งนั้น พระเจ้าวิเทห์ทรงเห็น
ชอบด้วย จึงได้พระราชทานรางวัลใหญ่แก่มโหสถ

เมื่อมโหสถมีอายุได้ ๑๖ ปี พระนางอุทุมพรก็จะ
จัดการแต่งงานให้ พระเจ้าวิเทห์จึงตรัสสั่งว่า ให้เขา
เลือกหาคู่เอง มโหสถจึงทูลลาออกจากเมืองไป เพื่อ
ไปเที่ยวหาคู่ตามบ้านนอก ตอนนั้นท่านผู้อ่านควรจะนึก
เฉลียวใจว่า เพราะเหตุไรมโหสถเจ้าบุญญา จึงคิดไป
เลือกหาภรรยาตามบ้านนอก คู่ไม่เหมาะสมเสียเลย
ควรจะให้พระมหากษัตริย์ทรงจัดการให้ เพื่อจะได้เลือก
ได้ถูกผู้ดีตระกูล สมกับเป็นปราชญ์เอกของพระเจ้า
แผ่นดิน แต่มโหสถไม่ต้องการอย่างนั้น มโหสถต้อง

การอย่างไหน ต้องการคนดับญญา มีเรื่องต่อไปว่า
 มโหสถไปพบกมารคนหนึ่งชื่อนางอมรเทวี เป็น
 ธิดาเศรษฐีเก่า อยู่ที่บ้านตำบลหนึ่ง ซึ่งกำลังหาบหม้อ
 ข้าวต้มออกจากบ้านไป เพื่อจะไปให้บิดาซึ่งกำลังไป
 โดนาอยู่ พอมโหสถแลเห็นแต่ไกลก็นึกชอบใจ ข้าง
 นางอมรเทวีก็นึกเหมือนกัน มโหสถซึ่งเดินสวนทางมาจึง
 คิดว่าหญิงนมลक्षणะกริยาทำทางดีมาก แต่จะมีสามีหรือ
 ยังเราจะถามดู ฝ่ายนางอมรก็คิดว่า บุรุษที่เราแลเห็น
แต่ไกลนทรวดทรงทำทางดีมาก หากเราได้เป็นสามี
 ก็จะพ้นทุกข์พ้นร้อนทีเดียว พอมโหสถแลเห็นนางอมร
 เหลยวมาสพตาจึงกำมือยกขึ้น เพื่อถามขบัญหาว่าเธออยู่
 ในกำมือเขาแล้วหรือยัง นางอมรกรูทันทว่า เป็นขบัญหา
จึงแบมือออกรับ มโหสถก็ขยับเข้าไปใกล้แล้วจึงถาม
 ว่า แม่นางช่ออะไร นางตอบว่า สิ่งใดไม่มีในอดีต
อนาคต บัจจุบัน สิ่งนั้นแหละเป็นชื่อของข้าพเจ้า
 มโหสถจึงว่า สิ่งใดไม่มีในอดีต อนาคต บัจจุบัน ก็คือ
 ความไม่ตายเท่านั้น เพราะความไม่ตาย ไม่มีในเวลา
 ไหน ๆ ข้างหน้า ข้างหลัง บัจจุบันนี้ ก็มิแต่ตายทั้ง-

นั้น ที่ไม่ตายนั้นไม่มี ชอของนางชื่อว่าแม่อมร อัน
 แปลว่าผู้ไม่ตายไซ้ใหม่ละ นางอมรก็ตอบว่าไซ้ มโหสถ
 จึงถามต่อไปว่า นี่แม่อมรจะไปไหน นางอมรตอบว่า
 จักนำข้าวต้มไปให้บุพพเทวดา มโหสถจึงว่า บุพพ-
 เทวดา ก็ให้แก่มารดาบิดา เธอจะไปส่งข้าวต้มบิดา
 อย่างนั้นหรือ นางอมรตอบว่า ถูกแล้ว มโหสถ
 จึงซักต่อไปว่า บิดาของเธอไปทำอะไร นางอมรตอบ
 ว่า ไปพลิกแผ่นดินจะ อ้อบิดาของเธอไปไถนาหรือ
 ถูกแล้ว บิดาของฉันทไปไถนา ไปไถที่ไหน ไปไถที่
 คนไปแล้วไม่กลับ อ้อ! ไปไถนาซึ่งอยู่ในที่ใกล้บ้าน
 หรือ ถูกแล้วจะ วันนั้นเธอจะกลับหรือ ถ้าเขามากก็ไม่
 กลับ ถ้าเขาไม่มากก็กลับ อ้อ อย่างนั้น นาของเธอ
 อยู่ฟากห้วย ถ้าน้ำมา ก็ไม่กลับ ถ้าน้ำไม่บ่ามาก็กลับ
 อย่างนั้นหรือ อย่างนั้นกะ ถ้าอย่างนั้นก็เป็นการดีแล้ว
 ว่าแล้วก็นั่งอยู่ นางอมรก็วางหาบลง จะจัดข้าวต้มให้
 มโหสถรับประทาน มโหสถจึงคิดว่า ถ้าหญิงนี้ไม่ล้าง
 ภาชนะเสียก่อน ไม่ล้างมือเสียก่อน ตักข้าวต้มมาให้
 เราทีเดียว เราก็จักไม่ติดต่อกับหญิงน้อก ฝ่ายนาง

อมรรักล้างภาชนะ ล้างมือให้ตัก่อน แล้วจึงตักข้าวต้มมา
วางลงบนใบตองซึ่งปูไว้ แล้วเชิญให้รับประทาน เมื่อ
มโหสถรับข้าวต้มแล้ว จึงถามทางไปบ้านว่า ทางไป
บ้านของเธอไปทางไหน นางอมรตอบว่า ร้านขายข้าว
สตฺย ถัดไปร้านขายน้ำส้ม ถัด ๒ ร้านไปต้นทองกลางใบ
มนม้อยู่ทางใด ฉนั้นถือภาชนะข้าวต้มด้วยมือข้างใด
ข้างนั้นแหละเป็นทางไปบ้านของเธอ มโหสถก็เข้าใจ
หนทางตามที่นางบอก แล้วก็ให้นางเลยออกไปส่งข้าว
ต้มบิดาที่ทุ่งนา ส่วนมโหสถก็เดินย้อนหลังไปจนถึง
บ้านนางอมร เข้าไปหา มารดาของนางอมร บอกว่า
เป็นช่างชุณผ้า ใครมีผ้าเก่า ๆ ขาด ๆ จงนำมาจะชุน
ให้ มารดานางอมรซึ่งเป็นเศรษฐีเก่า ก็ได้นำผ้าเก่า ๆ
ขาด ๆ มาให้ชุนเป็นอันมาก หมดแล้วก็ไปเที่ยวบอก
ชาวบ้านให้นำผ้ามาจ้างชุน มโหสถได้ค่าจ้างชุนผ้าใน
วันนั้นถึงพันตำลึง พอถึงเวลาเย็นนางอมรกับบิดาก็
กลับบ้าน เมื่อรับประทานอาหารกันอิ่มหมดแล้ว มโหสถก็นำทรัพย์
ถึงพันตำลึงนั้น เข้าไปกราบบิดามารดาเพื่อสูลูกนางอมร
บิดามารดาก็ยกให้ เมื่ออยู่กับกันแล้ว มโหสถก็

ทดลองนางอมรด้วยอบายต่าง ๆ เพื่อให้รู้แน่ ๆ จะ
 เป็นคนมีบุญญาจริงหรือไม่ จะมีความอดทนไหม จะ
 เป็นคนว่าง่ายสอนง่ายไหม เมื่อทดลองเป็นที่พอใจ
 แล้ว จึงนำผ้ากัมพลราคาแสนกับเงินที่นำไปด้วยออก
 จากชะลอมมอบให้บิดามารดา แล้วลาพานางอมรกลับ
 เมือง ในเวลาเดินทางมาด้วยกันนั้น นางอมรได้แสดง
 บุญญาหลายอย่าง พอไปถึงเมืองมโหสถก็ให้พักอยู่
 กับยายแก่คนหนึ่งที่ประตูเมือง แล้วลอบเข้าไปอยู่ใน
 วัง ใช้ให้พวกเจ้าชู้ออกไปเที่ยวพาราณสี อยู่ถึง
 ๓ ราตรี เห็นว่านางอมรเป็นคนใจมั่นคงไม่หลงไหลไป
 ตามการของชายใด จึงให้พวกมหาดเล็กออกไปดู
 เข้าไปในวังในเวลากลางคืน ต้มโหสถแต่งตัวให้สวย
 งามเต็มทีเพื่อไม่ให้นางจำได้ แล้วยืนอยู่บนปราสาท
 พอนางอมรแลเห็นก็จำไม่ได้ ได้แต่คิดว่าผู้มบุญจะ
 ตกนรกเสียแล้ว นกแล้วก็หัวเราะ หัวเราะแล้วก็ร้อง
 ให้ มโหสถจึงเปลี่ยนเสียงตามลงไปว่า เจ้าเป็นบ้า
 หรือ ประเดี๋ยวหัวเราะ ประเดี๋ยวร้องให้ นางอมร
 ตอบว่า ข้าพเจ้าไม่ใช่บ้า การที่ข้าพเจ้าหัวเราะน

เพราะนักชมบุญของท่าน ว่าเมื่อชาติก่อนท่านได้ทำ
บุญไว้ดี จึงได้มีความสุขอยู่ในปราสาทเช่นนั้น ทรงแสดงให้
เห็นว่าท่านผู้มผลต่อภรรยาของผู้อื่นแล้ว เวลา
ตายไปก็จะตกนรก เมื่อมโหสถได้ฟังดังนั้น ก็สั่งให้
มหาดเล็กนำกลับไปส่งที่บ้านของยายแก่ เจ้าชนกทัต
พระนางอุทุมพรให้ทรงทราบ พระนางอุทุมพรก็ทูล
พระเจ้าวิเทห์ พระเจ้าวิเทห์ก็ให้จัดการไปรับนางอมร
กับมโหสถเข้าไปแต่งงานเป็นการใหญ่ ต่อไปก็เจริญ
ขึ้นเป็นลำดับ จนกระทั่งนักปราชญ์ทั้ง ๔ คิตรีชยาหา
เรื่องใส่ความจนมโหสถต้องลอบหนีจากเมืองไป

มโหสถลอบหนีจากเมืองไปแล้ว เทวดาซึ่งสิง
อยู่ที่เสวตฉัตรของพระเจ้าวิเทห์ ซึ่งเคยได้ฟังการแสดง
ธรรมของมโหสถอยู่เสมอ จึงคิดว่า เราจักให้มโหสถ
กลับคืนมาให้ได้ พอถึงเวลาเที่ยงคืน จึงบันดาลตัว
ให้ปรากฏแก่พระเจ้าวิเทห์ แล้วถามปัญหาชน ๔ ข้อ
เป็นใจความย่อ ๆ ว่า ยิ่งถึบยิ่งตี ยิ่งตบยิ่งต้อย ก็ยิ่ง
เป็นที่รักได้แก่ใคร ๑ ยิ่งด่ายิ่งแซ่ง ก็ยิ่งรัก ได้แก่ใคร ๑
ยิ่งตู่กัน ใส่ความกัน ก็ยิ่งรักกัน ได้แก่ใคร ๑ ยิ่งขน

เอาไปกึ่งเป็นทรกของเจ้าของได้แก่ใคร ๑ รวมเป็น ๔
 ข้อด้วยกัน แล้วรู้ว่าถ้าพระราชาก็ไม่ได้เราจะศิระ
 เสียด้วยกระบองเหล็ก พระเจ้าวิเทหก็กลัวตายจึงทรงขอ
 ผัดตามพวกนักปราชญ์เสียก่อนว่า พรุ่งนี้จะถามพวกนัก
 ปราชญ์ แต่รุ่งขึ้นพวกนักปราชญ์ก็แก้ถวายไม่ได้ พอ
 ถึงกลางคืนมาเทวดาก็ลงมาขูอย่างนั้นอีก ลงท้ายพระเจ้า
 วิเทหต้องให้ไปเที่ยวสืบเสาะหาโมเสส จนได้ตัวมาแก้
 ปัญหาของเทวดา ปัญหาข้อที่ยกขบขึงตบขึงต่อ
 ยกขบขึงเป็นทรกนั้น ได้แก่ลูกเล็ก ๆ ซึ่งกำลังสอนหนึ่ง สอน
 ยืน สอนพูด ซึ่งยืนอยู่บนตักของพ่อแม่ และ ตบ ตี
 ขก ต่อย ศิระพ่อแม่ด้วยความสนุกสนาน พ่อ
 แม่ก็ขบขึงชอบใจ ๆ ปัญหาว่า ขึงค้ำขึงแข่ง ก็ขึง
 เป็นทรกนั้น ได้แก่บุตรที่กำลังมีอายุ ๗-๘ ขวบ ซึ่ง
 ชอบไปเที่ยวไปเล่น ไม่เชื่อฟังพ่อแม่ พ่อแม่ก็ค้ำ
 แข่งว่าให้มึงตายท่า ตายโหงเสียเถอะ แต่ค้ำแล้วก็
 กลับรักมากกว่าแต่ก่อน ไม่อยากให้เป็นอย่างค้ำค้ำ ค้ำ
 แข่ง ๆ ปัญหาว่า ขึงค้ำขึงขึงใส่ความกัน ก็ขึงรักกัน
 นั้น ได้แก่ผัวหนุ่มเมียสาว ซึ่งหยอกเย้ากันในเวลาอน

กลางคืนว่า เธอไม่รักฉัน ไปรักเสียคนอื่น ออกข้างหนึ่ง
 กี่ว่า คุณก็เหมือนกัน ต่างคนต่างตักกันอย่างนั้นแล้ว
 กลับรักกันทวชน ๆ บัญหาว่า ยิ่งชนเอาไปก็ยิ่งเป็น
 ที่รักของเจ้าของนั้น ได้แก่สมณพราหมณ์ ที่นำเอา
 เครื่องไทยทานของชาวบ้านไป ยิ่งนำเอาไปมากเท่าใด
 พอใจขบขันของทายกทายิกามากเท่าใด ทายกทายิกา
 ก็ยิ่งดีใจมากเท่านั้น เมื่อมโหสถแก้ปัญหากิ่ง ๔ นจบ
 ลงแต่ละข้อ ๆ เทวดานั้นก็ไปรดดอกไม้เงินดอกไม้ทอง
 กับแก้วมณีมาเป็นอันมากลงมาบูชา ทุกข้อไป

ต่อไปยังมีเรื่องเกี่ยวกับปัญญาของมโหสถอีกมาก
 นัก จักยกมาว่าแต่เพียงตอนปลาย คือ ตอนขอโมงค
 เท่านั้น กล่าวคือครั้งนั้นมโหสถทูลพระองค์หนึ่ง
 ทรงพระนามว่า พระเจ้าจุลลนพรหมทัต คิดดีเอาบ้าน
 เล็กเมืองน้อย ได้กระทั่ง ๑๐๐ หัวเมือง เกือบหมดชมพู
 ทวีปแล้ว ยังเหลือแต่เมืองมโหสถเมืองเดียวเท่านั้น จึง
 กราบทูลใหญ่ ไปทำสงครามกับมโหสถอยู่หลายครั้ง
 หลายหน แต่แตกพ่ายกลับไปทุกครั้ง จนท้อพระทัย
 ไม่สามารถที่จะสู้รบด้วยอาวุธได้ จึงจักสู้ด้วยกลอุบาย

คิดจะจับมโหสถกับพระเจ้าวิเทห์ฆ่าเสียให้ได้ จึงทรง
 พระราชสาส์นไปขอเป็นพระราชไมตรี กับพระเจ้าวิเทห์
 ขอยกพระราชธิดาถวาย ขอให้ไปทรงรับอภิเษก เมื่อ
 พระเจ้าวิเทห์ทรงตอบว่าจะเสด็จไป มโหสถจึงทูลห้าม
 แต่เมื่อเห็นท้าวเธอไม่ฟัง มโหสถจึงทูลขอล่วงหน้าไป
 ก่อน ไปจัดแจงชุดอูโมงค์ตั้งแต่ริมแม่น้ำเขตแดนอัน
 ติดต่อกันไปจนถึงกลางเมืองพระเจ้าจุลณี ไว้ให้เรียบ
 ร้อย เพื่อเป็นทางหนัที่ไล่ อูโมงค์นั้นใหญ่โตกว้างขวาง
 มาก มีศาลาและพลับพลา เป็นที่พักเป็นระยะ ๆ ไป
 มีดวงไฟดับและจุดได้พร้อมกัน คล้ายกับไฟฟ้า
 ๒ ข้ามมรรคาให้ทำเป็นกำแพง เขียนรูปภาพต่าง ๆ ไว้
 อย่างงดงาม ทั้งจัดข้าวปลาอาหาร ไว้ที่กระยะทาง ส่วน
 พลับพลาใหม่ สำหรับพระเจ้าวิเทห์ตั้งไว้นอกเมืองอุช-
 เชณี เมื่อจัดการชุดอูโมงค์และทุกสิ่งสำเร็จแล้ว จึง
 ให้อำมาตย์มาทูลเชิญเสด็จ พระเจ้าวิเทห์ก็เสด็จไป
 ด้วยขบวน ช้าง ม้า รถ พลโยธา ไปประทับที่พลับพลา
 ใหญ่ นอกพระนคร อันมีค่ายคูประตูหอรบพร้อม พอ
 ถึงเวลากลางคืน พระเจ้าจุลณี จึงพร้อมด้วยกษัตริย์

๑๐๐ พระนคร ทรงยกกองทัพใหญ่ออกมาล้อมพลับพลา
ไว้ ด้วยตั้งพระทัยว่าเข่าชนจึงจับคุกค้าย เข้าไปจับ
พระเจ้าวิเทห์กับมโหสถ และเหล่าอำมาตย์ราชเสวก
ฆ่าเสียให้ได้ แต่มโหสถได้จัดส่งพระเจ้าวิเทห์พร้อม
ทั้งพระราชธิดา พระโอรส พระอัครมเหสีของพระเจ้า
จุลลนีนี้ออกไปทางอุโมงค์ใหญ่แล้ว แต่ในเวลากลาง
คืน ตอนนั้นท่านผู้อ่านซึ่งยังไม่รู้เรื่องจะสงสัย จึงขอ
อธิบายให้ฟังว่า ในเวลาที่พระเจ้าจุลลนีนี้ออกไปทางอุโมงค์
ใหญ่ออกไปล้อมค้ายของศัตรูนั้น มโหสถให้พลบริวาร
ลงไปตามอุโมงค์ ไปทะเลาะขึ้นที่ปราสาทของพระเจ้าจุลลนีนี
จับมัดพวกนายทหารและนายประตูไว้หมดแล้ว ได้คุม
เอาตัวพระอัครมเหสี กับพระราชโอรสธิดาลงมาตาม
อุโมงค์ แล้วโผล่ขึ้นที่พลับพลาใหญ่ในค้าย จัดการ
อภิเสกพระราชธิดาของพระเจ้าจุลลนีนี ให้เป็นพระอัคร
มเหสีของพระเจ้าวิเทห์เสร็จแล้ว จัดส่งลงไปทาง
อุโมงค์พร้อมทั้งราชบริวาร พระเจ้าวิเทห์เสด็จตาม
อุโมงค์อันยาวเหยียดไปถึง ๔๐๐ เส้น แล้วทะเลาะขึ้นที่

ปากอุโมงค์ ลงเรือข้ามฟากกลับถึงดินแดนของพระองค์
 แต่ในเวลากลางคืน ส่วนมโหสถกับบริวาร ยังอยู่รอ
 รับพระเจ้าจุลณีในตอนเช้า เช้าขึ้น พระเจ้าจุลณีได้
 แลเห็นมโหสถชะงอกหน้าต่างปลับปลาท้ายประตูใหญ่ก็
 ไสซ่างพระที่นั่งเข้าไปจะพังค่าย มโหสถจึงทูลว่า ถ้า
 พระองค์จะฆ่าข้าพระพุทธเจ้าเสีย พระเจ้าวิเทหก็ทรง
 ให้ฆ่าพระอัครมเหสี โอรส ธิดา ของพระองค์เป็นแน่
 แล้วทูลเล่าเรื่องถวาย เมื่อพระเจ้าจุลณีให้อำมาตย์
 กลับไปดูที่พระราชวัง ก็เห็นจริงตามคำมโหสถ จึง
 ทรงสลดพระทัย ใคร่จะทอดพระเนตรอุโมงค์ มโหสถ
 จึงให้เปิดประตูเข้าไปกับกษัตริย์ ๑๐๐ พระองค์ แล้วปิด
 ประตูค่ายเสีย ครั้นแล้วจึงเปิดประตูอุโมงค์พาพระเจ้า
 จุลณีกับกษัตริย์บริวารลงไปตามอุโมงค์ เมื่อไปถึงที่
 สุดอุโมงค์ข้างโน้น จึงเหยียบกระดานยนต์ให้ประตู
 อุโมงค์เปิดขึ้น แล้วให้พระเจ้าจุลณีเสด็จขึ้นก่อน
 ส่วนมโหสถจะขึ้นทีหลัง ก่อนจะขึ้นได้กระตุกสายโคม
 ให้ไฟเปิดโคมไฟในอุโมงค์ลงพร้อมกันทุกดวง อุโมงค์
 ก็มืด มโหสถจึงกระโดดขึ้นแล้วปิดประตูอุโมงค์ กุ้ย

เอาดาบซึ่งฝังทรายไว้ขึ้นมา แล้วกระโดดขึ้นไปใน
 อากาศลงมาทำท่าจะฟาดฟันซึ่งองค์พระเจ้าจลนนี่ จน
 พระเจ้าจลนนี่ทรงยอมขอชีวิตไว้ ขอทำสัตย์สาบาน
 ไม่เป็นข้าศึกกันต่อไป ดังรูปที่ท่านทั้งหลายได้เห็นอยู่
 นี้ แล้วจึงเปิดประตูเมืองให้พวกกษัตริย์เหล่านั้นเข้าไป
 เป็นอันว่าจบเรื่องตอนสำคัญเพียงเท่านั้น ต่อมา
 ชาติสุดท้าย พระเจ้าจลนนี่นั้นได้มาเกิดเป็นพระสาร-
 บุตร พระมโหสถนั้นได้มาเกิดเป็นพระพุทธเจ้า พระ
 เจ้าวิเทห์ได้มาเกิดเป็นพระกาฬุทายี คนอื่นๆ ได้มา
 เกิดเป็นพุทธบริวาร ส่วนคำที่ยกขึ้นแปลไว้เบื้องต้น
 นั้น เป็นคำที่พระมโหสถ แก้ปัญหาถวายแก่พระเจ้า
 วิเทห์ก่อนทำสงคราม ควรที่ผู้อ่านจะจดจำคำแปลใน
 เบื้องต้นโน้นไว้เป็นคติสอนตนและลูกหลานต่อไป เป็น
 อันว่าพระพุทธเจ้าของเราทั้งหลาย เมื่อยังไม่ได้เป็น
 พระพุทธเจ้าก็มบญญาสามารถยิ่งกว่าคนทั้งหลาย ดัง
 เรื่องที่เล่ามาโดยย่อแล้วนี้

๖. ฤ. พระภุชงค์ บังด้วยสี่ลพารม
ถูกอแล่มพายนหมองจับไป ไม่ทำอันตรายเพราะเกรงศีลจะขาด

เรื่องพระภริหัตต์

คำของพระพุทธเจ้า

ปูนาปริ ยทา โหมิ ภริหัตโต มหิตุธิโก
วิรูปกุเขน มหารณฺณา เทวโลกมคฺคจฺฉหํ ฯ

คำแปล

เมื่อเราเป็นภริหัตต์นาคราช เป็นผู้มฤตมมาก ได้
ไปสู่เทวโลกกับมหาราชผู้ทรงพระนามวิรูปกัฏฐ์ ได้เห็น
พวกเทพยตามีแต่ความสุขในสวรรค์ เราก็อยากไป
เกิดในสวรรค์ จึงได้รักษาอุโบสถ ต่อมาถูกหมอ
อาลัมพายนจับไปเที่ยวเล่นละคร ได้รับความลำบาก
มาก แต่เราสู้อุตทนเอา ด้วยกลัวศีลจะขาด จึงไม่
กล้าทำร้ายหมออาลัมพายน เราได้ตั้งใจรักษาศีล ด้วย
ขอมสละชีวิต ดังนี้

อันนี้เป็นใจความย่อในเรื่องพระภริยัตถ์ ส่วนเรื่อง
 พิศดารมีมาว่า ครังก่อนโน้น พระเจ้าพรหมทัต กรุง
 พาราณสี ทรงสงสัยว่าพระราชโอรสองค์ใหญ่จะคิด
 ขบถ จึงตรัสสั่งให้หนีไปอยู่ที่อื่นเสีย พระราชโอรส
 จึงหนีไปบวชเป็นฤๅษี สร้างบรรณศาลาอยู่ในระหว่าง
 แม่น้ำยมุนากับมหาสมุทรและภูเขาต่อกัน ต่อมาภายหลัง
 ได้นางนาคเป็นภรรยาจนมีพระราชโอรสธิดาด้วย
 กัน พระราชโอรสชื่อว่าสาครพรหมทัต พระราชธิดา
 ทรงพระนามว่า พระนางสมุททชา ต่อมาภายหลังก็
 ทราบว่าพระราชบิดาสวรรคตแล้ว จึงทรงแจ้งให้นาง
 นาคทราบว่า ตนจะต้องกลับไปครองราชสมบัติในกรุง
 พาราณสี แต่นางนาคไม่ยอมตามไปด้วย ได้มอบแต่
 พระโอรสธิดาถวายไป ส่วนตนได้กลับไปเมืองนาค ต่อ
 มาภายหลังพระธิดาผู้ทรงพระนามว่า พระนางสมุททชา
 ได้ลงไปเป็นพระอัครมเหสีของพญานาค ผู้ทรงพระ
 นามว่าชตรฐแล้วประสูติพระราชโอรสเป็นลำดับกันไปถึง
 ๔ องค์ ทรงพระนามว่า สุทัตสนะ ๑ ทัตตะ ๑
 สุโกคะ ๑ อวิญฐะ ๑ ฯ เมื่อพระราชโอรสทั้ง ๔ ทรง

เจริญวัยขึ้นแล้ว พระเจ้าชตรัฐจึงแบ่งเมืองนาคให้
 ครอบครององค์ละส่วน ๆ ละ ๑๐๐ โยชน์ องค์ที่ทรง
 พระนามว่าทัตตะนั้น คือ พระพุทธเจ้าของเราทั้งหลาย
 อยู่มาวันหนึ่ง พระทัตตะได้ตามเสด็จท้าววิรุบัคข์มหา-
 ราช ซึ่งเป็นพญานาคขึ้นไปเฝ้าพระอินทร์ ได้แก้
 ปัญหาถวายพระอินทร์ พระอินทร์ทรงโปรดปราณมาก
 ตรัสชมว่า ทัตตะมีบุญญาภิสงฆ์กว้างขวางเหมือนกับแผ่นดิน
 ต่อนั้นมา พระทัตตะจึงมีพระนามเพิ่มขึ้นข้างหน้าอีก
 คำหนึ่งว่าภุริ รวมกับทัตตะ เป็นภุริทัตต์ ซึ่งแปลว่า
 ผู้มีบุญญาภิสงฆ์กว้างขวางดังแผ่นดิน

เมื่อพระภุริทัตต์ได้ไปเห็นสมบัติทิพย์ของพระอินทร์
 ในสวรรค์ ก็อยากขึ้นไปเกิดในสวรรค์ จึงสละสมบัติ
 ในเมืองนาคขึ้นมารักษาอุโบสถอยู่ในเมืองมนุษย์ ได้
 ทรงอธิษฐานอุโบสถประกอบด้วยองค์ ๔ ว่า ผู้ใดอยาก
 ได้หนึ่ง เส้นเอ็น กระดูก เลือดเนื้อ ของเราก็จงเอา
 ไป ทรงอธิษฐานแล้ว ก็บันดาลให้เป็นนาคใหญ่นอน
 อยู่บนจอมปลวกแห่งหนึ่ง เขาชนกิมพวกนางนาค
 ขนมนำเสด็จลงไปเมืองนาค ทำอยู่อย่างนั้นมานาน

อยู่มาวันหนึ่งมีนายพราน ๒ พ่อลูก ชาวเมืองพาราณสี
 ไปพบพระภริทัตต์อยู่ที่จอมปลวกนั้น พระภริทัตต์ทรงเห็น
 ว่าพราน ๒ พ่อลูก จะทำให้เป็นอันตรายแก่อุโบสถ
 ของพระองค์ ด้วยทรงเห็นว่าเขาทั้ง ๒ นั้นคงจะไปบอก
 แก่หมองูคนใดคนหนึ่งให้มาจับเราไปเป็นแน่ จึงได้
 พาพราน ๒ พ่อลูกลงไปสู่เมืองนาค ให้เสวยสมบัติเป็น
 สุขอย่างสำราญ พอล่วงกาลมาได้ ๑ ปี พรานนั้นก็
 อยากกลับเมืองมนุษย์ พระภริทัตต์จึงบอกว่า เมื่ออยู่
 เมืองนาคไม่ได้ ก็จงกลับ เจ้าทั้ง ๒ ต้องการทรัพย์
 สมบัติอันใดในเมืองนาคมีแก้ววิเศษเป็นต้น ก็จงนำ
 ไปเถิด แต่นายพรานตอบว่า ยังไม่ต้องการสิ่งใด พระ
 ภริทัตต์ก็ให้พวกนาคนำขนมาส่งเมืองมนุษย์ พราน ๒
 พ่อลูกก็เดินมาตามหนทาง มาวางเครื่องนุ่งห่มอันเป็น
 ทัพย์ ซึ่งมัตตมาจากเมืองนาค แล้วลงไปอาบน้ำที่สระ
 แห่งหนึ่ง เครื่องนุ่งห่มทัพย์นั้นก็กลับไปสู่เมืองนาค
 เครื่องมือของนายพรานก็มาปรากฏเหมือนแต่ก่อน แล้ว

ทั้ง ๒ พ่อลูกก็เดินทางกลับ ในคราวนั้นมีพราหมณ์
 คนหนึ่ง ได้ออกบวชเป็นฤๅษีอยู่ในบรณศาลาใต้ต้นไม้
 ไทใหญ่ต้นหนึ่ง อยู่มาวันหนึ่งมีครุฑตนหนึ่ง จับเอานาค
 บินผ่านไปทางนั้น นาคได้เอาหางเกี่ยวต้นไม้ใหญ่
 ไว้ จนต้นไม้ใหญ่หักหลุดลงไปที่รก เมื่อพญา
 ครุฑนำนาคนั้นไปกินหมดแล้ว จึงกลับมาถามฤๅษี
 นั้นว่า ตนหรือนาคจะได้บาปในการที่ทำให้ต้นไม้ใหญ่
 นั้นหลุดจากบริเวณศาลา ฤๅษีตอบว่า ไม่มีใครได้
 บาป เพราะใครก็ไม่มีเจตนา พญาครุฑชอบใจจึง
 สอนมนต์อาถัมพายน์สำหรับปราบนาค กับบอกตัณยา
 ให้แล้วก็ลากลับไป

คราวนั้น มีพราหมณ์ชัศสนคนหนึ่ง ไปอยู่ปฏิบัติ
 ฤๅษีตลอดกาลนาน ฤๅษีก็ชอบใจจึงบอกมนต์กับยา
 นั้นให้ เมื่อพราหมณ์นั้นได้มนต์กับยาแล้ว ก็ลากลับ
 จากป่า ได้เดินร้ายมนต์มาด้วยเสียงอันดังตามริมฝั่งแม่
 น้ำยมุนา พวกนางนาคบริวารของพระกฤษณะก็ตัดตกใจกลัว

ได้ทั้งแก้วมณีไว้ แล้วหายลงไปในเมืองนาค พราหมณ์
 นนิกเก็บเอาแก้วมณีนั้นไป ได้ไปพบกับพราณ ๒ คน
 พ่อลูกที่ระหว่างทางแห่งหนึ่ง พ่อพราณนั้นได้แลเห็น
 แก้วดวงนั้นนึกจำได้ว่า เป็นแก้วของพระภุมรินทร์ จึงขอ
 เอาแก้วนั้น แต่พราหมณ์นั้นบอกว่า เราจะให้แก้ว
 ดวงนี้แก่ผู้บอกเราว่า มังปูพิษใหญ่อยู่ที่ไหน นายพราณ
 จึงหันไปปรึกษากับลูกว่า เราจะบอกดีหรือไม่ ลูกตอบ
 ว่า ไม่ควรบอกเป็นอันขาด เพราะพญานาคภุมรินทร์
 มีคุณแก่เรามาก แต่นายพราณนั้นไม่เชื่อฟัง ลูกจึงตัด
 ขาดกับบิดา แล้วแยกทางไปบวชเป็นฤๅษีเสีย นาย
 พราณนั้น ก็นำพราหมณ์นั้นไปช้ที่อยู่ของพระภุมรินทร์
 พราหมณ์นั้นก็ใจ ได้ส่งแก้วให้แก่ นายพราณ พ่อ
 วางแก้วลงที่มือของนายพราณ แก้วก็พลัดตกจากมือ
 หายลงไปสู่เมืองนาค ด้วยบาปที่นายพราณคิดร้ายต่อผู้
 มีคุณ แล้วเดินร้องไห้กลับไป เป็นอันว่านายพราณนั้น
 เสียถึง ๓ อย่าง คือ เสียแก้ว เสียลูก เสียความเป็น
 มีตรกับพระยาภุมรินทร์

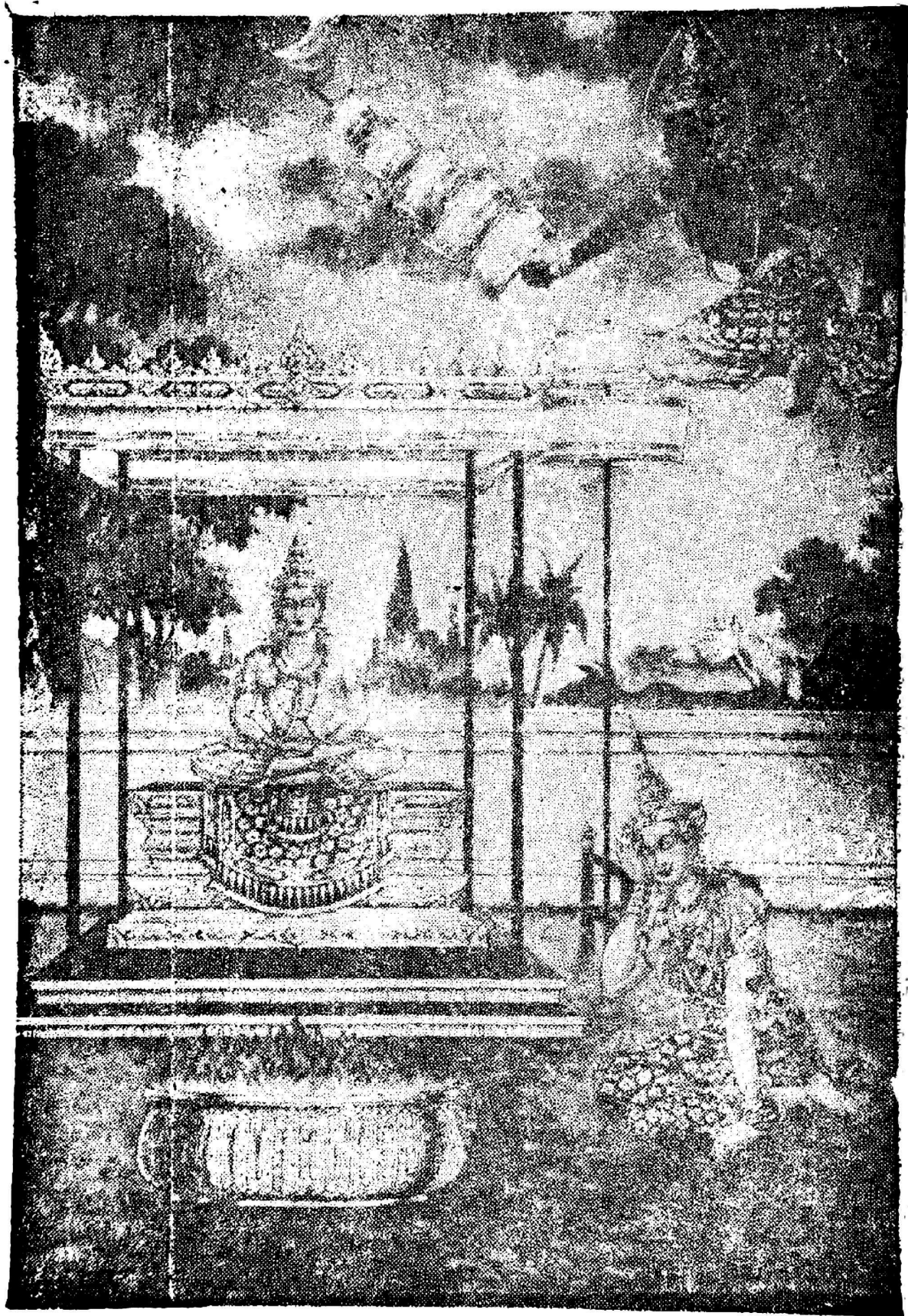
ส่วนพราหมณ์นั้น ก็ได้รำยมนต์ที่พยชน เอายา
 พิษทาทั่วตัว แล้วเคียวยาที่พยเดินเข้าไปจับพระภุริที่ตัด
 ทหาง คึงกระชากมา กดศีรษะลงให้แน่นแล้วงัดปาก
 ขน บ้วนยาที่พยลงไปในปาก ยาได้ทำลายปากจน
 โลहितออกเต็มปาก แล้วพราหมณ์นั้นก็จับขนคหาง
 พญานาคยกขึ้นให้ข้างศีรษะห้อยลงไป ให้สำรอก
 อาหารออกให้หมด กดให้นอนลงกับพน แล้วขน
 เขี่ยบกระทับให้ทั่วตัว ทั้งจับฟาดลงกับดินจนสิ้นแรง
 เวลานั้นพระภุริที่ตัดเจ็บปวดร่างกายยิ่งนัก คิดว่าถ้าเรา
 โกรธ เพียงแต่ลืมตาขนเท่านั้น พราหมณ์ผู้นั้นจักใหม่
 เป็นผง แต่อย่าเลย องค์กรเราจะขาด คิดดังนั้นแล้วก็
 ทรงหลับตานิ่งอยู่

พราหมณ์ผู้นั้น จึงไปตัดเอาเครือหวายมาถักเป็น
 กระโปรงสำหรับใส่พญานาค แต่ตัวพญานาคใหญ่เข้า
 กระโปรงไม่ได้ เขาจึงเอาขันเท้ากับตัวพญานาคเข้าไป
 แล้วคอนกระโปรงนั้นไปตามบ้านเมืองต่างๆ ให้พญา
 นาคแสดงละครให้คนทั้งหลายดู จนมั่งมีร่ำรวย ต่อมา

ภายหลัง เขาได้เดินทางไปถึงเมืองพาราณสี ไปเล่น
ละครถวายพระเจ้าพาราณสี

ก็ในวันที่พระภุมรินทร์ถูกจับไปนั้น พระนางสมุททชา
ผู้เป็นพระราชมารดาทรงฝันว่า มีชายรูปร่างดำดำ
สั้น ตาแดงคังแสงไฟ ทัดดอกไม้แดงทั้ง ๒ หู ถอดาบ
อันคมกล้า เข้ามารัดพระพาหาแขนขวาของพระนางไป
เมื่อทรงตื่นขึ้น ก็ตกพระทัยทรงรำพึงถึงพระภุมรินทร์อยู่
เสมอจนได้ ๑ เดือน พอทราบว่าพระภุมรินทร์หายไป ก็
แน่พระทัยว่า ต้องถูกหมองจับไปเป็นแน่ จึงให้พระ
เจ้าลูกทั้ง ๔ เทียวติดตามไปในที่ต่าง ๆ พระสุทิสสนะ
อนุชา กับพระนางอัจฉมุขี ซึ่งเป็นพระขนิษฐาต่างพระ
มารดา จึงไปพบที่กรุงพาราณสี แล้วเข้าเฝ้าพระเจ้า
พาราณสี กราบทูลเล่าเรื่องถวายตั้งแต่ต้นจนปลาย
แล้วนำพระภุมรินทร์กลับไปเมืองนาค ต่อมาภายหลังได้
พาพระราชมารดาขึ้นไปเฝ้าพระเจ้าตา ที่เมืองพาราณสี
แล้วกลับสู่เมืองนาค องค์พระภุมรินทร์ได้ทรงมั่นอยู่ในศีล
เสมอมา เวลาสิ้นพระชนม์แล้วได้ขึ้นไปเกิดในสวรรค์
ต่อมาภายหลัง พระราชมารดาบิดาของพระภุมรินทร์

ได้มาเกิดเป็นพระพุทฺธมาตา นายพรานนั้น ได้มาเกิด
 เป็นพระเทวทัต บุตรของนายพราน ได้มาเกิดเป็นพระ
 อานนท์ พระสทุทสสัฎกมารได้มาเกิดเป็นพระสารีบุตร
 นางอัจฉมุข ได้มาเกิดเป็นนางอุบลวัณณา พระสุโภค
 กมารได้มาเกิดเป็นพระโมคคัลลาน์ พระอรุณฐกุมาร
 ได้มาเกิดเป็นสุนิพัตตลิจฉวี พระภริทัตต์ได้มาเกิดเป็น
 พระพุทธเจ้าของเราทั้งหลาย เป็นอันว่าสนเรื่องพระ
 ภริทัตต์ทมรูปภาพเป็นพญานาค มีรปนายพรานปรากฏ
 อยู่ดงที่ท่านทั้งหลายเห็นอยู่นี้เพียงเท่านั้น ฯ

๑. จย. พระจันทกุมาร ยิงด้วยขันทบารมี
จะถูกฆ่าบุชายัญ พระอินทร์มาช่วย ภายหลังได้ครองเมือง

เรื่องพระจันทกุมาร

คำของพระพททเจ้า

ปูนาปริ ยทา โหมิ เอกราชสุส อตุโร
นकर पुपुवत्तिया गुमारो जनुत्सुहयो

คำแปล

เมื่อเราเป็นพระราชโอรสของพระเจ้าเอกราช ในเมืองปุปพฤดี ผู้มีนามว่า จันทกุมารนั้น เวลาเราได้พ้นจากการฆ่าบูชาขัญญไปแล้ว ก็เกิดความสลัดใจ จึงได้บำเพ็ญมหาทานเป็นนิตย์ไป เมื่อยังไม่ได้ให้ทานก่อนแล้ว เราเป็นไม้คิม ไม่เคียวกันซึ่งสิ่งใด เราได้บำเพ็ญมหาทานเพื่อประโยชน์แก่พระโพธิญาณ ดังนี้

มีเรื่องต่อไปว่า เรื่องพระจันทกุมารนี้ เป็นเรื่องที ๗ ในเรื่องทศชาติ อันนับเป็นชาติที ๗ ก่อนตรัสรู้ กล่าวคือ ในครั้งก่อนโน้น มีพระราชบุตรองค์หนึ่ง

เสวยราชย์อยู่ในกรุงปุปผวัตติ ทรงพระนามว่าพระเจ้า
 เอกราช มีพระราชโอรสองค์ใหญ่ ทรงพระนามว่าพระ
 จันทกุมาร มีปุโรหิตราชครูชื่อว่า กัณทหาลพราหมณ์ ๆ
 นั้น เป็นผมหน้าทถวายอภรรณธรรมแด่พระเจ้าเอกราช
 ทรงเป็นอำมาตย์ผู้วินิจฉัยคดี กัณทหาลพราหมณ์ เป็น
 คนอยตติธรรม ก็นำสนับนมาเป็นนิตย์ อยู่มาวันหนึ่ง มี
 บรุษผู้แพศาคคนหนึ่ง ไปหมอบกราบลงที่พระบาทของ
 พระจันทกุมาร ซึ่งกำลังจะไปเฝ้าพระเจ้าเอกราช แล้ว
 ทูลเล่าเรื่องแพศาคความถวาย พระจันทกุมารจึงนำบรุษผู้
 นั้นไปพิพากษาใหม่ให้เป็นนิตติธรรม คนทั้งปวงก็พา
 กันร้องสรรเสริญ เมื่อพระเจ้าเอกราชได้ทรงทราบ ก็
 ทรงตั้งพระจันทกุมารให้เป็นผู้วินิจฉัยคดี ต่อئันมา
 กัณทหาลพราหมณ์ก็ขาดรายได้พิเศษ เขาจึงผูกอาฆาต
 พระจันทกุมาร

อยู่มาวันหนึ่ง พระเจ้าเอกราชได้ทรงฝันเห็น
 สวรรค์ คนเขาขนจึงตรัสถามกัณทหาลพราหมณ์ว่า ทำ
 อย่างไม่จึงได้ไปเกิดในสวรรค์ กัณทหาลพราหมณ์
 ได้ช่องที่จะฆ่าพระจันทกุมาร จึงกราบทูลว่า ถ้าพระ

องค์ทรงพระประสงค์จะได้ขึ้นไปเกิดในสวรรค์ ก็ต้อง
ให้สิ่งให้ไต่ยาก ช่างผู้ให้ไต่ยาก คือบุตรธิดา พระ
มเหสี ชาวบ้านชาวเมือง และสัตว์อย่างละ ๔ เอา
เลือดคอบมาบูชาญ จึงจักได้ไปสวรรค์ ตรัสตอบว่า ถ้า
อย่างนั้น ท่านอาจารย์จงไปจัดการ ตรัสแล้วก็ณฑาล.
พราหมณ์กรบถวายบังคมลา ออกไปทำหลุมบูชาญไว้
ในภายนอกพระนคร ล้อมรั้วให้แข็งแรง เพื่อไม่ให้
สมณพราหมณ์ผู้ศรัทธาอันดี ไปขัดขวางการกระทำ
ได้ ฝ่ายพระเจ้าเอกราชก็ตรัสสั่งพวกราชบุรุษ ให้ไป
จับกุมคนและสัตว์ทั้งปวง มีพระราชโอรสธิดา มเหสี
เศรษฐี คฤหบดี ช่าง ม้า เป็นต้น มารวมไว้ในที่
แห่งเดียวกัน เพื่อจะนำไปฆ่าบูชาญ

พระจันทกุมารจึงคิดว่า เรื่องนี้ต้องเกิดเพราะ
กัณฑาลพราหมณ์ผู้กษัตริย์เราแน่ จึงไปเฝ้าราชบิดา
กราบทูลขแจ้งเหตุผลแต่ต้นจนปลาย แต่ไม่อาจให้พระ
ราชบิดาทรงเชื่อถือได้ พระราชมารดาของพระเจ้า
เอกราช จึงได้รับเสด็จไปทรงห้าม แต่พระเจ้าเอกราช
ไม่ทรงเชื่อฟัง พระจันทกุมารจึงเข้าไปกราบทูลอีกด้วย

ถ้อยคำ อันทำให้พระราชบิดาเป็นประหนึ่งว่า พระ
 หฤทัยจะแตกทำลายไป ท้าวเธอจึงตกลงพระทัยให้
 ปล่อยคนและสัตว์ทั้งปวงเสีย

ลำดับนั้น มีบุรุษคนหนึ่งได้รับออกไปตักกัณท-
 หาราหมณ์ว่า เฮ้ยอายุคนชั่วร้าย บัดนี้พระเจ้าอยู่หัว
 ได้โปรดให้ปล่อยคนและสัตว์ทั้งปวงแล้ว เอ็งจงฆ่าลูก
 เมียของเอ็ง เอาเลือดคอบาบูชาญเอ็ด เมื่อกัณทหารา-
 หมณ์ได้ทราบก็ร้อนใจตั้งไฟ จึงรีบกลับเข้าไป
 กราบทูลพระเจ้าเอกราช ให้จับคนและสัตว์ทั้งปวงมา
 รวมไว้อีก พระจันทกุมารก็เข้าไปทูลขออีก ด้วยอ้าง
 เหตุผลหลายประการ พระราชบิดาก็โปรดให้ปล่อยคน
 และสัตว์ทั้งปวงอีกเป็นครั้งที่ ๒

เมื่อกัณทหาราหมณ์ได้ทราบ ก็รีบกลับเข้าไป
 กราบทูล ให้ท้าวเธอจับคนและสัตว์ทั้งปวงมารวมไว้อีก
 เป็นครั้งที่ ๓ พระจันทกุมารก็เข้าไปกราบทูลอีก แต่
 เมื่อไม่อาจให้พระราชบิดาทรงเชื่อได้ จึงให้พระ
 ชายาทั้ง ๓๐๐ องค์ เข้าไปทูลอ่อนวอน เมื่อพระราชบิดา
 ไม่ทรงเชื่อฟัง จึงให้พระนางเสลากุมารผู้เป็นกนิษฐา

เข้าไปกราบทูล เมื่อไม่ทรงเชื่อ พระวสุทกุมารซึ่งยัง
เป็นทารกอยู่ ก็ได้เข้าไปกราบทูลร้องไห้รำพันต่อพระ
เจ้าปู่ ด้วยถ้อยคำน่าเอ็นดูหลายประการ จึงโปรดให้
ปล่อยคนและสัตว์ทั้งปวงไปอีกเป็นครั้งที่ ๓

เมื่อกัณทหาลพราหมณ์ได้ทราบ จึงรีบกลับเข้าไป
กราบทูลให้จับคนและสัตว์ทั้งปวงไปรวมไว้อีก แล้วคิด
ว่า ถ้าปล่อยท้าวเธอไว้ในพระนคร ท้าวเธอก็จะโปรด
ให้ปล่อยคนและสัตว์ทั้งปวงไปอีก จึงนำท้าวเธอออก
จากพระนคร ไปณที่หลุมบขายัญ

ในครั้งนั้น เสียงคนทั้งหลายที่ถูกจับไว้ในพระนคร
และเสียงประชากรอื่น ๆ ร้องไห้รำพันกันนั้น เป็นประ-
หนึ่งว่า แผ่นดินจะถล่มทะเลลาย พอหลุมบขายัญเสร็จ
เรียบร้อยแล้ว กัณทหาลพราหมณ์ก็ส่งให้คนและสัตว์
ทั้งปวง มีพระจันทกุมารเป็นต้น ออกจากพระนครไป
ชาวพระนครพากันวุ่นวายเป็นโกลาหล เบียดเสียดคิด
ตามกันออกไป กัณทหาลพราหมณ์ก็กลัวจะเกิดเหตุร้าย
จึงให้บิดาประตูประนครเสีย เมื่อคนทั้งหลายออกจาก

พระนครไม่ได้ ก็พากันเที่ยวร้องไห้อยู่ในที่ต่าง ๆ

ส่วนพระจันทกุมารกับคนและสัตว์ทั้งปวงนั้น ได้
 ถูกคุมตัวไปที่หลุมบุษายัญ คราวนั้นพระนางโคตมีผู้เป็น
 พระชนนีของพระจันทกุมาร กับภรรยาเอกทั้ง ๔ ของ
 พระจันทกุมาร และพระจันทกุมารเอง ได้พร้อมกัน
 หมอบกราบลงทูลขอชีวิตอีก แต่ก็ไม่มีทรงพระราชทาน
 ฝ่ายนางจันทาเทวี ซึ่งเป็นพระชายาของพระจันทกุมาร
 ก็ได้ทูลขออีก แต่ก็ไม่มีทรงโปรด พระจันทกุมารจึงตรัส
 ว่า แม่จันทาเอ๋ย เมื่อยังมีชีวิตอยู่ พี่ได้ให้เครื่อง
 ประดับแก่เจ้า มาวันนี้นพจะให้เครื่องประดับสุดท้ายแก่
 เจ้า ว่าแล้วก็เปลื้องสร้อยพระศอพระราชทานแก่พระ
 นางจันทา

พระนางจันทายิ่งทรงสลดพระทัย แล้วทรงรำพัน
 ว่า เมื่อก่อนเคยมีแต่พวงพระมาลา สรวมพระศอและ
 พระเศียร ของพระราชกุมารกุมารทั้งหลาย มาวันนี้จัก
 มีดาบอันคมกล้ามาแทนพวงมาลา ไม่ช้าดาบอันคมกล้า
 ก็จะมาสู่พระศอของพระราชกุมารกุมารทั้งหลาย ถ้า
 หัวใจของเราจักไม่แตกตายในคราวนี้ ก็เป็นอันว่า

เครื่องรัดรั้งไว้มั่นคงอย่างเหลือล้น แล้วทรงรำพันต่อไปด้วยถ้อยคำหลายประการ

ขณะนั้น พวกอำมาตย์ก็นำองค์พระจันทกุมารไปนั่งลงที่ปากหลุมบุชายัญ กัณทหาลพราหมณ์ก็ยกเอาถาดทองคำไปวางลงในที่ใกล้ มือหนึ่งถือดาบอันคมกล้าไว้ ด้วยคิดว่า เราจักได้ตัดคอจันทกุมารในบัดนี้

ขณะนั้น พระนางจันทาเทวีก็คิดว่า นอกจากความจริงแล้ว ไม่มีสิ่งใดจะช่วยสามเณรไว้ได้ จึงรับประณมพระหัตถ์ชนกแล้วว่า กัณทหาลพราหมณ์ผู้ชั่วช้านี้กำลังจะทำบาปกรรม อันเป็นคำจริง ด้วยคำจริงอันนของจงให้พระสามของข้าพเจ้าปลอดภัย ทั้งขอให้อมนุษย์ เทวบุตร เทวดา ยักษ์ รากษส ซึ่งมีอยู่ในโลกนทั้งสนจงมาช่วยชีวิตพระสามของข้าพเจ้าไว้ให้ได้

ขณะนั้น ก็ได้ทรงทราบถึงพระอินทร์ พระอินทร์จึงรีบเสด็จหายลับจากสวรรค์ลงมาในทันใจ ทรงจำแลงเป็นยักษ์ใหญ่ ถือกะบองเหล็กแดงกวัดแกว่งอยู่บนอากาศ ตวาดลงมาด้วยเสียงอันดังว่า เหวยพระราชผู้ลามก เจ้าจงรู้เถิดว่า อย่าให้เรตศรุษะของเจ้าด้วยก้อน

เหล็กแดงน้^๕เลย เจ้าอย่าได้ฆ่าพระราชโอรสธิดาเศรษฐี
 คฤหบดี และสัตว์ทั้งหลายบูชาญตามถ้อยคำของ
 พราหมณ์ลามกนั้นเป็นอันขาด เจ้าเคยได้เห็นหรือว่า
 ใครฆ่าคนและสัตว์บูชาญ แล้วได้ไปสวรรค์

เมื่อกัณฐกษัตริย์พราหมณ์กับพระเจ้าเอกราช ได้
 ฟังคำตวาดดังลงมาจากอากาศ ต่างก็แหงนหน้าขม
 พอได้เห็นพระอินทร์ถือกระบองเหล็กแดง กวาดแกว่งอยู่
 อย่างนั้น ก็ตกใจยิ่งนัก จึงร้องขึ้นว่า ขอจงไว้ชีวิตเถิด
 ข้าพเจ้าทั้ง ๒ จักไม่บูชาญแล้ว พระเจ้าเอกราชรับตรัส
 สั่งให้ปล่อยคนและสัตว์ทั้งปวงไป

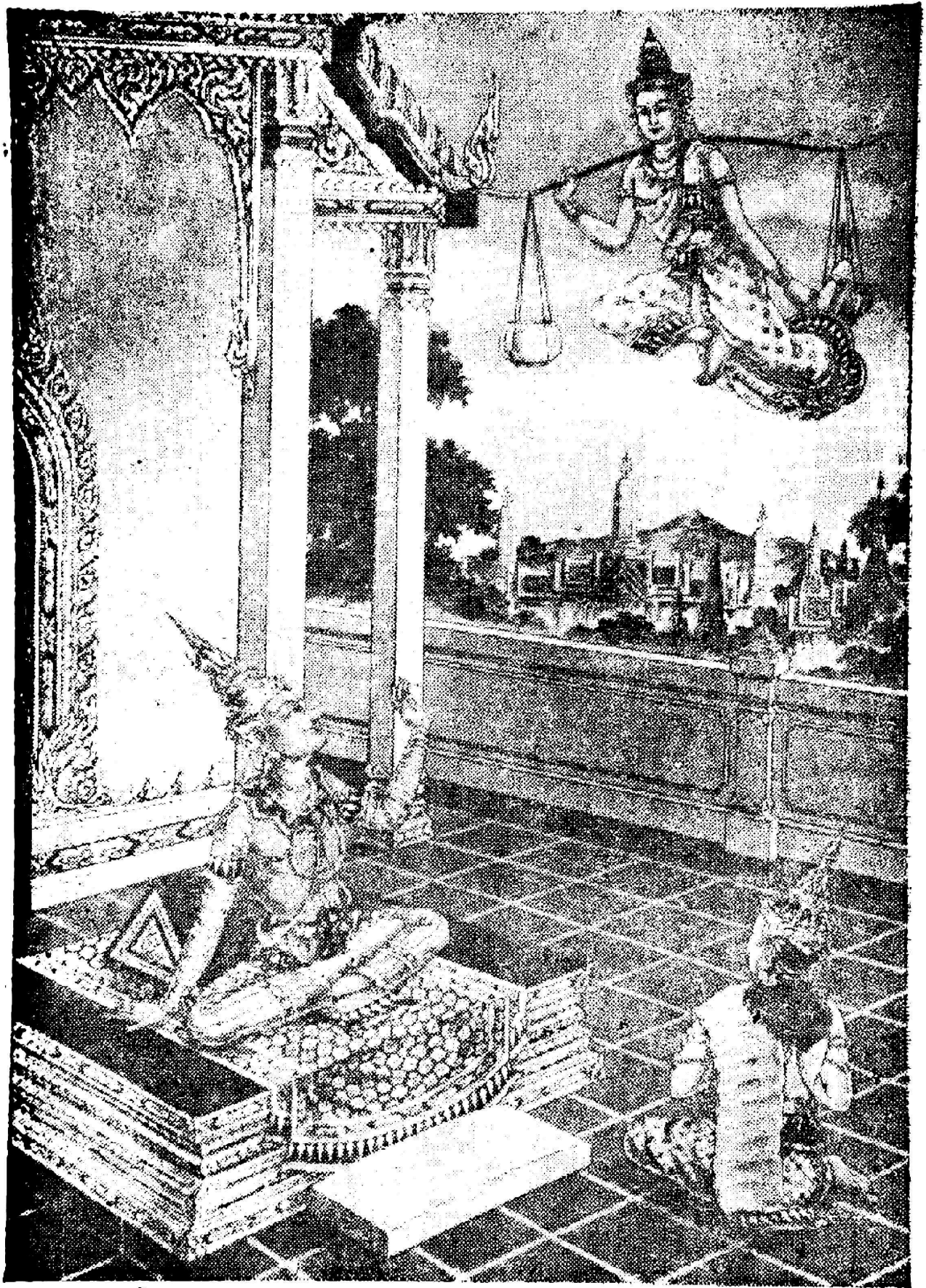
ทันใดนั้น คนทั้งปวงซึ่งอยู่ในที่นั้น ต่างก็ร้องขึ้น
 ว่า เฮ้ยพวกเรา อย่าได้ไว้ชีวิตพราหมณ์ชั่วร้ายน้^๕เป็น
 อันขาด ว่าแล้วต่างก็พากันรุมกระแทบทุบตักัณฐกษัตริย์
 พราหมณ์จนถึงตาย แล้วตรุกันเข้าไปเพื่อจะจับพระเจ้า
 เอกราชฆ่าเสีย แต่พระเจ้าจันทกุมารได้ขัดขวางไว้ ร้อง
 ขอชีวิตของพระราชบิดาคือคนทั้งปวง คนทั้งปวงพร้อม
 กันกราบทูลว่า ถ้าจะให้หมชีวิตอยู่ก็ได้ แต่ว่าให้เป็น
 พระเจ้าแผ่นดินอีกไม่ได้เป็นอันขาด ว่าแล้วก็ตรุกัน

เข้าไปเปลื้องเครื่องทรง ออกจาก องค์พระเจ้าเอกราชเสีย
 ให้นุ่งแต่ผ้าเก่าๆ แล้วจับไล่ให้ไปอยู่กับพวกคนจันทาล
 อภิเษกองค์พระจันทกุมาร ให้เป็นพระยามหากษัตริย์
 ทันท

เมื่อองค์พระจันทกุมาร ได้เป็นพระมหากษัตริย์
 แล้ว ก็ทรงตั้งอยู่ในทศพิธราชธรรม ๑๐ ประการ ทั้ง
 เสด็จไปเยี่ยมพระราชบิดาเนืองๆ เมื่อพระราชบิดา
 ต้องพระประสงค์สิ่งใด ก็ถวายสิ่งนั้น ทั้งทรงมั่นอยู่ใน
 มหาทานเป็นนิตย์ไป คือเมื่อยังไม่ได้ทรงให้ทานก่อน
 แล้วเป็นอันไม่ทรงเสวย ต่อเมื่อทรงให้ทานแล้ว จึง
 ทรงเสวย อยู่อย่างจนตลอดพระชนมายุ แล้วขึ้นไป
 เกิดในสวรรค์

มาครั้งสุดท้าย กัณหาทาลพราหมณ์นั้น ได้มาเกิด
 เป็นพระเทวทัต พระนางโคตมีราชมารดา ได้มาเกิด
 เป็นพระพุทฺธมารดา พระนางจันทราเทวี ได้มาเกิดเป็น
 พระนางพิมพา พระวสุลกุมาร ได้มาเกิดเป็นพระราहुล
 พระนางเสลากุมาร ได้มาเกิดเป็นนางอุบลวันณา พระ

อินทร์ ได้มาเกิดเป็นพระอนรุทธ์ ประชาชนคราวนั้น
 ได้มาเกิดเป็นพุทธบริวาร พระอินท์กumar ได้มาเกิด
 เป็นพระพุทธรเจ้า เป็นอันจบใจความในเรื่องพระอินท์-
 kumar ทุกรูปภาพเห็นยักยัดอขวาน และเศวตฉัตร กับ
 หงอนคัรชกumar และทบุชายัญ ช่งท่านหงหลายเห็น
 อยุน เพียงเท่านั้น.

๘. นา. พระพรหมนารถ ยิงด้วยขอเบกขาบารมี ๓ เป็นพรหม
เสด็จแปลงลงมาทรมานพระเจ้าองค์ตราให้ละมิจนาคิณมิ

เรื่องนารทพรหม

พระพุทธรูป

นาห์ ภิกขเว อลฺลํ เอกธมฺมํปึ สมนุสฺสสามิ
ยํ เอวํ มหาสาวชํ ฆตฺยิทํ ภิกขเว มิจฺฉาทิฏฺฐิ
มิจฺฉาทิฏฺฐิปรมานิ ภิกขเว วชฺชานิ

คำแปล

พระพุทธรูป ได้ทรงแสดงแก่ภิกษุทั้งหลายไว้ว่า
เราตถาคตไม่เล็งเห็นสิ่งอื่นซึ่งจะมีโทษมากเหมือนมิจฉา-
ติฏฐิ บรรดาโทษทั้งหลาย มีมิจฉาทิฏฐิเป็นอย่างยิ่ง
ดังนี้

เรื่องนารทพรหม เป็นเรื่องเกี่ยวกับพระพุทธเจ้า
ของเราทั้งหลาย ที่ได้เสวยพระชาติเป็นพระนารทพรหม
อยู่ในพรหมโลก ลงมาทรมานพระมหากษัตริย์พระองค์
หนึ่ง ให้ละมิจฉาทิฏฐิกลับเป็นสัมมาทิฏฐิตามเดิม
ชาตินี้จัดเป็นชาติที่ ๘ ใน ๑๐ ชาติ มีเรื่องมาว่า ในครั้ง
ก่อนนั้น มีพระราชาพระองค์หนึ่ง ทรงพระนามว่า
พระเจ้าอังกศิ เสวยราชสมบัติอยู่ในกรุงมถิลา เป็น

พระราชารู้ตั้งอยู่ในธรรม มีพระราชธิดาพระองค์หนึ่ง ทรงพระนามว่า พระนางรุจา ๆ นั้น เป็นผู้ใดสร้างบารมี มาตลอดแสนกัลป์แล้ว พระนางรุจา เป็นที่โปรดปราน ของพระราชบิดามาก ได้รับพระราชทานผ้าเนื้อละเอียด อันหาค่ามิได้ กับพะอบดอกไม้อายุ ๒๕ คำตั้งทุกวันไป ส่วนเครื่องเสวยนั้น หาประมาณมิได้ ทั้งได้รับพระราชทานทรัพย์ให้บริจาทาน เดือนละพันตำลึง ทุก เดือนไป

พระเจ้าอังกติเป็นพระราชบิดานั้น มีอำมาตย์ อยู่ ๓ คน ชื่อว่าวิชัยอำมาตย์ ๑ สุเทพอำมาตย์ ๑ อลาต- เสนาบดี ๑ อยู่มาในเวลารাত্রเดือน ๑๒ เพญคราวหนึ่ง พระเจ้าอังกติโปรดให้ตั้งแต่งพระนคร เล่นนักษัตตฤกษ์ แล้วเสด็จออกประทับในท่ามกลางหมู่อำมาตย์ จึงตรัสถามกันว่า คณนเราจะเปล็ดเปล็นด้วยสิ่งใดดี อลาต- เสนาบดีกราบทูลว่า พระองค์ควรจะเปล็ดเปล็นด้วย การรบ พระเจ้าสุเทพอำมาตย์คิดกันว่า พระองค์ ไม่จำเป็นต้องรบแล้ว เพราะศัตรูทั้งหลายก็ราบคาบแล้ว ควรเปล็ดเปล็นด้วยกามารมณ์ และพ่อนรำขบร้อง

พระเจ้าข้า วิชาอำมาตย์กราบทูลคัดค้านว่า ขอนกไม่
 จำเป็น เพราะพระองค์ทรงพระราชประสงค์เมื่อใด ก็
 ใดเมื่อนั้น พระองค์ควรเปล็ดเปล็นด้วยการสนทนา
 ธรรมกับสมณพราหมณ์ดีกว่า พระเจ้าข้า
 เมื่อพระเจ้าอังคต ใต้ทรงฟังถ้อยคำของวิชา
 อำมาตย์ ก็ทรงเห็นชอบด้วย จึงตรัสถามว่า เราจะไป
 สนทนาธรรมกับสมณพราหมณ์องค์ใด จึงจะเป็นการดี
 ฉลาดเสนาบดีกราบทูลว่า ควรจะเสด็จไปสนทนากับ
 คุณาชวกชเปลือยผู้เป็นพหูสูตอยู่ในมคทายวัน พระ
 เจ้าข้า พระเจ้าอังคตจึงตรัสว่า ถ้าอย่างนั้นจงเตรียม
 ราชรถเดยวัน ฉลาด เสนาบดีก็ถวายบังคมออกไปสั่ง
 ให้จัดรถทรงกับรถอื่น ๆ เสร็จแล้ว พระเจ้าอังคตก็
 เสด็จขึ้นทรงรถพระที่นั่ง พร้อมด้วยราชบริวาร
 เสด็จออกไปหาคุณาชวกที่มคทายวัน พอเสด็จถึงก็ทรง
 ปราศรัยกับคุณาชวก แล้วตรัสถามขึ้นว่า ข้าแต่ท่าน
 คุณาชวก คนเราควรจะประพฤติต่อมารดาบิดา ครูบา-
 อาจารย์ ผู้เฒ่าผู้แก่ สมณพราหมณ์ บ้านเมืองอย่างไร
 จีจะได้ไปเกิดในคติที่ดี เพราะเหตุไร คนบางพวกจึง

ไปตกนรก บางพวกจึงได้ไปเกิดในสวรรค์

บุญทาน ๕ เบนบุญหาทศวรรณามพระพุทธเจ้า หรือ
พระปัจเจกพุทธเจ้า หรือพระสาวกของพระพุทธเจ้า
หรือพระโพธิสัตว์ จึงจักได้ฟังคำตอบทถูกต้อง เพราะ
ผู้นอกจากนี้ไม่อาจแก้ไขถูกต้องได้ เพราะฉะนั้น
เมื่อคุณาชวกซ์เปลื้องได้ฟังบุญหาขอน ๗ ๕ ๘ ๖ ๗ ๘ ๖
ไม่สามารถแก้ถวายได้ จึงแก้ไขไปตามลัทธิของตนว่า
ข้าแต่มหाराชเจ้า ตามความเห็นของอาตมภาพว่า
บาปบุญไม่มี โลกหน้าไม่มี ปู่ ย่า ตา ยาย มารดา บิดา
ก็ไม่มี ครูบาอาจารย์ก็ไม่มี คนเราทุกคนเสมอกันหมด
ไม่มีใครดีใครชั่ว ไม่มีบาปมีบุญอันใด ที่จะทำให้ชั่ว
ให้ดี นันแน่มหาราช ร่างกายอันเป็นทรวมดิน น้ำ ไฟ
ลม สุข ทุกข์ และชวตทง ๗ น เมื่อตายแล้วก็สูญไป
ไม่มีบาปมีบุญอันใดที่จะตกแต่งให้ชั่วให้ดีได้ เมื่อ
เวียนตายเวียนเกิดอยู่ถึง ๘๔ กัลป์แล้ว ก็บริสุทธไปเอง
ยังไม่ถึง ๘๔ กัลป์ จะทำอย่างไรก็ไม่บริสุทธ ขอ

ถวายพระพร

เมื่ออลาตเสนาบดี ได้ฟังคำของคุณาชวกซ์เปลื้อง

อย่างนั้นแล้ว จึงทูลเสริมขานว่า ขอนจริง พระเจ้าข้า
 เพราะว่าเมื่อชาติก่อน ข้าพระองค์ได้เกิดในเมือง
 พาราณสี ได้ฆ่าโค กระบือ แพะ แกะ ไก่ สุนัข ข่าย
 มากมาย แต่เวลาตายแล้ว ก็ได้มาเกิดเป็นเสนาบดี
 มีทรัพย์มากถึงเพียงนี้ ถ้าบาปมีจริงแล้ว ข้าพระองค์
 ก็ต้องไปตกนรก พระเจ้าข้า ฯ การท้อลาตเสนาบดี
 กราบทูลอย่างนี้ ก็เพราะเขาระลึกได้เพียงชาติเดียว
 เท่านั้น ระลึกถึงชาติก่อนที่เขาได้ทำบุญไว้ไม่ได้
 คือเมื่อชาติก่อนที่เขาจะเกิดเป็นคนฆ่าสัตว์ขายนั้น เขา
 ได้บูชาพระเจดีย์พระกัสสปพุทธเจ้า ด้วยพวงดอก
 อังกาบ แต่ว่าบุญยังไม่ได้ให้ผล ส่วนบาปอย่างอื่นที่
 เขาทำไว้ในชาติก่อนโน้นอีกมีอยู่ บาปนั้นให้ผลก่อน
 เขาจึงได้มาเกิดเป็นคนฆ่าสัตว์ขาย ภายหลังบุญนั้น
 จึงได้ให้ผลทำให้เขามาเกิดเป็นเสนาบดี แต่เขานึกถึง
 ชาติทำบุญนั้นไม่ได้ นึกได้แต่ชาติทำบาป เขาจึงเชื่อ
 ตามถ้อยคำของคณาชิวกว่า บาปบุญไม่มี.

ในเวลานั้น มีชายเขี้ยวใจคนหนึ่ง ชื่อว่าชกะ
 เป็นคนรักษาอุโบสถศีลเสมอมา ได้มานั่งฟังการสนทนา

ธรรมอยู่ในที่นั้น ขณะนั้นวิชกะได้นั่งร้องไห้หน้าตาไหล
 พระเจ้าองค์จึงถามว่า ทำไมเจ้าจึงร้องไห้ วิชกะ
 กราบทูลว่า เพราะข้าพระองค์เสียใจ คือเมื่อชาติก่อน
 ข้าพระองค์ได้เกิดเป็นเศรษฐีมั่งมี แต่ตั้งใจให้ท่าน
 รักษาศัลภาวนาไม่ได้หาความสุขใส่ตัวเลย ถึงในชาตินี้
 ก็ยังตั้งใจให้ท่าน รักษาศัล เจริญภาวนาอยู่เสมอ ด้วย
 ยังเชื่ออยู่ว่าบาปมี บุญมี แต่พอได้ฟังคำของคุณาชวก
 จึงเข้าใจถูกต้องว่า บาปบุญไม่มี เสียแรงทำไว้เสียเปล่า ๆ
 เพราะถ้าบุญมีจริง ข้าพระองค์ก็ต้องได้เกิดเป็นเศรษฐี
 อีก ข้าพระองค์นี้เสียใจอย่างนี้ จึงได้ร้องไห้เช่น

การทวิชกะกราบทูลอย่างนั้น ก็เพราะเขานึกไม่
 ได้ถึงชาติที่เขาเกิดเป็นนายโคบาล ได้ดำพระภิกษุผู้
 หลงทางด้วยถ้อยคำหยาบช้า ในชาติก่อนที่เขาเกิดมา
 เป็นเศรษฐี แต่ว่าบาปที่ดำพระไว้นั้น ยังไม่ได้ให้ผล
 บุญที่เขาทำไว้ก่อนชาติดำพระนั้นให้ผลก่อน เขาจึงได้
 มาเกิดเป็นเศรษฐี เมื่อเขาตายจากชาติเป็นเศรษฐีแล้ว
 บาปที่ดำพระนั้น จึงบันดาลให้เขามาเกิดเป็นลูกทาส
 ตกไร่ไถยาก

เมื่อพระเจ้าอังคติได้ทรงฟังถ้อยคำของคนทั้ง ๓ คือ
 คุณาชวก อลาตเสนาบดี วัชกะแสดงมิจนาทิกฎฐีออก
 มาอย่างนั้น ก็ทรงหลงเชื่อถ้อยเข้าพระทัยว่า จริงตาม
 ถ้อยคำของคนทั้ง ๓ จึงเสด็จกลับพระราชวัง รุ่งเช้า
 ขนจึงตรัสสั่งพวกอำมาตย์ว่า นับตั้งแต่วันนี้ไป พวกเรา
 ไม่ต้องทำอะไรให้ลำบาก พวกเราหาแต่ความสุขใน
 ทางกามารมณ์ให้เพียงพอก็แล้วกัน เพราะบาปบุญไม่มี
 เสียแล้ว ตรัสอย่างนั้นแล้ว ก็ทรงเลิกละทศพิชราชธรรม
 ทศเคยทรงบำเพ็ญมา

เมื่ออยู่มาอีก ๑๔ วัน พระนางรจाराชชิตา ก็พา
 บริวารเสด็จขึ้นเฝ้าพระเจ้าอังคติ แต่พระเจ้าอังคติก็นั่ง
 ได้พระราชทานทรัพย์ สำหรับให้ทานแก่พระราชมารดา
 ตามเคย เพราะความเมตตาพระราชมารดามาก ในเวลา
 นั้น มีเสียงเล่าลือทั่วพระนครว่า บัดนี้พระเจ้าอังคติ
 กลายเป็นวิจนาทิกฎฐีไป ตามถ้อยคำของคนทั้ง ๓ คือ
 คุณาชวก อลาตเสนาบดี วัชกะทาส เสียแล้ว เมื่อ
 พระนางรจाराชชิตาได้ทรงฟังคำเล่าลืออย่างนั้น ก็ทรง
 สลดพระหฤทัย ทรงดำริว่า เราละทิ้งชาติหนหลังได้

ถึง ๗ ชาติ ระลึกชาติหน้าได้อีกถึง ๗ ชาติ รวมเป็น
 ๑๔ ชาติด้วยกัน นอกจากเราแล้วไม่มีใครสามารถทำ
 ให้พระราชบิดากลับเป็นสัมมาทิฐิได้ พอถึงวัน ๑๔ ค่ำ
 ข้างหน้า พระนางรจการาชิดาก็พร้อมกับราชบริวาร
 เสด็จขึ้นเฝ้าพระเจ้าอังคตอก แต่เวลาจะเสด็จกลับ
 พระเจ้าอังคตก็ไม่ได้พระราชทานทรัพย์ให้ตามเคย พระ
 นางรจจาจึงกราบทูลว่า พรุ่งนี้เป็นวัน ๑๕ ค่ำ หม่อมฉัน
 ขอรับพระราชทานทรัพย์ไปให้ท่านตามเคย พระเจ้าข้า
 พระเจ้าอังคตจึงตรัสว่า ลูกเอ๋ย การให้ท่านไม่มีประ
 โยชน์เสียแล้ว เพราะบาปบุญไม่มี บิดาได้สนทนา
 กับคุณาชวก อลาตเสนาบดี วิชกทาสมาแล้ว ครัส
 ใช้อย่างนักรงเล่าเรื่องสนทนาให้ฟัง พระนางรจการาชิดา
 จึงทูลขานว่า เมื่อก่อน ๆ หม่อมฉันได้ยินแต่เขา
 เล่าลือว่า พระบิดาเป็นมิจฉาทิฐิไปแล้ว มาวันนี้
 ได้รู้แจ้งด้วยตนเอง ข้าแต่พระบิดา พระองค์ก็เป็น
 ผู้ทรปรีชามาก แต่เหตุไร จึงหลงเชื่อคนมิจฉาทิฐิ
 เหล่านั้น ถ้าบาปบุญไม่มีแล้ว คุณาชวกจะบวชอยู่
 ทำไม หม่อมฉันขอกกราบทูลว่า การที่อลาตเสนาบดี

ได้ความสุขในชาตินั้นน ก็เป็นเพราะเขาได้ทำบุญไว้
 ในชาติก่อน มาเวลานับบุญชาติก่อนของเขาจนจะ
 หมดแล้ว เขาจึงนิมยัคในบาป ส่วนวิฆณฑาท
 ยากจนในชาตินี้ ก็เพราะเขาได้ทำบาปไว้ในชาติก่อน
 ข้าแต่พระบิดา นักปราชญ์กล่าวไว้ว่า คบคนเช่นใด
 ก็เป็นเช่นนั้น คบมีจนาทิฏฐิก็เป็นมีจนาทิฏฐิ คบ
 สัมมาทิฏฐิก็เป็นสัมมาทิฏฐิ ถ้อยคำของคนทั้ง ๓ นั้น
 ไม่จริง เพราะหม่อมฉันระลึกชาติหนหลังได้ ๑๒ ชาติ
 รู้แจ้งบาปบุญดีกว่าคนทั้ง ๓ นั้น คือ หม่อมฉันระลึกชาติ
 หนหลังได้ ๑๒ ชาติ ชาติที่ ๑ หม่อมฉันเกิดเป็นบุตรช่าง
 ทอง ชาติที่ ๒ เกิดเป็นบุตรเศรษฐี ชาติที่ ๓ ตกนรก
 ชาติที่ ๔ เป็นพา ชาติที่ ๕ เป็นวานร ชาติที่ ๖ เป็นโค
 ชาติที่ ๗ เป็นกะเทย ชาติที่ ๘-๙-๑๐ หม่อมฉันได้เกิด
 เป็นนางสนมของพระอินทร์อยู่ ๓ ชาติ ชาติที่ ๑๑-๑๒
 ได้เกิดเป็นภรรยาของชวนเทพบุตรอยู่ ๒ ชาติ ส่วน
 ชาตินี้ได้มาเกิดเป็นรูกา เมื่อตายจากชาติที่แล้ว จะได้
 เกิดเป็นเทพบุตรในสวรรค์ รวมเป็น ๑๔ ชาติ เมื่อ
 กราบทุลอย่างนั้นแล้ว จึงทูลเล่าเรื่องถวายว่า ชาติที่

หม่อมฉันเกิดเป็นบุตรช่างทองนั้น หม่อมฉันได้ทำชู้
 กับภรรยาผู้อื่นไว้มาก แต่ว่าบาปยังไม่ให้ผล บุญที่ทำ
 ไว้ก่อนชาตินั้นได้ให้ผล ทำให้หม่อมฉันเกิดเป็นบุตร
 เศรษฐีอยู่ในเมืองโกสัมพี ได้ให้ทานรักษาศีลไว้มาก
 พอตายจากชาติเป็นเศรษฐี บาปที่เป็นชู้กับภรรยาผู้อื่น
 ในชาติเป็นบุตรช่างทองนั้น จึงทำให้ไปตกโรรวนรก
 อยู่ยาวนานนับประมาณเดือนปีไม่ได้ พ้นจากรกแล้ว ได้
 มาเกิดเป็นพาลูกตอน ตายจากพาลแล้ว ได้มาเกิดเป็น
 วานร ถูกวานรนายฝูงตัดองค์กำเนิดเสีย ตายจากวานร
 แล้วมาเกิดเป็นโคลูกเขาตอนอีก ตายจากโคได้ไปเกิด
 เป็นคนกะเทยอยู่ในตระกูลหมิงมี ตายจากกะเทย ได้
 ชนไปเกิดเป็นนางสนมของพระอินทร์อยู่ ๓ ชาติ แล้ว
 ได้เกิดเป็นภรรยาของชวนเทพบุตรอีก ๒ ชาติ จึงได้
 มาเกิดเป็นรजाในชาตินี้ ตายจากชาตินี้จักได้เกิดเป็น
 เทพบุตรอยู่ในสวรรค์ ด้วยบุญที่ได้ทำไว้ครั้งเป็นเศรษฐี
 ก่อนโน้น พระเจ้าข้า ขอพระบิดาจงทรงเชื่อเถิดว่า บาป
 บุญมีเป็นแน่อย่างทีหม่อมฉันเล่าถวายมา แต่เมื่อพระ
 นางเห็นว่า พระบิดาไม่ทรงเชื่อถือ จึงทรงลุกขึ้นยกพระ

หัตถ์ประณมน้อมในทิศทั้ง ๑๐ แล้วกล่าวขึ้นว่า ขอให้
สมณพราหมณ์ผู้มั่นอยู่ในศีลธรรมอันดี หรือเทพยเจ้า
เหล่าอินทร์พรหมในสวรรค์ จงมาช่วยเปลื้องพระบิดา
ของข้าพเจ้า ให้ละมิจนาทิกฎิเสยในครั้งนี้ให้จงได้
ด้วยอำนาจบุญบารมีที่ข้าพเจ้าได้สะสมมาด้วยเสย

ใดคราวนั้น นารทพรหมผู้อยู่ในพรหมโลก ก็
ได้ยื่นถ้อยคำของพระนางรจาด้วยหทัย จึงคิดว่า
วันนี้เราควรลงไปปลดเปลื้องพระเจ้าอังคติ ให้ออกเสย
จากทิกฎิ จึงจะเป็นการดี ถ้าไม่อย่างนั้นสมณะชัพราหมณ์
ประชาราษฎรทั้งปวงจะเดือดร้อน เพราะพระเจ้าอังคติ
กับพวกอำมาตย์ไม่ตั้งอยู่ในศีลธรรมเสยแล้ว คิดดังนั้น
แล้วก็หายวับลงมาจากพรหมโลก จำแลงเป็นฤษีหาบ
เครื่องบริขารฤษี ลงไปยืนอยู่ในอากาศ เบื้องบน
พระเจ้าอังคติในภายในปราสาททันที

เมื่อพระนางรจาเห็นอย่างนั้น ก็แสนที่จะทรง
ยินดี จึงรับประณมมือไหว้ทันที ส่วนพระเจ้าอังคติ
ก็รีบเสด็จลงจากราชบัลลังก์ ตรัสถามว่า ข้าแต่ท่าน

ผู้มรตมรุ่งเรือง ผู้เลื่อนลอยอยู่บนอากาศ ท่านผู้มี
 อำนาจอย่างนี้ มีข้อโคตรอย่างไร นารทพรหมผู้จำแลง
 เบนฤทธิ์จึงตอบว่า อาตมามาชื่อนานารทะ มีโคตรว่า
 กัสสป พระเจ้าอังคตจึงตรัสถามว่า เหตุไรจึงมีฤทธิ์นำ
 อัสจรรย์อย่างนี้ ฤๅษีตอบว่า เพราะเราได้ประพฤติ
 ธรรม ๔ ข้อ คือ สัจจะ ๑ ธรรม ๑ ทมะ คือ ความ
 ผิกหัดใจ ๑ จาคะ คือ การให้ทาน ๑ ไว้ในชาติก่อน
 จึงได้มีฤทธิ์นำอัสจรรย์อย่างนี้ พระเจ้าอังคตจึงตรัสถาม
 ว่า ผลบุญมีอยู่หรือ นารทฤๅษีตอบว่า มีอยู่ พระเจ้าอังคต
 จึงตรัสถามต่อไปว่า เขาว่าเทวดามี มารดาบิดามี โลก
 หนามี ขอนจริงหรือ นารทฤๅษีตอบว่า จริง พระเจ้าอังคต
 จึงทรงหัวเราะแล้วตรัสว่า ถ้าโลกหนามีจริง ท่านจงให้
 ข้าพเจ้ายืมเงินสัก ๕๐๐ เถิด ชาติหน้าข้าพเจ้าจึงจักใช้
 ให้พ้นหนึ่งในโลกหน้า นารทฤๅษีตอบว่า ถ้าพระองค์มี
 ศีลธรรมดี เวลาตายแล้วจักได้ไปเกิดในสวรรค์ อาตมา
 ก็ยินดีให้ยืม แต่พระองค์ไม่มีศีลธรรมดี เวลาตายแล้ว
 ก็จะต้องไปตกนรก ใครจะให้พระองค์ยืมได้ เพราะไม่มี
 ใครจะตามไปทวงถามถึงนรกได้ อย่างว่าถึงโลกหน้าเลย

เพียงโลกนั้นก็ไม่มีใครยินดี ที่จะให้คนไม่มีศีลธรรมกุ่มม
เพราะกุ่มมไปแล้ว ก็จะทวงเอาคืนมาไม่ได้

เมื่อพระเจ้าอังคติได้ทรงฟังดังนั้น ก็หมดหนทาง
ที่จะโต้ตอบ คนทั้งปวงซึ่งอยู่ในที่นั้น ก็พากันคิดใจ
กล่าวกันว่า วันนารทฤๅษผู้ประเสริฐ จะปลดเปลื้อง
พระเจ้าอังคติให้ออกจากมิถนาทมิถนุได้เป็นแน่

ในลำดับนั้น นารทฤๅษจึงทรงยกเอาเรื่องนรกชั้น
แสดงถวาย จนพระเจ้าอังคติสะดุ้งกลัวแล้ว จึงยก
เอาเรื่องสวรรค์ขึ้นมาแสดงให้เป็นชั้น ๆ จนพระเจ้า
อังคติละมิถนาทมิถนุได้ นารทฤๅษจึงได้กลับขึ้นไปสู่
พรหมโลก ส่วนพระเจ้าอังคติก็กลับทรงตั้งอยู่ใน
ทศพิชราชธรรมตามเดิม แล้วขึ้นไปเกิดบนสวรรค์

ก่อนนั้นมาอีกนานนักหนา อลาตเสนาบดีจึงได้มา
เกิดเป็นพระเทวทัต สุมณอำมาตย์ ได้มาเกิดเป็นพระ
ภิกขุเถระเจ้า วิชัยอำมาตย์ ได้มาเป็นพระสารบุตร
วิชกบุรุษ ได้มาเกิดเป็นพระโมคคัลลาน์ คุณาชวก ได้มา
เกิดเป็นอเจลกษเป็ล้อย พระนางรุจา ได้มาเกิดเป็น
พระอานนท์ พระเจ้าอังคติได้มาเกิดเป็นพระอรุเวก

กัสสป หัวหน้าคณาจารย์ในครั้งพุทธกาล ทมความ
 ถ่อมมั่นในสันดานว่า ตนเป็นพระอรหันต์ พาศิษย์
 บริวารบูชาไฟอยู่เป็นนิจ ส่วนนารทพรหมได้มาเกิดเป็น
 พระพุทธเจ้า ไปทรงสั่งสอนอรุเวลกัสสปให้ละความ
 ถ่อมมั่นสำคัญผิดว่าตนเป็นอรหันต์นั้นเสีย แล้วได้บวช
 เป็นพระภิกษุสำเร็จพระอรหันต์ พร้อมกับบริวาร
 ทงหลาย เป็นอันว่าจบเรื่องนารทพรหมที่จำแลงตน
 เป็นฤษีหาบเครื่องบริวาร ฤษีลอยอยู่อากาศ ดัง
 รูปที่ท่านทั้งหลายเห็นอยู่นี้ เพียงเท่านั้น ฯ

๘. วิ. พระวิชรบัณฑิต ขึงด้วยสังฆบารมี
เทศนาแก่ปุณณกษัตริย์ ที่จับฟาดจะเอาหัวใจ ให้ละจากพยศร้าย

เรื่องพระวิธูรบัณฑิต

คำของพระวิธูรบัณฑิต

ยาดานุยายี จ ภาวหิ มาณเว อลฺลสฺสจ ปาณิ ปรีวชฺชยสฺส
มา จสฺส มิตฺเตสฺส กทาจิทฺตฺถิ มา จ วสํ อสตี นิคฺคจฺเจติ.

คำแปล

ดูก่อนมาณพ เธอจงเดินตามผู้เดินก่อน ๑ อย่า
เฝ้ามองที่สควช่ม ๑ อย่าคิดร้ายต่อมิตร ๑ อย่าตกอยู่ใน
อำนาจของผู้ไม่มีสติ ๑ ดังนี้ ฯ คำนี้เป็นคำที่พระวิธูร-
บัณฑิตแสดงสาธุนรธรรม คือ ธรรมอันดีของนรชน
หรือธรรมของนรชนที่ดีให้ปุณณกษัตริย์ฟัง ขื่อว่าจงเดิน
ตามผู้เดินก่อนนั้น คือผู้ทำคุณก่อน เรียกว่าผู้เดิน
ก่อน ผู้แทนคุณ เรียกว่า ผู้เดินตามหลัง ฯ ขื่อว่าอย่า
เฝ้ามองที่สควช่มนั้น คือ อาศัยกินอยู่กับผู้ใด อย่าทำลาย
ผู้นั้น ฯ ขื่อว่าอย่าคิดร้ายต่อมิตรนั้น คือ อย่าคิดทรยศ

ต่อผู้เมตตาคณ ๆ ขี้ว่า อย่าตกอยู่ในอำนาจของผู้ไม่มี
สตินั้น ได้แก่อย่าตกอยู่ในอำนาจของสตรี

เรื่องพระวิชรบัณฑิต^๕ เป็นชาติที่ ๕ ใน ๑๐ ชาติ
มีเรื่องมาว่า ในครั้งก่อนโน้น มีพระราชพระองค์หนึ่ง
ทรงพระนามว่า ธนัญชัยโกกรพย์ เสวยราชสมบัติอยู่ใน
กรุงอินทปัตถ์กรรัฐประเทศ จอมขัตติเยศมณีกปราชญ์
อยู่คนหนึ่ง ชื่อว่าพระวิชรบัณฑิตสำหรับสั่งสอนพระ
องค์และประชาราชนคนทั้งปวง ตลอดถึงท้าวพระยาใน
นานาประเทศทั่วทั้งชมพูทวีป

เมื่อก่อนพระวิชรบัณฑิตเกิดนั้น มีดาบส ๔ คน
ซึ่งสำเร็จอภิญญาสมาบัติ เข้าไปบิณฑบาตที่เมือง
พาราณสี แล้วกุมภพี ๔ คนถวายคนเป็นโยมอุปัฏฐาก ๆ
ดาบสคนหนึ่งเวลานั้นจั้นแล้ว ได้ขึ้นไปพักกลางวัน
อยู่ที่ดาวดึงส์สวรรค์ อีกคนหนึ่งได้ไปพักกลางวันอยู่ที่
นาคพิภพ อีกคนหนึ่งได้ไปพักกลางวันอยู่ที่บรรณพิภพ
อีกคนหนึ่ง ได้ไปพักกลางวันอยู่ที่มคทายอุทยาน ของ
พระเจ้าโกกรพย์ผู้เป็นกษัตริย์มหาศาล ๆ เวลารุ่งขึ้น
วันหลัง ดาบส ๔ คนนั้น ต่างก็เล่าเรื่องดาวดึงส์สวรรค์

นาคพิภพ บรรณพิภพ และสมบัติของพระเจ้าโกรพย์
 ให้กุฎุมพีเป็นอนุภักจากของตนฟังโดยพิศดาร เมื่อ
 กุฎุมพีผู้เป็นอนุภักจากได้ฟังแล้ว ก็ปรารถนาจะได้
 สมบัติอย่างนั้น ๆ เวลากุฎุมพีทั้ง ๔ นั้นตายแล้ว
 คนหนึ่งก็ได้ขึ้นไปเกิดเป็นพระอินทร์ คนหนึ่งกับทั้ง
 บุตรภรรยาได้ไปเกิดเป็นพญานาค คนหนึ่งได้ไปเกิด
 เป็นพญาครุฑ คนหนึ่งได้ไปเกิดเป็นพระเจ้าโกรพย์
 ส่วนดาบสทั้ง ๔ คนนั้น ได้ไปเกิดในพรหมโลก ๆ
 พระเจ้าโกรพย์ชอบเล่นสะกา แต่ว่าทรงมันอยู่ใน
 ทานศีล ตามคำสั่งของพระวัชรบัณฑิต

อยู่มาวันหนึ่ง พระเจ้าโกรพย์ และพระอินทร์
 พญานาค พญาครุฑ ซึ่งได้สมาทานอุโบสถแล้ว
 เผอิญได้ไปเจริญสมณธรรม อยู่ในพระราชอุทยานของ
 พระเจ้าโกรพย์แห่งเดียวกัน เวลาพบกันตอนเย็น
 ต่างก็เกิดโต้เถียงกันขึ้นว่า ศีลของใครจะประเสริฐ
 กว่าใคร เมื่อโต้เถียงกันไม่ตกลง จึงพากันกลับเข้าสู่
 พระนคร ได้ขอให้พระวัชรบัณฑิตวินิจฉัย ๆ พระ
 วัชรบัณฑิตวินิจฉัยว่า ศีลของพระราชาทั้ง ๔ นั้น

ประเสริฐเท่ากันทั้งนั้น ด้วยเหตุว่า พระราชาทั้ง ๔ นั้น
 มีใจเลื่อมใสศรัทธาเท่ากัน ได้สละความร่าเริงมัวเมา
 ในสมบัติมาเจริญสมณธรรมเหมือนกัน พอจบคำ
 วินิจฉัยแล้ว พระราชาทั้ง ๔ ทรงโปรดปราน พระอินทร์
 ได้พระราชทานผ้าทิพย์บุชา พญาครุฑได้พระราชทาน
 ดอกไม้ทองคำบุชา พญานาคได้บุชาด้วยแก้วมณี
 พระเจ้าชนนุชชัยโกรพย์ ได้บุชาด้วยสวัญญาณกทรพย์
 อวัญญาณกทรพย์เป็นอันมาก แล้วต่างก็เสด็จกลับสู่
 พิกพของตน ๆ

เมื่อนางวิมลาทเว ซึ่งเป็นอัครมเหสีของพญานาค
 ไม่เห็นแก้วมณีสำหรับประดับพระศอกของพญานาค จึง
 ทูลถามว่า แก้วมณีไปไหน เมื่อพญานาคตอบว่า ได้
 บุชาธรรมของพระวิฑูรบัณฑิตเสียแล้ว แล้วก็ทรงเล่า
 เรื่องพระวิฑูรบัณฑิตให้ฟังโดยพิสดาร พระวิมลาก็มี
 พระประสงค์จะฟังธรรมของพระวิฑูรบัณฑิต จึงทรงทำ
 เป็นพระประจวรแล้วกราบทูลพญานาคว่า ถ้าไม่ได้
 หัวใจของพระวิฑูรบัณฑิต ก็จะต้องถึงซึ่งความตาย
 พญานาคได้ทรงฟังกอดออดพระหฤทัย ไม่สามารถจะ

ใหญ่ได้ ๓๐๐ เส้นเป็นประมาณ เหาะผ่านไปทางนั้น
 พอได้ยินเสียงขับร้องของนางอิรันทดี ก็เกิดความ
 รักใคร่ จึงหยุดม้าลงไปแล้วรับว่าสามารถจะนำหัวใจ
 ของพระวิชรบัณฑิตมาให้ได้ ขอเจ้าจงเป็นภรรยาของ
 เราในบัดนี้ ฯ ฝ่ายนางอิรันทดีจึงตอบว่า ถ้าอย่างนั้น
 ท่านจงไปเฝ้าพระมารดาบิดาของข้าพเจ้า ซึ่งอยู่ใน
 เมืองนาคก่อน ผันผ่อนทูลขอต่อพระองค์ จึงตกลงกัน
 ตามประเพณี ปุณณกษัตริย์เสนาบดีก็พานางอิรันทดี
 ไปเฝ้าพญานาค พญานาคจึงตรัสว่า เมื่อเจ้าได้
 หัวใจของพระวิชรบัณฑิตมาให้เราเมื่อใด เราจะยก
 ธิดาของเราให้เจ้าเมื่อนั้น แล้วพญานาคก็เล่าถิ่นฐาน
 บ้านเรือน และบริวาร ความรู้ คุณธรรม ของพระ
 วิชรบัณฑิต ให้ปุณณกษัตริย์เสนาบดีฟังโดยถ้วนทุก
 ประการ

ปุณณกษัตริย์เสนาบดีจึงรีบถวายบังคมลา มาชน
 ม้าไปเฝ้าท้าวเวสสวัตน์เพื่อจะไปทูลลา แต่ว่าเวลานั้น
 ท้าวเวสสวัตน์กำลังวินิจฉัยเรื่องหนึ่งอยู่ เมื่อปุณณก-
 ษัตริย์ทูลลา ก็ไม่ได้ยิน ต่อเมื่อทรงวินิจฉัยคดีเสร็จแล้ว

จึงตรัสสั่งผู้ชนะคดีว่า จงไปเถิด ปุณณกยัณห์ เสนา-
 บดีจึงบอกให้เทพบุตร ๒-๓ คนเป็นพยานว่า บัณฑิต
 พระเจ้าลงของเราอนุญาตให้เราไปแล้ว ว่าแล้วก็รีบ
 ออกมาชนม้าสินธพเหาะไปสู่เมืองอินทปัตถ์ อันเป็น
 ที่อยู่ของพระวิชรบัณฑิตบรมโพธิสัตว์ ฯ แต่ในขณะที่
 ที่เหาะไปนั้น ปุณณกยัณห์คิดว่า เราควรจะไปนำตัวพระ
 วิชรบัณฑิตมาด้วยกลอุบายจึงจะเป็นการดี ด้วยเชื่อว่า
 พระเจ้าธนัญชัยโกกรพย์เป็นนักเลงสะกา ควรเราจะหา
 แก้ววิเศษไปล่อให้ท้าวเธอทรงเล่นสะกา เมื่อเราชนะ
 แล้วจึงจักทูลขอพระวิชรบัณฑิต ไปฆ่าเอาเนื้อหัวใจนำ
 ไปถวายพญานาค ครั้นคิดดังนั้นแล้วจึงขับม้าบ้ายหน้า
 ไปที่ภูเขาวินิบวรบรรพต อันมีอยู่ในใกล้ราชคฤห์มหานคร
 ไปนำเอาแก้วมณีดวงหนึ่ง เป็นแก้ววิเศษ แล้วจึงขับ
 ม้าเหาะไปสู่เมืองอินทปัตถ์ พอถึงแล้วก็ลงจากม้า
 จำแลงแปลงกายเป็นมมนุษย์ เข้าไปเล่นสะกาพนัน
 กับพระเจ้าธนัญชัยโกกรพย์ ด้วยกราบทูลว่า ถ้าข้า
 พระองค์แพ้จะถวายม้าอาชาไนยกับแก้วมณีดวงนี้ แต่
 ถ้าพระองค์แพ้ข้าพระองค์ จะพระราชทานสิ่งใด ?

พระเจ้าโกรพย์ก็ตรัสถามว่า ม้าอาชาไนยและแก้วมณี
 ของเจ้าประเสริฐอย่างไร ? ปุณณกยักษ์เสนาบดี ก็ได้
 แสดงคุณวิเศษของม้าอาชาไนย และแก้วมณีถวาย
 จนเป็นที่พอพระราชหฤทัยทุกประการ คือ ให้ม้าอาชา
 ไนยนั้นวิ่งรอบบนกำแพงเมือง อันกว้างได้ ๗ โยชน์
 ให้ทอดพระเนตร เมื่อมันวิ่งเร็วเข้าก็ปรากฏเห็นเป็น
 ม้าตัวเดียว เมื่อวิ่งเร็วเข้าอีกตัวมากับปุณณกยักษ์นั้น
 ก็หายไป ยังคงเห็นแต่ผ้าแดงสำหรับคาดเอวของ
 ปุณณกยักษ์เท่านั้น แล้วปุณณกยักษ์จึงลงจากม้า
 บอกให้ม้าวิ่งบนหลังน้ำ และโบยบัวบนสระ โบกขรรณ
 ให้ทอดพระเนตร แล้วขอให้ท้าวเธอทอดพระเนตร
 แก้วมณี กราบทูลว่า เมื่อต้องพระประสงค์จะทรงเห็น
 สิ่งใด ก็จะต้องทรงเห็นสิ่งนั้นในแก้วมณีนั่น พระเจ้า
 โกรพย์ทอดพระเนตร ก็ได้เห็นทุก ๆ สิ่ง ตามพระราช
 ประสงค์ คือ มีพระราชประสงค์ทอดพระเนตรจากตรงค-
 เสนาทั้ง ๔ เหล่า หรือบ้อมค่ายคูประตูหอรบบ้านเมือง
 และสัตว์จตุบาททวิบาท หวีปน้อยหวีปใหญ่ หรือสิ่ง
 ใด ๆ ก็ได้เห็นในแก้วมณีนั่นสนทุกประการ ท้าวเธอ

ก็ทรงโปรดปรานใคร่อยากได้ จึงตรัสว่า ถ้าเราแพ้
เราจะยกสมบัติทั้งสนให้แก่ตัวเจ้า เว้นไว้แต่ตัวเรา
กับอัครมเหสีและเสวตฉัตรเท่านั้น นอกนั้นเราจะยก
ให้ทั้งสน

เมื่อปุลณกษัตริย์ได้ฟังดังนั้น ก็รีบกราบทูลว่า ถ้า
อย่างนั้น ขอพระองค์ได้โปรดให้จัดที่เสภาโดยเร็วไว
เพราะข้าพระองค์มาจากที่ไกลจะอยู่ช้านั้นไม่ได้ พระ
เจ้าโกรพย์ก็ตรัสสั่งอำมาตย์ให้ไปจัดโรงเสภา แล้ว
พาปุลณกษัตริย์เสด็จไปโดยเร็วพลัน ครั้นถึงแล้วจึง
ประกาศขึ้นว่า การแพ้การชนะในคราวนี้ จักต้องมี
โดยชอบธรรม ปุลณกษัตริย์จึงทูลขอให้กษัตริย์ทั้งหลาย
ซึ่งอยู่ในที่นั้นเป็นพยาน แล้วขอให้พระเจ้าโกรพย์
ทรงเสภาก่อน ส่วนตนจักผ่อนเล่นต่อภายหลัง พระ
เจ้าโกรพย์ก็ทรงระลึกถึงเทพธิดา ผู้เคยเป็นมารดาใน
ชาติก่อนแล้วขับเพลงเสภาขึ้น เมื่อทรงขับเพลงเสภา
ขึ้น แล้วก็โยนลูกเสภาขึ้นไป เมื่อเห็นว่าลูกเสภา
ตกลงไม่ดี จะทำให้พระองค์พ่ายแพ้ พระองค์ก็
ทรงรีบรับไว้เสียยังมีทันให้ตกลงถึงกระดานเสภา แล้ว

ทรงโยนขึ้นไปอีก เมื่อทรงเห็นว่าลูกสะกาทกลงไม่ค
 อีก ท้าวเชอภก็ทรงรับไว้อีก ๆ เมื่อปุลณกยักษเห็น
 ดังนี้ จึงนึกเฉลียวไว้ว่า เหตุไรพระราชอาองค์
 เมื่อเล่นสะกาทกับเราผู้เป็นยักษ์เช่นนั้น น่าที่จะพ่ายแพ้
 โดยเร็วพลัน แต่กับรับลูกสะกาไว้ทันทุกครั้ง คิดแล้ว
 ก็ลมตามันดูบนอากาศ พอได้เห็นนางเทพธิดานั้น ก็
 ถลึงตาคล้ายกับว่าโกรธ นางเทพธิดานั้นก็สะดุ้งตกใจ
 กลัว ได้รับเหาะหนีไปจนกระทั่งถึงภูเขจักรวาล ในเมื่อ
 เทพธิดานั้นเหาะไปแล้ว ถึงแม้ว่าพระเจ้าโกรพย์จัก
 ทรงทราบว่า ลูกสะกาทกไม่ค ก็ไม่อาจรับไว้ได้ด้วย
 อานุภาพมาครอบง่า ท้าวเชอภถึงซึ่งความพ่ายแพ้
 ปุลณกยักษเห็นดังนั้น จึงตบมือร้องขึ้นด้วยเสียงอันดัง
 ถึง ๓ ครั้งว่า เราชนะแล้ว เราชนะแล้ว ๆ ดังนี้ เสียง
 ปุลณกยักษนั้นได้ยินทั่วทั้งชมพูทวีป แล้วกราบทูล
 ขึ้นว่า บัดนี้พระองค์ได้แพ้ข้าพเจ้าแล้ว สิ่งใดที่ข้าพเจ้า
 ควรจะได้ของได้พระราชทานในบัดนี้ พระเจ้าโกรพย์
 จึงตรัสว่า เอาไปเถิด บรรดาทรัพย์สมบัติทั้งสน นอก
 จากตัวเรากับอัครมเหสีและเสวตฉัตรแล้ว เรายกให้

๕ ๕
 ทงนั้น ปุณณกยัภษิงกราบทูลว่า ทรพยสมบค
 ๕ ๕
 ทงสนนอจากตัวพระวิชรบัณฑิตแล้ว ข้าพระองค์ไม่
 ต้องประสงค พระเจ้าโกรพยจึงตรัสว่า พระวิชรบัณฑิต
 กับตัวเราเป็นคน ๆ เดียวกัน พระวิชรบัณฑิตเป็นตัว
 ของเรา เราได้กล่าวไว้แล้วว่า นอกจากตัวเรากับ
 มเหสีและเสวตฉัตรแล้ว เรายกให้ทงนั้น เพราะฉะนั้น
 เราจะยกพระวิชรบัณฑิตให้ไม่ได้

ปุณณกยัภษิงว่า ถ้าพระองค์กับข้าพระองค์จะ
 ใ้เคียงกันอยู่อย่างนี้ก็ไม่ตกลงกัน ขอให้วิชรบัณฑิต
 ตัดสินเถิด พระเจ้าโกรพยก็ทรงเห็นชอบด้วย จึงพร้อม
 ด้วยพระราชาลัยเอ็ดพระองค์ เสด็จตรงไปสู่สภาทูล
 อาราธนาพระวิชรบัณฑิตให้วินิจฉัย พระวิชรบัณฑิต
 ก็ทูลรับจะวินิจฉัย ๆ ปุณณกยัภษิงกล่าวว่า ข้าแต่
 ท่านนักปราชญ์ มีกตติศัพท์เล้าลือทั่วโลกว่า ท่าน
 นักปราชญ์เพียงธรรมนักหนา ถึงตัวจะตายก็ไม่กล่าว
 มุสา แต่จะจริงอย่างเขาว่าหรือไม่ ก็จะได้รู้กันไฉวัน
 แหละ คือ ข้าพเจ้าขอถามท่านว่า ท่านเป็นอะไร
 กับพระราชา เป็นทาศของพระราชา หรือเป็นญาติของ

พระราช หรือเป็นผู้เสมอกันกับพระราช หรือเป็น
ผู้ยิ่งกว่าพระราชอย่างไร ขอจงว่าไปตามจริง ใน
บัดนี้เถิด

เมื่อพระมหาสัตว์เจ้าได้ทรงสดับดังนั้น จึงทรง
พระดำริว่า ถึงเราจะบอกอย่างไรมาณพนักจะต้องเชื่อ
ถือ แต่ว่าสิ่งอื่นจะประเสริฐเท่าความสัตย์นั้นหามิได้
คิดดังนั้นแล้วจึงตอบออกไปว่า นี้แน่มาณพ ตัวเรา
ไม่ใช่ญาติของพระราช ไม่ใช่ผู้ยิ่งกว่าพระราช เป็น
ทาสประเภทหนึ่งของพระราชเท่านั้น

เมื่อปลณณกษัตริย์ได้ฟังดังนั้น ก็ตบมือขึ้นด้วยความ
ยินดี แล้วกล่าวว่า วันนเราได้ชมนะพระราชถึง ๒ ครั้ง
แล้ว คือ ครั้งแรกขณะสะกา เวลานขณะคต

เมื่อพระเจ้าโกรพย์ ได้ทรงฟังคำวินิจฉัยของพระ
วิชรบัณฑิตแล้ว ก็ทรงพิโรธตรัสว่า ดูก่อนมาณพ
ถ้าพระวิชรบัณฑิตเป็นข้าของเรา เจ้าจงนำไปตามความ
ประสงค์เถิด ตรัสดังนั้นแล้วจึงทรงดำริอีกว่า ถ้า
มาณพนำพระวิชรบัณฑิตไปจากเราแล้ว เราก็จักไม่
ได้ฟังธรรมอันไพเราะของเรา เราควรจะถามขรวัสส

บัญชาต่อเขาในเวลา^๕ ทรงพระดำริดังนี้แล้ว^๕ จึง
 ขอให้พระวิฐุรบัณฑิต^๕ ขนสกลิตย์บนธรรมมาสน์^๕ แล้วตรัส
 ตามบัญชาว่า ข้าแต่ท่านปราชญ์ผู้ครองเรือน จะทำ
 อย่างไม่ถึงจะปลอดภัย ผู้ครองเรือนจะควรสงเคราะห์^๕
 อย่างไร ผู้ครองเรือนจะทำอย่างไร จึงจะไม่ถูกปองร้าย
 ผู้ครองเรือนจะทำอย่างไร จึงจะไม่เศร้าโศกในเวลา
 ไปสู่โลกหน้า ผู้ครองเรือนจะทำอย่างไรจึงจะชื่อว่า
 เป็นผู้มัวจาจริง ขอท่านปราชญ์จงแก้ไขให้สิ้นสงสัย
 ในบัดนี้^๕

พระวิฐุรบัณฑิตผู้วิจิตรไปด้วยปัญญา แก้ไขว่า ผู้
 ครองเรือนต้องไม่ควรเป็นชุกกับภรรยาผู้อื่น ไม่ควร
 บริโภคของอร่อยแต่ผู้เดียว ไม่ควรมัวเมาในเรื่องที่
 ไม่มีประโยชน์ เพราะของ ๓ อย่างนี้ ไม่ทำให้เจริญ
 ปัญญา ดังนี้ ผู้ครองเรือนควรมีสกล ๕ ประจำตัว ควร
 ประกอบด้วยข้อวัตรต่างๆ ไม่ควรประมาทในสิ่งที่เป็น
 กุศล ไม่ควรถ่อตนเกินไป ควรยินดีต่อคำสั่งสอน
 จากผู้เฒ่าผู้แก่ ไม่ควรตระหนี่เหนียวแน่นให้เกินไป

ควรยินดีแต่ในทางสุจริต ควรกล่าวแต่ถ้อยคำอันเป็นที่
 รักใคร่ของผู้อื่น ควรอ่อนโยนทางกาย วาจา ดั่งนี้ ๑
 ผู้ครองเรือนควรสงเคราะห์ญาติมิตรทั้งหลาย ด้วยการ
 สงเคราะห์ ๘ อย่าง คือ สงเคราะห์ด้วยการให้ปัน
 สงเคราะห์ด้วยการกล่าวถ้อยคำอันดีงาม สงเคราะห์
 ด้วยการช่วยทำสิ่งที่เป็นประโยชน์ สงเคราะห์ด้วยการ
 ไม่ถือตัวให้เกินฐานะไป และควรจำแนกทานแก่สมณ-
 พราหมณาจารย์ ยาจก วนิพก ควรขยันในกิจการ
 ทั้งปวง ควรยินดีต่อประเพณีธรรมและสุจริตธรรม
 ควรจดจำคำสอนของนักปราชญ์ไว้ ควรไต่ถามบาป
 บุญ คุณ โทษ ต่อสมณพราหมณ์ทั้งหลาย ควรมั่น
 อยู่ในวาจาจริง ดั่งนี้ ๓ เมื่อคฤหัสถ์ทำได้อย่างนี้
 คฤหัสถ์ผู้นั้นจึงได้ชื่อว่าปลอดภัย ได้ชื่อว่ามีอยู่ใน
 การสงเคราะห์ ได้ชื่อว่ามีผู้ปองร้าย ได้ชื่อว่า
 มีสัจย์วาจา เวลาตายไปแล้ว ก็จะไปเกิดในที่มีสุข
 ในข้างหน้า

เมื่อพระวิชรบัณฑิตทรงแก้ปัญหามรธาวัส ถวาย
 พระเจ้าโกรพย์ดังนี้แล้ว ก็ตั้งจากธรรมาสน์ถวายบังคม

ส่วนพระเจ้าโกรพย์ ก็ทรงถวายเครื่องสักการบูชาเป็นอันมาก แล้วเสด็จกลับเข้าสู่พระราชวัง พร้อมด้วยพระราชาร้อยเอ็ดพระนครเป็นบริวาร

ต่อไปกล่าวถึงเรื่องพระวิชรบัณฑิต และปุณณกษัตริย์เสนาบดี โดยมีข้อใหญ่ใจความว่า พระวิชรบัณฑิต นำปุณณกษัตริย์เสนาบดีไปที่บ้านของพระองค์แล้ว ก็ขออนุญาตอยู่สั่งสอนบุตรภรรยาถึง ๔ ทิวาวาร แล้วปุณณกษัตริย์เสนาบดี ก็พาหนีไปอยู่ยอดเขากาลศิรีอันสูงได้ ๖๐๐ โยชน์ แล้วปุณณกษัตริย์ก็พยายามฆ่าจนสุดความสามารถ ก็ไม่อาจฆ่าพระวิชรบัณฑิตให้ถึงความตายได้ ในที่สุดก็เกิดอศรรย์ ขอให้พระวิชรบัณฑิตแสดงธรรมให้ฟัง เมื่อฟังธรรมแล้วก็เกิดความเลื่อมใส ยอมตนเป็นคนใช้ของพระวิชรบัณฑิต แล้วนำพระวิชรบัณฑิตไปหาพญานาค พญานาคก็ขอให้พระวิชรบัณฑิต แสดงธรรมให้นางวิมลาคักรมเหสีของตนฟัง เมื่อเสร็จการฟังธรรมแล้ว ก็ยกนางอิรันทิดผู้เป็นพระราชธิดาของตน ให้ไปเป็นภรรยา ปุณณกษัตริย์เสนาบดี แล้วปุณณกษัตริย์เสนาบดี จึง

ทูลลามมาจากเมืองนาค อันเชิญพระวิฆเนศวรบัณฑิตขึ้นนั่ง
บนหลังม้าอาชาไนย ส่วนตัวนั่งกลางให้นางอรรณพดี
นั่งท้าย แล้วเหาะตรงไปส่งพระวิฆเนศวรบัณฑิตที่เมือง
อินทปัตถ์มหานคร กับทั้งได้ยกแก้วมณีดวงนั้นให้แก่
พระวิฆเนศวรบัณฑิต แล้วก็ควมม้าพานางอรรณพดีเหาะไปสู่
เมืองยักษ์ อันเป็นนิवासสถานของตน

เมื่อพระวิฆเนศวรบัณฑิตกลับไปถึงบ้านเมืองแล้ว พระ
เจ้าโกรพย์กับอำมาตย์ราชเสนาประชาชนทั้งปวง ก็
แสนที่จะยินดี ได้โปรดให้มีมหรสพอยู่ตลอดเดือน
ไม่เคลื่อนคลาย เพื่อแสดงความปรีดาปราโมทย์ต่อ
พระวิฆเนศวรบัณฑิตเป็นมโหฬาร ส่วนพระวิฆเนศวรบัณฑิตก็
ได้สั่งสอนประชาชนคนทั้งปวงอยู่จนตลอดชีวิต แล้ว
ขึ้นไปเกิดบนสวรรค์ ฯ ส่วนคนทั้งปวงที่ปฏิบัติตาม
คำสั่งสอนของพระวิฆเนศวรบัณฑิตนั้น ก็ได้พากันไปเกิด
ในสวรรค์ชั้น

ครั้นต่อมามารดาบิดาของพระวิฆเนศวรบัณฑิตนั้น ก็
ได้มาเกิดเป็นพระพุทธรามารดาบิดา ภรรยาผู้ใหญ่ของ
พระวิฆเนศวรบัณฑิตก็ได้มาเกิดเป็นมารดาพระราहुล บุตรผู้

ใหญ่ของพระวัชรบัณฑิตนั้น ก็ได้มาเกิดเป็นพระราहुล
 นางวิมลาก็ได้มาเกิดเป็นนางอุบลวัณณา พญานาค
 ได้มาเกิดเป็นพระสารบุตร พญาครุฑได้มาเกิดเป็น
 พระโมคคัลลาน์ สมเด็จพระอมรินทราได้มาเกิดเป็นพระ
 อนนุรุท พระเจ้าโกรพย์ได้มาเกิดเป็นพระอานนท์
 ปุณณกยัณห์ได้มาเกิดเป็นนายฉันทอำมาตย์ ม้ามโนมัย
 สนิธพ ได้มาเกิดเป็นม้ากัณฐกอศวราช คนทั้งปวง
 นอกจากที่วามาน ได้มาเกิดเป็นพุทธบริวาร ส่วน
 พระวัชรบัณฑิต ได้มาเกิดเป็นองค์พระสัมมาสัมพุทธ-
 เจ้า สันเรื่องวัชรบัณฑิตโดยย่อเพียงเท่านั้น.

๑๐. เว. พระเวสสันดร ขี่ด้วยทานบารมี ฯ ให้ช่างเผือก
ตุก เมียบ เป็นทาน ๘ เดือนครั้ง กลับจากเขาวงกตครองเมือง

เรื่องพระเวสสันดร

คำของพระพุทธเจ้า

ยา เม อโหสิ ชนิกา ผุสสตี นาม ขตุติยา
สา อตีตาสุ ชาตีสุ สกุกสุส มเหสี สียา ฯ
ตสุสา आयुक्ष्यं तिसुवा เทวินุโท เอตทพรวี
ททามิ เต ทส วเร วรรกทเท ยทิจฺฉตี.

คำแปล

เมื่อก่อนพระชนนของเราตถาคต พระนามว่า
ผุสสตีราชกัญญา ซึ่งเป็นมเหสีของท้าวสักกเทวราช
ในชาติก่อน ๆ มา ฯ ท้าวสักกเทวราช ผู้เป็นจอม
เทพเจ้า ทรงเห็นความสนอายุของพระนางผุสสตีนัน
จักมี จึงตรัสว่า เราให้พร ๑๐ ประการแก่พระนางตาม
แต่จะปรารถนา แล้วพระนางผุสสติกก็ทูลขอพรที่พึง

๑๖ ประการ จากท้าวผวมวานเทวราช แล้วจุดสิงมาเกิด
เป็นพระนางผุสดีธิดาของพระเวสสันดร ดังนี้

เรื่องพระเวสสันดรนี้เป็นชาติสุดท้าย มีเรื่องมาว่า
ครั้งศาสนาพระวชิรวัสส์สัมมาสัมพุทธเจ้า ในที่สุด
๕๑ กัลป์ นับถอยหลังแต่กลับขึ้นไป มีพระราชอาพระองค์
หนึ่งทรงพระนามว่า พระเจ้าพันธุมะ เสวยราชสมบัติ
อยู่ในพันธุมคินคร ส่วนพระพุทธรูปสี่สนั้น ประทับ
อยู่ที่มคทายวัน อันมีที่ใกล้กับพันธุมคินคร
คราวนั้นพระราชอาพระองค์หนึ่ง ได้ส่งดอกไม้ทอง
อันมีราคาแสนหนึ่ง กับแก่นจันทร์อันหาควมได้มาถวาย
พระเจ้าพันธุมราชา พระบาทท้าวเธอได้พระราชทาน
แก่นจันทร์นั้นให้แก่พระราชธิดาผู้ใหญ่ ได้พระราช
ทานดอกไม้ทองนั้นให้แก่พระราชธิดาผู้น้อย พระราช
ธิดาทั้ง ๒ พระองค์นั้นได้ทูลขออนุญาต เพื่อจะนำของ
ทั้ง ๒ อย่างนั้น ออกไปบูชาพระพุทธรูปสี่สน ๑ เวลา
ได้รับพระบรมราชานุญาตจากพระราชบิดาแล้ว พระ
ราชธิดาผู้พี่โปรดให้คนทั้งหลาย บดแก่นจันทร์ลงใส่
สมุกทองคำ ส่วนพระราชธิดาผู้น้อยก็โปรดให้ช่าง

ทำดอกไม้ทอง เป็นดอกไม้สำหรับประดับหน้าอก
 แล้วใส่ลงในสมุกทองคำ แล้วพระราชธิดาทั้ง ๒ องค์
 นั้นนำของทั้งสองนั้นออกไปสู่มณฑลท้าววิหาร ส่วน
 พระราชธิดาผู้ใหญ่ ก็ได้บูชาร่างกายของพระพุทธ
 วิบสด้วยผงจันทร์ ที่เหลือนั้นก็ไปรยปรายไปตาม
 พระคันธกุฎีแล้วตั้งความปรารถนาว่า ขอให้หม่อมฉัน
 ได้เป็นมารดาของพระพุทธเจ้า ตั้งพระพุทธองค์ใน
 บัดนี้ ในอนาคตกาลข้างหน้า ด้วยผลานิสงส์แห่ง
 พระพุทธบูชาอันนี้ด้วยเถิดพระเจ้าข้า ฯ ส่วนพระ
 ราชธิดาผู้น้อย ก็ได้น้อมนำดอกไม้ทองเข้าไปถวายเป็น
 เครื่องบูชาแก่พระพุทธวิบสแล้ว ตั้งความปรารถนา
 ว่า ถ้าหม่อมฉันยังไม่สำเร็จพระอรหันต์ตราบใด ขอ
 ให้มีเครื่องประดับอันนี้ เป็นประจำหน้าอกอยู่ตราบนั้น
 พระพุทธวิบสก็ทรงอนุโมทนาว่า จงให้สำเร็จความ
 ปรารถนาของเธอทั้งสอง ฯ ต่อมาพระราชธิดาทั้งสอง
 นั้นก็ได้ขึ้นไปเกิดในเทวโลก ครั้นมาถึงศาสนาพระ
 พุทธกัสสป พระราชธิดาผู้น้อยนั้นได้จุติจากสวรรค์
 ลงมาเกิดเป็นพระราชธิดาของพระเจ้ากิงกิสราช พ่อ

เกิดมาก็มืดอกไม้ทองคำอันวิจิตรงดงาม ประดับที่หน้าอก
 เป็นอัสจรรย์ จึงได้พระนามว่า พระนางอรุณทา
 เมื่อพระนางอรุณทาอายุได้ ๑๖ พรรษา ได้ฟังกัศปนา-
 โมทนา ที่พระพุทธรูปทรงแสดง ก็ได้สำเร็จ
 โสดาบัตติผล ต่อมาภายหลังก็ได้สำเร็จพระอรหันต์ ๆ
 ส่วนพระราชธิดาผู้ใหญ่นั้น ได้มาเกิดเป็นพระราชธิดา
 ของพระเจ้ากิงกิสราชนเหมือนกัน แต่ไม่ได้สำเร็จ
 มรรคผลอันใด ได้พระนามว่านางมุสสดี เพราะมี
 พระกายเหมือนประพรมด้วยจันทร์แดง ด้วยผลานิ-
 สงส์ ที่ได้บูชาพระวิบุลย์ด้วยผงจันทร์แดงในชาติก่อน
 นั้น ๆ เวลานางมุสสดีสนพระชนม์แล้ว ก็ได้ขึ้นไป
 เกิดในสวรรค์ เวลาจุติจากสวรรค์ก็ได้ลงมาเกิดใน
 มนุษย์ ต่อมาภายหลัง ก็ได้เกิดเป็นอัครมเหสีของ
 สมเด็จพระนรินทรราชา เสวยทิพยสมบัติจนตลอดอายุ
 บนสวรรค์ เวลาจุติจากสวรรค์จึงได้ขอทศพร ๑๐ ประ-
 การ จากสมเด็จพระมโหฬารเทวราช แล้วจุติลงมา
 ก่อปฏิสนธิเป็นพระราชธิดาของพระเจ้ามัททราชา ๆ
 พรทิพย์ ๑๐ ประการนั้น คือ การที่ ๑ ว่า ขอให้มัตตวงตา

คำเหมือนกับลูกตามฤกษ์ขวบบีปลาย ๆ ข้อที่ ๒ ขอ
 ให้มีขนกวดกดำ ข้อที่ ๓ ขอให้ได้เกิดในพระราช
 นิเวศน์มีชื่อว่ามุสสดี ข้อที่ ๔ ขอให้ได้พระโอรสผู้
 ยินดีในทางทาน ข้อที่ ๕ ขออย่าให้พระอุทรปรากฏ
 โทในเวลาทรงครรภ์ ข้อที่ ๖ ขออย่าให้พระถันหย่อน
 ยาน ข้อที่ ๗ ขออย่าให้พระเกศารูจักหงอก ข้อที่ ๘
 ขอให้ผิวหนังละเอียดจนละอองไม่ติดค้างได้ ข้อที่ ๙
 ขอให้ได้ช่วยนักโทษ ที่จะต้องประหารชีวิตให้พ้นตาย
 ข้อที่ ๑๐ ขอให้ได้เป็นพระอัครมเหสีของพระราชา ใน
 แคว้นแคว้นสีพี ๆ ท้าวโกสีย์ก็พระราชทานพรทั้ง ๑๐
 ประการนี้ แก่พระนางมุสสดี

เวลาที่พระนางมุสสดี จูติจากดาวดึงส์สวรรค์แล้ว
 ก็ลงมาถือปฏิสนธิ ในพระครรภ์ของอัครมเหสีแห่ง
 พระเจ้ามัททราช เมื่อประสูติจากพระครรภ์แล้ว ก็มี
 ร่างกายประหนึ่งว่า ประพรมด้วยผงจันทร์แดง จึงได้
 พระนามว่า พระนางมุสสดี เวลาที่พระชนมายุ ๑๖ ปี
 ก็ได้เป็นอัครมเหสีของพระเจ้ากรุงสญชัย ในเชตุคร
 นคร แคว้นแคว้นสีพี ต่อมาท้าวโกสีย์ก็ไปกราบทุก

อาราชนามมหาสัตว์เจ้ากับเหล่าเทพบุตร ๖ หมั่นองค์ ให้
 ลงมาถือปฏิสนธิในมนุษย์โลก โดยทรงขอให้มหาสัตว์
 เจ้าลงมาถือปฏิสนธิ ในพระครรภ์ของพระนางผุสสติ
 เมื่อนมหาสัตว์เจ้าลงมาถือปฏิสนธิ ในพระครรภ์ของพระ
 นางผุสสติแล้ว เทพบุตรทั้ง ๖ หมั่นองค์นั้น ก็ได้ลงมา
 ถือปฏิสนธิในครรภ์ภรรยาของอำมาตย์ทั้ง ๖ หมั่น องค์
 เกิดร่วมวันคืนเดือนปีกับกับพระมหาสัตว์เจ้า พอพระ
 มหาสัตว์เจ้า เข้าถือปฏิสนธิในครรภ์ของพระนางผุสสติ
 แล้ว พระนางผุสสติก็แพ้พระครรภ์ มีพระราชประสงค์
 ใคร่จะทรงสร้างโรทานชน ๖ แห่ง ใคร่จะบริจาคทานวัน
 ละ ๖ แสนจึงกราบทูลพระเจ้ากรุงสญชัยให้ทรงทราบ พระ
 เจ้ากรุงสญชัยก็โปรดให้สร้างโรทานชน พระราชทาน
 ตั้งประสงค์ ๓ เวลาพระนางผุสสติมีพระครรภ์ครบกำหนด
 บริบูรณ์ พระนางเจ้าก็มีพระประสงค์จะใคร่เสด็จเลียบ
 พระนคร พระเจ้ากรุงสญชัยจึงโปรดให้ตกแต่งพระนคร
 แล้วให้พระนางเจ้าเสด็จขึ้นทรงรถเลียบพระนคร ดังพระ
 ประสงค์ เวลาพระนางเจ้าเสด็จเลียบพระนคร ไปถึง
 ระหว่างถนนพ้อค้ำกเกิดบนบวณพระครรภ์ พระเจ้าสญชัย

จึงโปรดให้จัดที่ประสูติถวายในที่นั้น ขณะนั้น พระมหา
 สัตว์เจ้าก็เสด็จออกจากพระครรภ์ มีพระกายบริสุทธิ์
 ผุดผ่องค้งทองคำธรรมชาติ แต่พอประสูติแล้วไม่ซำก
 เขยียดพระหัตถ์ออกไปถวายพระมารดา กราบทูลว่า
 หม่อมฉันจักให้ท่าน ทรพย์สังโคของพระแม่เจ้ามอยู่
 หรือ พระมารดากรุสกอัสจรรย์พระทัย จึงโปรดให้ยกถ
 ทรพย์พันหนึ่ง ไปวางลงที่พระหัตถ์ของพระมหาสัตว์เจ้า
 การที่พระมหาสัตว์เจ้า ตรีสกับพระมารดาได้ในเวลาที่
 ประสูติแล้วใหม่นั้น มีอยู่ ๓ ชาติด้วยกัน คือ ชาติเป็น
 มโหสถ ๑ ชาติเป็นพระเวสสันดร ๑ ชาติเป็นพระพุท
 เจ้า ๑ เท่านั้น ๆ เพราะเหตุที่พระมหาสัตว์เจ้าประสูติที่
 ท่ามกลางถนนพ้อคำ จึงได้พระนามว่า พระเวสสันดร
 พอพระมหาสัตว์เจ้าประสูติแล้ว วันนั้นก็มีนางช่างท
 เทียวไปได้ในอากาศใต้เชือกหนึ่ง นำลูกช่างเผือกท
 เผือกผ่องท้งตัวมาไว้ในโรงช่าง ของพระเจ้ากรุงสญชัย
 ช่างเผือกนั้นได้ชื่อว่า บัจจยนาค เพราะเป็นช่างเกิด
 ด้วยบุญบารมีของพระมหาสัตว์เจ้า เมื่อพระมหาสัตว์เจ้า
 ทรงพระเจริญวัยขึ้น ก็ได้ทรงยินดีในการบริจาคตาน

เรื่องพระเวสสันดร

๑๔๑

เสมอมา แมแต่เครื่องประดับองค์ก็ได้ทรงเปลื้องให้เป็นทานแก่พวกพวเลียงนางนมเสียถึง ๕ ครั้ง ในเวลาพระชนมายุได้ ๘ ขวบ ก็ได้ทรงพระดำริอยากจะบริจาควงกฤตย์ พระนัยเนตร เลือดเนื้อให้เป็นทาน เวลาที่มีพระชนม์ได้ ๑๖ ปี ก็ได้พระราชภิเษกเป็นกษัตริย์ทรงพระนามว่า พระเวสสันดร มีพระอัครมเหสีทรงพระนามว่า พระนางมัทรี ซึ่งเป็นพระราชธิดาของพระเจ้ามัททราช แล้วทรงเสวยราชย์โดยทศพิธราชธรรม ทั้งทรงบริจาคนมทาน สันพระราชทรัพย์ วันละ ๖ แสน เป็นนิตย์ ต่อมาก็ได้พระราชโอรสธิดาทรงพระนามว่า พระชาติ กัณหา แล้วต่อมาได้พระราชทานช้างบั้งจัญนาค ให้แก่พวกพราหมณ์เมืองกลิงคราฐ พร้อมด้วยเครื่องประดับอันมีราคานับเป็นแสน ๆ ทำให้ชาวเมืองโกรธเคืองถึงกับกราบทูลพระเจ้ากรุงสญชัย ให้เนรเทศเสียจากพระนคร ในเวลาที่พระเวสสันดรจะเสด็จจากพระนครนั้น ได้ตรัสสั่งให้เตรียมสัตตสดกมหาทาน คือ ของที่พระราชทานนมอย่างละ ๓๐๐ คือ ช้าง ๓๐๐ ม้า ๓๐๐ รถ ๓๐๐ นางกษัตริย์ ๓๐๐ แม่โคนม ๓๐๐

ทาส ๗๐๐ ทาสี ๗๐๐ กับสิ่งของอื่น ๆ อีกนับไม่ถ้วน
 แม้แต่สุราชงเป็นของไม่ควรให้ทาน พระองค์ก็ทรงให้
 ทานแก่นักเลงสราทงหลาย ฝ่ายพระนางมัทรีอัครมเหสี
 ได้พรรณนาบาหิมพานต์ถวาย ให้เป็นที่พอพระทัยโดย
 พิศดาร

เมื่อพระนางผุสดีราชมารดา ได้ทราบข่าวว่า
 พระมหาสัตว์เวสสันดร ผู้เป็นพระเจ้าลูกจะถูกเนรเทศ
 ดังนั้น จึงรีบเสด็จขึ้นทรงวอไปเยี่ยม ได้ทรงปลอบ
 ด้วยถ้อยคำต่างๆ แล้วไปทูลขอโทษต่อพระเจ้ากรุง
 สัญชัย เพื่อมิให้เนรเทศพระเวสสันดรผู้เป็นโอรส แต่
 เมื่อทูลขอไม่ได้ก็จนพระทัย ๆ พอรุณเฑาะไหแสง
 สว่างเป็นวันที่ ๓ พระเวสสันดรจึงทรงบริจาคสัตตสกก
 มหาทาน แล้วตรัสสั่งสหชาติโยธาทั้ง ๖ ทมม ให้
 จำแนกแจกทานแก่คนทั้งหลายโดยมิได้เลือกหน้า แล้ว
 ทรงพาพระนางมัทรี ชาลี กัณหา ไปทูลลาพระราชบิดา
 และพระราชมารดา แล้วเสด็จออกจากพระนครพารา
 เวลาเสด็จออกจากพระนครพาราแล้ว ก็ยังได้พระราช
 ทานม้าและรถให้เบ็นทานอก แล้วเสด็จดำเนินด้วย

พระบาทเปลา ไต่เต้าไปตามมรรคาที่จะไปสู่ป่าใหญ่
ไปพรสณฑ์

เมื่อกษัตริย์ทั้ง ๔ พระองค์ คือ พระเวสสันดร กับ
พระนางมัทรี ชาลี กัณหา เสด็จดำเนินไปตามมรรคานั้น
ได้เห็นคนทั้งหลายเดินสวนทางมา จึงตรัสถามว่า ภูเข
วงกฏอยู่ที่ไหน คนทั้งหลายก็ตอบว่า ยังอยู่ไกล จึงได้
เสด็จดำเนินต่อไป ๆ ระยะเวลาทางที่จะไปจากพระนคร
เขตจรจนถึงมาตุลนคร คือ พระนครของพระเจ้าลุง
ซึ่งเป็นบ้านเมืองของพระนางมัทรีนั้น มีระยะทาง ๓๐
โยชน์ แต่เทวดาทั้งหลายได้ยื่นมือให้ไกลเข้ามา ให้
พระมหาสัตว์เจ้าเสด็จไปถึงวันเดียว พอถึงเวลาเย็นวัน
นั้น พระมหาสัตว์เจ้าก็เสด็จไปถึงมาตุลนคร แล้วทรง
พักที่ศาลาที่ประตูพระนคร เมื่อคนทั้งหลายได้ทราบ
เรื่อง จึงเข้าไปกราบทูลตระกูลพระเจ้าลุงทั้ง ๖ หมั่นให้
ทรงทราบ ตระกูลพระเจ้าลุงทั้ง ๖ หมั่นกริบเสด็จออก
ไปต้อนรับ กราบทูลถามถึงเหตุการณ์ที่เสด็จมา เมื่อ
ทราบว่า เสด็จมาด้วยเหตุที่ทรงบริจาคข้างบัจจยนาคให้
เป็นทาน ก็ทูลอาราธนาให้อยู่เสวยราชย์ที่มาตุลนครนั้น

แต่พระเวสสันดรมหาสัตว์เจ้าไม่ทรงรับ ด้วยเกรงว่าจะ
 เป็นเหตุให้พระนครทั้งสองนั้นผิดใจกัน พระเจ้าเจตราช
 ที่เบนกษัตริย์ฝ่ายพระเจ้าลงทั้งหลาย จึงทูลให้เสด็จเข้า
 ไปประทับภายในพระนคร เมื่อพระเวสสันดรไม่ยอม
 เสด็จเข้าไป ก็ตกแต่งที่ประทับชนทิศาลาหลังนั้น รุ่งเช้า
 ชนก็ตามส่งเสด็จสนระยะทาง ๑๕ โยชน์ จนถึงประตู
 หิมพานต์ แล้วกษัตริย์เจตราชทั้งหลาย จึงทรงตั้ง
 นายเจตบุตรผู้ชำนาญในศิลปธนู ให้อยู่รักษาประตูมา
 เพื่อมิให้ข้าศึกติดตามไปทำร้ายพระเวสสันดรได้ แล้ว
 จึงพากันเสด็จกลับพระนคร ฯ ฝ่ายพระเวสสันดรก็พา
 พระอัครมเหสี โอรส ธิดา เสด็จตามมรรคาคู่ไปจน
 กระทั่งถึงสระโบกขรณี ๔ เหลี่ยม อันมีในป่าหิมพานต์
 แล้วทรงผนวชเป็นฤๅษีอยู่ในอาศรมบทศาลา ทฎุเขาวงกต
 พร้อมทั้งพระโอรสชายา

ต่อมาไม่ช้า ก็มีพราหมณ์คนหนึ่งซึ่งมีชื่อว่าชูชก
 เป็นพราหมณ์ลลิตกขอทาน ได้นำทองไปฝากไว้ในตระกูล
 พราหมณ์แห่งหนึ่งซึ่งเป็นสหายกัน แล้วเที่ยวขอทาน
 ค่อยไป ตระกูลพราหมณ์ที่รับฝากไว้ได้ใช้ทองของชูชก

เสียหมด ก็ยกนางอมิตตดาซังเป็นธิดาของตนให้ไป
 ภรรยาของเต่าชูชก ชูชกก็พานางอมิตตดาสาวน้อยไป
 อยู่ที่บ้านของตน ต่อมาพวกพราหมณ์หนุ่ม ๆ ในหมู่บ้าน
 นั้น ได้เห็นนางอมิตตดาปฏิบัติต่อชูชกชรา ก็คิดว่า
 ภรรยาของตน พวกภรรยาของพราหมณ์หนุ่มนั้น ก็พา
 กันไปรุมด่านางอมิตตดาที่ศาลาทำน้ำ เพื่อจะให้นาง
 อมิตตดาหนีไปเสียจากบ้านนั้น เมื่อนางอมิตตดาถูกด่า
 ว่าดังนั้น ก็ไม่ยินดีที่จะไปทำงานนอกบ้าน มีการตักน้ำ
 เก็บผักหักฟันเป็นต้น ได้รับเร้าให้ชูชกไปหาทาสทาสีมา
 ให้คนใช้ เทวดาเข้าตลใจให้นางอมิตตดาอ่อนวอน
 ชูชกให้ไปทูลขอกันหาซาลีมาเป็นทาสทาสี ชูชกก็จำ
 ใจออกจากบ้านของตน สู้ทนลำบากไปจนถึงเมืองเชตุคร
 พอทราบว่ พระเวสสันดรเสด็จออกจากพระนครพาราณสี
 ไปอยู่ที่เขาวงกตในป่าหิมพานต์ ก็ติดตามไป พอไปถึง
 ประคุม้า ก็ถูกฝูงสุนัขของนายพรานเจตบุตรรุมไล่ คา
 เต่าชูชกจึงหนีขึ้นไปบนต้นไม้ แล้วร้องให้ถึงพระเวส-
 สันดร นายพรานเจตบุตรก็เข้าใจว่าชูชกนั้นจกตามไป

ทูลขอพระหน่อช้อยกุมารกุมาร จึงขณนุหมายจะไม่ไว้
 ชว แต่พอได้ฟังชุกกล่าวลวงว่า เป็นราชทูตไปทูล
 อัญเชิญพระเวสสันดร ก็หลงเชอลือ จึงวางธนูเสีย ผูก
 ผูกสนับไว้ แล้วเชื่อเชิญให้ชุกลงจากต้นไม้ ยก
 กระบอกลงมาฝังเข้าไปให้ด้วยใจยินดี

เมื่อเจตบุตรพรานไพร ให้ชุกบริโภคอาหารแล้ว
 ก็ให้นำฝังกับขานเอนอย่างให้เป็นเสบียงทาง แล้วบอกที่
 อยู่ของพระมหาสัตว์เจ้าให้ ชุกก็ออกเดินทางต่อไป
 จนกระทั่งพบอจตุภุช

เมื่อชุกไปพบพระอจตุภุชแล้ว ก็สนทนากล่าว
 มุสาวา ตนเป็นราชทูตให้อจตุภุชเชื่อฟัง แล้วค้างคืน
 อยู่ทนนคนหนึ่ง รุ่งเช้าขณอจตุภุชก็พรรณนาระยะทาง
 ในป่าใหญ่ที่จะไปสู่เขาวงกตให้ชุกฟังโดยพิศดาร

เมื่อชุกไปถึงที่ใกล้สระโบกขรณี อันเป็นที่ตั้ง
 อยู่แห่งอาศรมของพระบรมเวสสันดร แล้วก็นอนพัก
 ค้างคืนอยู่ที่ต้นไม้ใกล้สระโบกขรณี พอถึงเวลารাত্র
 พระนางมัทริกทรงผนร่าย เช้าขณเวลาพระนางออก
 ไปสู่ป่าหาผลไม้ ชุกได้โอกาสก็เข้าไปทูลขอสองกุมาร

กุมารต่อพระเวสสันดรแล้วพาหนีไป

เมื่อนางมัทรีกำลังแสวงหาผลไม้ในกลางพนาลี ก็
เกิดลางร้ายหลายประการ พระนางมัทรีจึงรีบเสด็จกลับ
มา แต่เทพบุตร ๓ พระองค์ ได้นิรมิตเป็นสัตว์ร้าย
ขวางทางนางมัทรีไว้ จนกระทั่งเวลารাত্র จึงเบียดทาง
ถวายพระนางมัทรี เมื่อพระนางมัทรีเสด็จมาถึงอาศรม
ไม่เห็นพระลูกทั้งสองศรี ก็เที่ยวค้นหาจนสิ้นราตรี
แต่พอรุ่งเช้าจึงทราบว่ พระเวสสันดรเจ้าทรงยกพระ
ลูกเจ้าทั้งสองให้เป็นทานแก่ชุกไป พระนางเจ้าก็
อนุมโหมทนาด้วยใจชันทน ในบิณฑบาตทานอันประเสริฐ

เมื่อพระเวสสันดรพระราชทานกุมารกุมารี ให้แก่
ชุกไปแล้วนั้น ท้าวพันตาสหัสเสนตรก็ทรงจำแลงเป็น
พราหมณ์มาทูลขอพระนางมัทรี เมื่อพระเวสสันดรทรง
ยกให้แล้วก็ถวายคืน แล้วประทานพรแก่พระเวสสันดร
ตามทูลขอทุกประการ

เมื่อชุกพาสองกุมารกุมารี ไปถึงเมืองพระเจ้ากรุง
สญชัย ซึ่งเป็นพระราชบิดาของพระเวสสันดรบรมโพธิ-
สัตว์เจ้า พระเจ้ากรุงสญชัยก็ทรงไถ่พระเจ้าหลาน แล้ว

ทรงตระเตรียมกองทัพ เสด็จออกไปรบพระบรมโพธิสัตว์
จนกระทั่งถึงภูเขาวงกตครี อันมีในป่าหิมพานต์
เมื่อกองทัพพระเจ้ากรุงสญชัย เสด็จไปถึงสระ
มูจลินท์ อันเป็นถิ่นที่ใกล้กับพระอารามของพระมหา
เวสสันดร ครั้นนั้น พระมหาสัตว์เวสสันดรทรงเข้า
พระทัยว่าเป็นกองทัพอรรราชศัตรู จึงพาพระมัทรีหนี
ขมขุยอดเขา เมื่อพระนางมัทรีทูลให้ระลึกถึงพรที่พระ
อินทร์ประทานให้ พระมหาสัตว์เจ้าจึงได้พาพระมัทรี
เสด็จลงจากยอดเขา ลงมาประทับยับยั้งที่อารามศาลา
แล้วพระเจ้ากรุงสญชัยและพระนางผุสดีชาลิกถา จึง
ได้เสด็จไปพบปะที่อารามศาลา เมื่อกษัตริย์ทั้ง ๒ พบ
ปะกันดังนั้น ก็เกิดความอัศจรรย์โศกาอาทรถึงกับสลบไป
ผ่ายพลไกรก็พลอยสลบไปสิ้น จนร้อนถึงพระอินทร์ใน
ดาวดึงส์สวรรค์ พระอินทร์จึงบันดาลให้ฝนโบกขรพรรษ
ตกลงมาโสรจสรงกษัตริย์ทั้ง ๒ พระองค์ และพลโยธา
ทั้งสนให้ฟื้นสติคนมา แล้วอัญเชิญพระมหาสัตว์เวส
สันดรให้ทรงลาผนวชเพื่อเสด็จกลับไปครองพระนคร
เมื่อพระเวสสันดร และพระมัทรีทรงลาผนวชแล้ว

ก็ทรงรับราชาภิเษกเป็นเอกบรมกษัตริย์ แล้ว ๖ กษัตริย์
ก็ยกทัพกลับพระนคร นับแต่พระเวสสันดรทรงผนวช
อยู่นั้น กำหนดนับได้ ๑ เดือนไม่เคลื่อนคลาย เวลา
เสด็จกลับถึงพระนครแล้ว ก็ทำฝนแก้ว ๑ ประการ
ตกลงมาบูชาพระมหาสัตว์เจ้าเวสสันดร เต็มไปทั้งพระ
นครนำอัสจรรย์ ตั้งแต่ขึ้นมาพระมหาสัตว์เจ้า ก็ทรง
บริจาคทานจนตลอดพระชนม์ชีพ แล้วขึ้นไปเกิดใน
ดุสิตสวรรค์

ต่อมาชุกนั้น ได้มาเกิดเป็นพระเทวทัต นาง
อมิตตดา ก็ได้มาเกิดเป็นนางจัญจมาณวิกา เจตบุตรพราน
ไพร่ก็ได้มาเกิดเป็นนายฉันทะ อจตุภุชก็ได้มาเกิดเป็น
พระสารบุตร ท้าววิราวุธคือพระอินทร์ก็ได้มาเกิดเป็น
พระอนรุทธเถรเจ้า พระเจ้ากรุงสัญชัยได้มาเกิดเป็นพระ
เจ้าสุทโธทนมหาราชพระพุทธบิดา พระนางมยุสคีราช
เทวี ก็ได้มาเกิดเป็นพระนางสิริหามายาพุทธมารดา
พระนางมัทรีก็ได้มาเกิดเป็นพระมารดาพระราหุล พระ
ชาลก็ได้มาเกิดเป็นพระราหุลราชกุมาร พระนางกัณหา
ชันษาเยวมาลย์ ก็ได้มาเกิดเป็นนางอุบลวันณา ราช

บร็วาร์ทังหลายในครังนั้น ก็ไค้มาเกิดเป็นพททบร็วาร์
 ส่วนพระเวสสันดรผู้ยั้งด้วยทานบารมึนนั้น ก็ไค้มาเกิด
 เป็นพระสั้มาสั้พททเจ้า สันข์อความในเวสสันดร
 ชาดกโดยย่นย่อเพียงเท่านั้น.

พิมพ์ที่โรงพิมพ์ ลูก ส.ธรรมภักดิ์ ถนนข้าวสาร พระนคร

นายสุรพันธ์ ต่วงภักดิ์ ผู้จัดพิมพ์ ๒๕๐๘

